

ADVOCATENBLAD

nr. 7 | augustus 2013

enland
M.'s advocaten zien geen bewijs

WAT VINDT DE JOURNALIST?

Zo denken redacteurs van
landelijke media over advocaten

» Gedragsregels psychiaters en psychologen benadelen
advocatuur » Wat vindt de algemeen deken van bezuinigen
op rechtsbijstand? » Voorzitter Hof van Discipline
Joost van Dijk over de kwaliteit van advocaten

Sdu UITGEVERS

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

CURSUSPROGRAMMA 2013/2014

Het Juridisch PAO Utrecht is een onderdeel van de Universiteit Utrecht en verzorgt namens het departement Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Utrecht het postacademisch onderwijs voor academisch opgeleide juristen in de beroepspraktijk. Het cursusaanbod kenmerkt zich door actualiteit, deskundigheid, kwaliteit en praktijkgerichtheid.

Een nieuwe gespecialiseerde Opleiding 'Juridische aspecten van PPS in ruime zin'

Op donderdag 5 september 2013 start in Nederland de eerste universitaire PAO opleiding over de *juridische aspecten van Publiek-Private Samenwerking*, met de mogelijkheid een afsluitend examen af te leggen.

Het fenomeen PPS is sterk in opkomst. De terreinen waarop samenwerking tussen markt en overheid gewenst zijn, groeien exponentieel. In de praktijk bestaat een grote behoefte aan een verdiepend en samenhangend inzicht in de juridische aspecten van de diverse vormen die de samenwerking tussen de overheid en private partijen beheersen (PPS).

Deze nieuwe opleiding voorziet in deze behoefte aan kennis om op succesvolle wijze een PPS-project - groot of klein - te realiseren.

Daarom wordt in de opleiding niet alleen aandacht aan de grote infrastructurele projecten besteed, maar ook aan de nieuwe vormen van PPS die in de kleinere projecten worden ingezet. Daarnaast is er aandacht voor de nieuwe terreinen waarop PPS aan belang wint zoals de zorg, de media, het sociale domein en het terrein van het culturele erfgoed. Er wordt tot slot ook aandacht geschonken aan die aspecten die onontbeerlijk zijn om tot een succesvolle samenwerking te komen, zoals (i) de behandeling van enkele innovatieve vormen van financiering zoals PEBBLE, (ii) de praktische problemen bij private financiering en hun oplossing en (iii) de zogenoemde 'soft skills' van de samenwerking.

Daarbij wordt zowel aan de belangen van de private partijen als aan die van de overheid aandacht besteed.

In de opleiding, die uit 11 dagdelen bestaat, worden topdocenten uit advocatuur, bedrijfsleven, Europese en nationale overheid én universiteit ingezet. De opleiding staat onder leiding van *prof. mr. J.M. Hebly* - hoogleraar aanbestedings- en bouwrecht, Universiteit Leiden/advocaat Houthoff Buruma en *prof. mr. E.R. Manunza*, hoogleraar Europees en Internationaal aanbestedingsrecht, Universiteit Utrecht.

Data en tijdstip: 5 september 10.00-17.15; 19 september 14.00-17.15; 3 oktober 10.00-17.15; 17 oktober 14.00-17.15; 31 oktober 10.00-17.15; 14 november 14.00-17.15; 28 november 14.00-17.15; 12 december 14.00-17.15 uur.

Locatie: Oude Raadzaal, Achter Sint Pieter 200 te Utrecht.
30 PO Punten

Korte Leergang 'Inbesteden en Publiek-Publiek Samenwerken'

Ook met deze korte leergang wordt door het JPAO van de Universiteit Utrecht voorzien in de behoefte uit de praktijk aan gespecialiseerde multi- en interdisciplinaire kennis om nieuwe praktijkproblemen op te lossen. Mede als gevolg van het streven van het huidige kabinet naar een compactere overheid, groeien samenwerkingsverbanden tussen overheidsinstellingen in zowel publiekrechtelijke (Wgr en Wgr plus) als privaatrechtelijke vorm (coöperaties, BV's, stichtingen) sterk. De behoefte aan kennis om taken, diensten en werken via de publieke weg in plaats van door de markt te laten uitvoeren groeit met dat streven. Om veilige en doelmatige oplossingen voor deze complexe publieke samenwerkingen te kunnen formuleren, is een multi- en interdisciplinaire benadering nodig: voor deze opleiding is daarom een docententeam geselecteerd uit juristen, bestuurskundigen en economen die deskundig zijn op het terrein van staats-, bestuurs-, Europees en nationaal aanbestedings-, mededinging-, staatssteun- en fiscaal recht, maar ook op het terrein van de bedrijfs- en bestuurskunde.

Data en tijdstip: 26 november en 3 december 2013 van 09.30-17.00 uur.

Locatie: Oude Raadzaal, Achter Sint Pieter 200 te Utrecht.
12 PO Punten

Opleiding 'Aanbestedingsrecht voor de inkooppraktijk'

Wegens het succes van de opleiding in 2013, wederom de gespecialiseerde opleiding die het aanbestedingsrecht interdisciplinair behandelt en niet alleen rekening houdt met de juridische doeleinden die aan de aanbesteding ten grondslag liggen maar ook met de inkooptechnische.

De opleiding is onder leiding van *prof. mr. Elisabetta Manunza* en hoogleraar inkoopmanagement, *prof. dr. Jan Telgen*. Hierdoor wordt een heldere vertaalslag gemaakt van het recht naar de inkooppraktijk.

Data en tijdstip: 3, 10, 24 maart; 7, 14 april; 12, 26 mei; 2, 16 juni 2014.

Locatie: Oude Raadzaal, Achter Sint Pieter 200 te Utrecht.

Meer informatie

Kijk voor meer informatie op www.jpao.nl (onder cursusaanbod open PAO) of het LinkedIn profiel Aanbestedingsrecht cursussen en opleidingen UU.

Interview

14

**Rechtsfilosoof
Hendrik Kaptein**

‘Wie gelijk heeft, moet dat ook krijgen. Als je saboteert, ben je niet goed bezig.’ Dat zegt Hendrik Kaptein, rechtsfilosoof en schrijver van het boek *Kwade zaken, de moraal van het juridische beroep* over de beroeps-ethiek van advocaten.

Reportage

18

**Advocaat te
Guantánamo**

Vijf terreurverdachten van de aanslagen op 11 september 2001 in de Verenigde Staten staan terecht voor de ‘militaire commissie’. Hun advocaten zijn gefrustreerd en gefascineerd. Verslag van een hoorzitting in Guantánamo Bay.

Interview

34

Achter de tralies

‘Een vogel in een kooitje blijft niet tegen de tralies vliegen’, zegt dichteres Esther Naomi Perquin. Ze was vijf jaar bewaarder in het Huis van Bewaring in Rotterdam. De indrukken die ze daar opdeed, inspireerden haar bij het schrijven van haar dichtbundel *Celinspecties*.

Actualiteiten

- 3 Van de deken: Gewoon doornummersen?!
- 5 Column Harry Veenendaal
- 7 Leer jezelf presenteren
- 8 Incassorisico niet langer voor de advocaat
- 10 L4L Hopen op een beter Iran
- 11 Drempel tot deskundige hulp

Cover

20 In het brein van de journalist

In beeld

28 Nuda Veritas Toga's

Analyse

31 Mogelijke verweren voor de gedagvaarde opdrachtgever

Interview

34 Alleen slechte mannen

Achtergrond

36 Kind van de rekening

Interview

38 'De ontkenningfase is voorbij'

Advocatencanon

43 Hoofdrolespeler in zwart hoofdstuk

Opinie

45 Zwijgen is goud

Mediation

47 Begrip na irritatie

Even oprispen

49 Wat behelst de positie van de werknemer bij een doorstart?

HRM

50 Stoppen met stressen

Transfers

53 Wie, wat, waar?

Uitspraken

57 Van de Geschillencommissie
59 Van de tuchtrechter

Colofon

93e jaargang

Het *Advocatenblad*, het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten, verschijnt 12 keer per jaar (elke laatste donderdag van de maand) en wordt uitgegeven door Sdu Uitgevers. De van de Orde onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen, behalve Van de deken, Van de Orde en Tuchtrect.

Hoofredacteur
Robert Stiphout

Journalistieke redactie
Sabine Droogleevers Fortuyn,
Hedy Jak en Mark Maathuis

Redactie
mr. K.A. Boshouwers
mr. A. Groenewoud
mr. M.R. Maathuis
mr. R. Malewicz
mr. C.C. Oberman
mr. M.A.R.C. Padberg
mr. L.H. Rammeloo
mr. drs. Th.C. van Schagen
mr. B.J.R. Van Tongeren

Beeldredactie
Charlotte Helmer

Vormgeving
Dimdim, Den Haag

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Senefelder Misset, Doetinchem

Citeerwijze
Adv.bl. 2013-7, p.

Aan dit nummer werkten mee
Maarten Bakker, Jeroen van den Boom, Paula Boshouwers, Ronald Brokke, Jiri Büller, Janet Hamlin, Walter Hendriksen, Louise Honée, Sjoerd van der Hucht, Stijn Hustinx, Anna Italianer, Bart Keupink, Michel Knapen, Peter Louwerse, Kim

van der Meulen, Job van der Pijl, Tatiana Scheltema, Trudeke Sillevius Smitt, Dolph Stuyling de Lange, Troy, Harry Veenendaal en Léon Wijsman

Redactionele bijdragen
Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

Sdu Uitgevers
Gert Jan Schinkel (uitgever)
Sandra Kroon (directeur Legal, Tax & Regulatory)

Advertenties
Fenneke van der Schee en Angela Bruins (media adviseurs) 070-378 05 62 www.bereikdejurist.nl, advertentie.juridisch@sdu.nl, Inzendtermijn: nr. 9, 14 augustus 2013 nr. 10, 11 september 2013

Abonnementen
Per jaar: 222,50 euro jaar (incl. verzend- en administratiekosten). Studenten: 111,25 euro. Jaarbanden: 39,95 euro (excl. verzendkosten). Losse nummers: 30 euro (excl. verzendkosten). Alle bedragen zijn excl. btw.

Adreswijzigingen
Sdu Uitgevers klantenservice, 070-378 98 80, Postbus 20014, 2500 EA Den Haag, www.sdu.nl/service; adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl

Bureau van de Orde
Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag Postbus 30851, 2500 GW Den Haag info@advocatenorde.nl 070 - 335 35 35
Helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl 070 - 335 35 54

ISSN 0165-1331

Omslagfoto:
Sander Foederer

**Nederlands
Uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap**

Van de redactie

Komkommertijd?

Komkommertijd. Voor een journalist zijn er drie goede redenen om zich van dat begrip niets aan te trekken. In de eerste plaats schuilt in de term het gevaar van *self-fulfilling prophecy*. Zo van: er is toch weinig nieuws, dus waarom jezelf dan uitputten met het zoeken ernaar?

Daarnaast kan de aandacht verslappen door het idee in komkommertijd te leven. Politici maken daar handig gebruik van door vlak voor of na het begin van het zomerreces heikele plannen te presenteren. Denk maar aan de bezuiniging op de rechtsbijstand: tien dagen nadat de Tweede Kamer met reces ging werd het gepresenteerd, en dan op de toch al zo 'dooie' vrijdagmiddag.

Tot slot getuigt het begrip komkommertijd van een zeker dedain voor lezers of kijkers. Het hele jaar werken zij hard en komen zij nauwelijks toe aan het lezen van een krant of het volgen van actualiteitenprogramma's. En net als de periode aanbreekt waarin ze tijd hebben om er eens lekker voor te gaan zitten, komt Hilversum met een zomerstop en verdwijnen krantenbijlagen. Het moet een beetje voelen zoals vroeger, toen je na een dag hard werken al om 18.00 uur voor de dichte deur van de supermarkt stond.

Het *Advocatenblad* doet niet aan een zomerstop. In dit augustusnummer vindt u zoals altijd achtergronden, analyses, opinies en extra veel prikkelende interviews. En het blad bevat een nieuwtje. Redacteur Mark Maathuis dook in de gedragscodes van het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie en ontdekte dat gedragsregels advocaten en hun cliënten op achterstand zet.

Advocaten die momenteel weinig omhanden hebben, hoeven ook niet stil te zitten. Uit het omslagverhaal 'In het brein van de journalist' blijkt dat landelijke media nog altijd vooral oog hebben voor strafrechtadvocaten, een minderheid binnen de beroepsgroep. Daar ligt dus een kans om journalisten in deze nieuwsluwe tijd te wijzen op de interessante verhalen waarmee de meerderheid van de advocatuur zich bezighoudt. Help bewijzen dat komkommertijd niet hoeft te bestaan.

Robert Stiphout

Bezuinigen op bijstand

Foto: Truus van Gog / HH

Maarten Bakker

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven (VVD) wil 85 miljoen euro bezuinigen op de gesubsidieerde rechtsbijstand. Het aantal toevoegingen voor de advocatuur gaat daardoor met 17 procent omlaag. De uurvergoeding van een advocaat in bewerkelijke zaken gaat omlaag van 104 euro naar ongeveer 70 euro. De besparing moet in 2018 gerealiseerd zijn, zo schrijft Teeven aan de Tweede Kamer.

De staatssecretaris wil de besparingen realiseren door een verplichte selectie aan de poort. Bij elk verzoek om bijstand moet een rechtzoekende aantonen dat de inschakeling van een advocaat noodzakelijk is. Een eerstelijns functionaris van het Juridisch Loket beoordeelt of er geen andere manier is om een geschil op te lossen. Bovendien wil Teeven consumenten- en huurgeschillen grotendeels uitsluiten van gesubsidieerde rechtsbijstand.

De staatssecretaris kondigt aan dat de jaarlijkse indexering van de vergoedingen

aan advocaten tijdelijk vervalt. Hij schrapt daarnaast de financiële tegemoetkoming van 18,74 euro voor administratieve kosten in civiele en bestuursrechtelijke zaken. Een andere maatregel die besparingen moet opleveren is een draagkrachttoets voor piketzaken. Verder laat Teeven onderzoeken of tarieven van advocaten aan een maximum gebonden kunnen worden.

Enkele maanden geleden werd al bekend dat Teeven 115 miljoen euro wil bezuinigen. PvdA-leider Diederik Samsom vond dat toen een brug te ver.

De staatssecretaris onderzoekt nog of er voor de advocatuur een rol weggelegd is bij de selectie van zaken aan de poort. De functionaris die moet bepalen of een toevoeging noodzakelijk is, zou een advocaat of een andere juridische professional kunnen zijn. Drie proefprojecten moeten dat uitwijzen.

Hoe denken advocaten over deze bezuiniging? Lees hun bijdragen op www.advocatenblad.nl

Citaat

‘Het is als een huisarts die tevens apotheker is en zijn patiënten veel te dure pillen voorschrijft.’

Volgens advocaat Hendrik-Jan Bos hebben banken een dubieuze rol gespeeld als producent, verkoper en adviseur bij het slijten van renteswaps aan ondernemers (*de Volkskrant*, 13 juli 2013).

Ordebericht

Voorkomen dat justitie meeluistert

Een systeem voor nummerherkenning moet voorkomen dat telefoongesprekken tussen gevangenen en advocaten worden opgenomen. De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) en de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) ondertekenden hiertoe op donderdag 4 juli een convenant. Advocaten kunnen hun telefoonnummer doorgeven aan de NOvA en zodoende opnamevrij bellen met hun cliënt.

Via hun bij de Orde geregistreerde kantoorbestuurder kunnen advocaten hun telefoonnummer opgeven op een website van de NOvA (nummerherkenning.advocatenorde.nl). De Orde verstrekt de opgegeven nummers dagelijks aan de DJI. Zodra een gedetineerde belt met een opgegeven nummer van een advocaat, slaat de opnameapparatuur af. Advocaten zijn niet verplicht hun telefoonnummer door te geven voor het DJI nummerherkenningssysteem, maar de Orde adviseert dat wel te doen.

Telefoons in gevangenis en huizen van bewaring zijn aangesloten op een systeem van het bedrijf Telio en gesprekken worden standaard opgenomen. Dat is verboden, zo oordeelde de beroepscommissie van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2012. In afwachting van het centraal systeem voor nummerherkenning hebben gevangenisdirecteuren tussentijdse maatregelen getroffen. Zo konden gedetineerden bellen met speciale advocatentelefoons. Aangezien niet alle advocaten direct hun telefoonnummer zullen doorgeven, houden gevangenis de tussentijdse oplossingen tot 1 oktober van dit jaar nog in stand. Voor het nummerherkenningssysteem van de Nationale Politie (voorheen het KLPD) zijn advocaten wel verplicht hun nummer door te geven.

In de gewijzigde Verordening op de nummerherkenning is de komst van het nummerherkenningssysteem opgenomen. Deze is te vinden op www.advocatenorde.nl in de juridische databank. Onder wet- en regelgeving staat de 'Verordening op de nummerherkenning' (per 1 augustus).

Van de deken

Gewoon doornummeren?!

Walter Hendriksen

Vrijdag 12 juli heeft dit kabinet wederom een bezuiniging op de gefinancierde rechtsbijstand gelanceerd. Onder de eufemistische titel van een stelselherziening gaat een taakstelling van 85 miljoen euro schuil, bijna een kwart van het totale budget. Bezuinigingen op dit onderwerp buitelen de laatste jaren over elkaar heen. Nieuwe plannen worden gelanceerd voordat oude voorstellen in praktijk zijn gebracht, laat staan dat naar de effecten ervan is gekeken. Zelfs voor wie het onderwerp nauwgezet volgt, is het moeilijk te doorgronden om de hoeveelste taakstelling het gaat. Maar voor wie heeft meege-nummerd, is dit de derde taakstelling op het stelsel die dit kabinet uitvoert!

De Orde heeft realiteitszin voor wat betreft bezuinigingen in het algemeen en voor de Orde belangrijke onderwerpen. Nu echter is het verband tussen de verschillende maatregelen volkomen zoek en daarmee ontstaat een grote onvoorspelbaarheid en onzekerheid voor rechtzoekenden en advocaten in het stelsel. Zo mogelijk nog erger is de constatering dat verantwoordelijk staatssecretaris Teeven in zijn plannen nog steeds de vinger niet legt op de echte oorzaak van de groei van het stelsel.

Die groei ontstaat niet doordat rechtzoekenden maar raak procederen en advocaten dat laten gebeuren (Teeven in *de Volkskrant* van 13 juli). Nee, de oorzaak zit voor een groot deel bij de overheid zelf. In ongeveer zestig procent van alle zaken wordt immers geprocedeerd tussen burger/bedrijf en overheid. De groei van het aantal zaken is direct in verband te brengen met verandering van beleid: op het vlak van pensioenen, sociale zekerheid, arbeidsmarkt, vreemdelingenbeleid en ga zo maar door. Juist nu, waarbij rechtzoekenden nog eerder dan anders in hun recht worden geraakt, moeten zij ook in staat worden gesteld hun rechtspositie te beschermen.

Een voorstel van de staatssecretaris dat bevreesdheid wekt, is om te komen tot een vorm van tariefregulering voor advocaten binnen (maar misschien ook wel buiten?) het stelsel. Weliswaar houdt de staatssecretaris een groot aantal slagen om de arm en moet nog uitgebreid onderzoek worden gedaan, maar hij roept het toch maar alvast. In eerste instantie ziet de Orde in deze stap vooral een akelige parallel met het onderwerp toezicht op de advocatuur, namelijk die van ongepaste overheidsinmenging.

De enige maatregel in de stelselherziening van de staatssecretaris waar de Orde echt warm voor loopt, betreft de versterking van de eerstelijns rechtsbijstand bij de Juridisch Loketten. Daarbij omvat onze steun nadrukkelijk niet de bezuiniging die handig door Teeven is verweven met de versterkingsgedachte: namelijk het schrappen van zaken in huurrecht en consumentenrecht, alsmede echtscheiding zonder kinderen.

De Orde is erg voor een versterking van de eerste lijn op inhoud en kwaliteit: rechtzoekenden moeten veel beter dan nu het geval is worden geholpen bij het Juridisch Loket, met een grotere rol voor de advocaat in de eerste beoordeling (triage). En als het probleem dat zij hebben complex is dan dienen zij ook door een dienstverlener met een A-kwaliteitslabel te worden geholpen, een advocaat dus. Hoewel de plannen van de stelselherziening overigens doordrenkt zijn van een bezuinigingsmotief, rept de staatssecretaris ten aanzien van de versterking van de eerste lijn met geen woord over de kosten ervan. Voor de Orde is het evident dat kwaliteitsverbetering geld kost. Als het de staatssecretaris maar duidelijk is dat rechtzoekenden noch advocaten gaan opdraaien voor deze kosten; wij nummeren niet verder mee met Rutte II!

Meer informatie? Kijk op www.rechtsbijstandjuistnu.nl

WEET U HOE UW FINANCIËLE TOEKOMST ERUIT ZIET?

Uw pensioen is natuurlijk erg belangrijk voor u! Maar wat zijn bijvoorbeeld de gevolgen van de voorgenomen wetswijzigingen? Hoe ziet uw financiële toekomst en die van uw medewerkers er uit? En wat kan of moet u daar zelf aan doen?

Zo wordt per 1 januari 2014 de pensioenrichtleeftijd verhoogd van 65 naar 67 jaar. Ook worden per die datum de maximale opbouwpercentages en de afgeleide premiestaffels verlaagd. Daar bovenop volgt per 1 januari 2015 een aanpassing van de premieovereenkomsten: die moeten vanaf dat moment gebaseerd zijn op netto premiestaffels.

Heel veel veranderingen dus die op u afkomen en waar u wellicht iets mee moet. Wellicht. Want niet iedere wetswijziging betekent automatisch een wijziging van de pensioenregeling. Mochten er wel wijzigingen nodig zijn, dan is het van groot belang deze op tijd door te voeren. Anders kan namelijk sprake zijn van een belaste aanspraak.

Natuurlijk staan onze specialisten altijd voor u klaar om uw vragen te beantwoorden. Of uw specifieke situatie goed te bekijken. En de mogelijkheden voor uzelf en uw werknemers helder en transparant toe te lichten. Neem gerust contact met ons op!

MUTSAERTS
KWALITEIT VERZEKERD

Ringbaan West 240 • Tilburg • T 013 594 28 28 • info@mutsaerts.nl • www.mutsaerts.nl

Toezichtdebat uitgesteld tot september

Maarten Bakker

De strijd om het toezicht op de advocatuur lijkt nog lang niet gestreden. Coalitiepartijen PvdA en VVD stuurden aan op een snelle behandeling van het voorstel van staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven (VVD) om een College van Toezicht op te richten. Maar tijdens de procedurevergadering begin juli besloot de Kamercommissie voor Veiligheid en Justitie om eerst rapporteur Rein Jan Hoekstra te horen over het dekenaal toezicht binnen de advocatuur. Dat voorstel kwam van VVD-Kamerlid Ard van der Steur.

Hoekstra onderzoekt in opdracht van de Nederlandse Orde van Advocaten het dekenaal toezicht. De Kamercommissie zal hem op zijn vroegst in september horen. Vervolgens zal de commissie besluiten of moet worden gewacht met behandeling van Teevens voorstel totdat oud-staatsraad Hoekstra zijn onderzoek heeft afgerond. Zijn eindrapportage is in december 2013 gereed.

PVV en D66 gaven eerder aan het liefst met de Kamerbehandeling te wachten tot het eindrapport van Hoekstra af is. D66-woordvoerder Gerard Schouw zei op de website van het *Advocatenblad*: 'Als ze verstandig zijn, dan wachten ze op het eindrapport van Rein Jan Hoekstra. Daaruit kan immers blijken dat de advocatuur zelf het toezicht voldoende heeft aangescherpt.' Het toezichtvoorstel van Teeven zou dan in de visie van D66 overbodig zijn. PVV-Kamerlid Lilian Helder dacht er net zo over.

CDA-Kamerlid Peter Oskam gaf op *Advocatenblad.nl* aan te twijfelen of er een College van Toezicht moet komen dat de advocatuur controleert. Hij vindt de initiatieven die de Nederlandse Orde van Advocaten zelf neemt ter verbetering van het toezicht de moeite waard. 'De Orde moet een eerlijke kans krijgen,' zegt Oskam.

Volgens D66-Kamerlid Schouw krijgt de coalitie het moeilijk in de Eerste Kamer als de regering niet wacht op Hoekstra. 'Voordat het in de Senaat komt, is het eindrapport van Hoekstra zeker gepubliceerd en is dus ook duidelijk of de maatregelen van Teeven overbodig zijn.'

Column

Onrechtmatige overheidsdaad

Harry Veenendaal

Gerard Spong wil een schadeclaim tegen de staat indienen. Volgens de Amsterdamse advocaat is de slavernij een door de staat geaccordeerd instituut, waarin de staat zelf ook meedeed. Kern van de zaak is dat nazaten van de slavernij nu nog last hebben van de gevolgen. Niet alleen de staat, maar ook andere instituties die bij de slavernij waren betrokken, zoals bank Insinger de Beaufort, lopen kans een dagvaarding te ontvangen.

Spong springt in de bomkrater die de uitspraak van de Haagse rechtbank in 2011 inzake de nabestaanden van Rawagede heeft veroorzaakt. Nederlandse militairen richtten tijdens de strijd om de onafhankelijkheid van Nederlands-Indië in dit dorp een bloedbad aan. In 2011 stelde de rechtbank de Nederlandse staat aansprakelijk voor de schade. In die uitspraak werd in feite de verjaring doorbroken van een onrechtmatige overheidsdaad. Wees de Hoge Raad nog eerder een claim inzake de Goudstikker-collectie af op grond van verjaring. Rawagede opent de weg voor procedures tegen de staat over misstanden uit het verleden.

Spong heeft gelijk. In tegenstelling tot Duitsland of Amerika is Nederland nauwelijks in staat om aan *Vergangenheitsbewältigung* te doen. Tot op de dag van vandaag spreekt de regering over politionele acties, vredesmissies of gebruikt andere superlatieven voor het begrip oorlog. Minister van Sociale Zaken Lodewijk Asscher (PvdA) heeft 'spijt' van de slavernij, maar biedt geen excuses aan. Semantische rookgordijnen die niet bekliven. Lukt het niet om consensus of berusting via een maatschappelijk debat te bereiken dan is een juridische procedure een prima alternatief. Iedere psycholoog zal erkennen dat

structurele ontkenning of nuancering van een misstand het slachtoffer alleen maar harder doet roepen.

Vanuit deze context is het laatste woord ook nog niet gezegd over de Holocaust. Op 10 mei 1940 vluchtten niet alleen de koningin en het kabinet naar Engeland, maar ook het grootste deel van de ambtelijke top. Daardoor konden SS, Gestapo en NSB geruisloos essentiële ambtelijke posities innemen. Vervolgens was het kinderlijk eenvoudig om Joodse Nederlanders op te sporen en te deporteren. Veel gemakkelijker dan bijvoorbeeld in Denemarken.

De Deense koning en regering hebben direct bij de eerste Duitse militaire dreiging gecapituleerd. Wel met de volgende afspraak: het ambtelijk apparaat blijft gehandhaafd. Daardoor kregen SS en Gestapo nauwelijks toegang tot de bevolkingsadministratie met als resultaat dat vanaf 1943 een omvangrijke reddingsoperatie kon worden opgezet. Van de Deense Joden overleefde 99 procent de oorlog. Een schril contrast met Nederland waar 75 procent van de Joden werd vermoord, het hoogste percentage in West-Europa. Het Nederlandse zwijgen op 4 mei is wat mij betreft dan ook vooral symbolisch voor het gebrek aan maatschappelijk debat over de Nederlandse verantwoordelijkheid aan de deportaties.

Indien uit historisch onderzoek blijkt dat er een causaal verband bestaat tussen de vlucht van de Nederlandse regering naar Engeland en de exponentieel grote omvang van de Holocaust in Nederland, is een schadeclaim van overlevenden en hun nabestaanden jegens de staat terecht. Wie vlucht, ontkent, nuanceert en bagateliseert, moet dan maar betalen.

De beste online software voor advocaten

Nummer één in gebruiksgemak

- * Vanaf € 29,50 per maand per fee earner
- * Vraag een demo aan op www.legalsense.nl

Wie volgt er nog rechtspraak op papier?

Dagelijks actuele jurisprudentie op uw
rechtsgebied online met Rechtspraak Updates

**maand
gratis
proef!**

AR UPDATES
arbeidsrecht

OGR UPDATES
omgevingsrecht

OR UPDATES
ondernemingsrecht

PFR UPDATES
personen- en familierecht

SR UPDATES
strafrecht
nieuw

www.rechtspraakupdates.nl

Bju Boom Juridische uitgevers

Leer jezelf presenteren

Advocaten moeten zichzelf beter verkopen. Dat bleek op de Kleine Kantorendag.

Paulus Veltman over de mogelijkheden van LinkedIn en Twitter voor marketing.

Advocaat-scheidingsmediator Louis Zonnenberg tijdens de workshop Actualiteiten relatievermogensrecht.

Sabine Droogleever Fortuyn
Fotografie: Troy

De toenemende concurrentie, de steeds verdergaande bezuinigingen op gesubsidieerde rechtsbijstand en de digitalisering. Diverse ontwikkelingen dwingen advocatenkantoren hun bedrijfsvoering aan te passen om overeind te kunnen blijven. Heeft het kleine advocatenkantoor nog toekomst? Die vraag stond vrijdag 28 juni centraal op de Kleine Kantorendag 2013 in Hotel Almere.

In de congreszaal van Hotel Almere waren ruim honderd advocaten van kleine kantoren aanwezig. Jan Willem van den Brink, vennoot bij Dreamfactory, en één van de twee auteurs van *Opdrachtgever gezocht, acquireren als onderdeel van je werk* peilde de aanwezigen over hun associatie met het woord acquisitie. 'Geen zin in', 'geen tijd', 'eng woord', klonk het in de zaal. 'Jarenlang heb ik praktijk gevoerd en hoefde ik me daar niet mee bezig te houden,' verklaarde een advocaat. 'Nu lijkt het alsof je er toch niet onderuit komt.'

Van den Brink gaf de advocaten diverse tips om toch effectief te gaan acquireren. Onder meer: ga netwerken en vraag om aanbevelingen van tevreden cliënten.

Ook bedrijfskundige Cris Zomerdijk ging tijdens zijn workshop in op de vraag hoe een advocaat cliënten naar zich toe

Deelnemers wisselen ervaringen uit.

kan trekken. Volgens de associate partner verbonden aan Holland Consulting Group gaat het om het onderscheidend vermogen van advocaten. 'Op hun website beschrijven veel advocaten vooral de rechtsgebieden waarop ze werkzaam zijn. Daarbij noemen ze zichzelf "ervaren, kundig en betrokken".' Waarom zij hun werk doen, wat hun persoonlijke ambities, drijfveren zijn, noemen advocaten vaak niet, stelde Zomerdijk. Een gemiste kans volgens hem, want juist die informatie kan de doorslag geven voor een cliënt.

Naar aanleiding van het congres, dat dit jaar voor de derde keer gehouden werd, bracht Sdu Uitgevers dit jaar voor het eerst de Kleine Stand van de Advocatuur uit. Het aantal kleine kantoren, met maximaal vijf advocaten, is in 2012 met acht procent gegroeid, is een van de conclusies van het onderzoek. De praktijk wijst dus uit dat het kleine kantoor wel degelijk toekomst heeft. Advocaten zullen zich alleen wel meer moeten bezighouden met de vraag hoe ze deze toekomst het best tegemoet kunnen treden.

Incassorisico niet langer voor de advocaat

Vanaf 15 augustus zal de Raad voor Rechtsbijstand de proceskostenveroordeling in civiele zaken verrekenen met de toevoegvergoeding. Advocaat Bas Vlieger van Van Doorn cs Advocaten in Amsterdam legt uit hoe de regeling werkt.

Tatiana Scheltema

Waarom is deze maatregel nodig?

‘Bij betalingen aan advocaten die een civiele zaak winnen voor een cliënt met een toevoeging, en waarbij de wederpartij is veroordeeld tot het betalen van de proceskosten, ondervond de Raad voor Rechtsbijstand problemen bij de verrekening van de proceskostenvergoeding met de toevoegvergoeding. Dit kwam doordat de proceskostenvergoeding toekomt aan de cliënt en niet aan de advocaat.’

Hoe is dit probleem ontstaan?

‘Voorheen werd de proceskostenvergoeding in zaken waarbij op toevoeging werd geprocedeerd bij de veroordeelde of verliezende partij geïncasseerd door de griffie. Dat gebeurde op grond van art. 243 Rv. De griffie betaalde vervolgens uit aan de cliënt (ter compensatie van de eigen bijdrage), zichzelf (als er nog griffierechten verschuldigd waren) en als er dan nog iets overbleef aan de advocaat. Voor de toevoegde advocaat was dat wel zo prettig omdat de Raad voor Rechtsbijstand de volledige toevoegvergoeding (minus de eigen bijdrage) uitkeerde aan de advocaat.

Per 1 november 2010 kwam art. 243 Rv te vervallen. Daarmee verviel de afhandeling door de griffie. Sindsdien komt de proceskostenvergoeding toe aan de cliënt. Dit bracht de Raad voor Rechtsbijstand in een lastig parket, want op grond van het huidige art. 32 lid 3 van het Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000 (BVR 2000) is de raad alleen gerechtigd het bedrag van de proceskostenvergoeding te verrekenen met de uitkering aan de advocaat wanneer de *advocaat* aanspraak heeft op

de proceskostenvergoeding. Daarmee kwam het incassorisico voor de proceskosten bij de advocaat te liggen. De raad begreep die impasse, en schortte de verrekening met advocaten op in afwachting van nadere regelgeving.’

Hoe wordt dit probleem opgelost?

‘Daartoe wordt het BVR 2000 gewijzigd. Volgens het nieuwe art. 32 derde lid, wordt het bedrag van de kostenveroordeling altijd in mindering gebracht op de vergoeding aan de advocaat. Tegelijkertijd zijn maatregelen getroffen en zal de advocaat maatregelen moeten treffen opdat hij aanspraak heeft op de proceskostenvergoeding.

Het zou wenselijk zijn geweest om de inning van de proceskostenvergoeding bij wet te regelen, zoals nu al in het bestuursrecht gebeurt. Art. 8:75 lid 2 van de Awb bepaalt dat er bij een proceskostenveroordeling wordt uitgekeerd aan de advocaat. Maar een wetgevingstraject zou te lang gaan duren, vond de staatssecretaris. Daarom is gekozen voor een regeling middels het BVR 2000.’

Wat wijzigt er in de praktijk?

‘De regeling geldt alleen voor toevoegingen die na 15 augustus worden afgegeven.

Het aanvraagformulier voor een toevoeging wordt dan gewijzigd: er komt een passage in rond inning en verrekening van de proceskostenvergoeding. Daarnaast kan de vordering ter zake van de proceskostenvergoeding gecedeerd worden. Daarvoor heeft de raad een modelovereenkomst opgesteld, te downloaden van de site van de raad. Ook kan de advocaat de cliënt een machtiging laten ondertekenen waarin staat dat een eventuele proceskostenvergoeding in de uitspraak aan de advocaat wordt toegewezen.’

Wat als het toch niet lukt om de vordering op de wederpartij te verhalen?

‘Voor gevallen waarin het uiteindelijk onmogelijk blijkt de proceskostenvergoeding op de wederpartij te verhalen, is een hardheidsclausule toegevoegd. Die treedt bijvoorbeeld in als de wederpartij failliet is, er conservatoir derdenbeslag is gelegd, als de tegenpartij met de noorderzon blijkt te zijn vertrokken, of als de tegenpartij in de schuldsaneringsregeling zit. In dat geval moet de oninbaarheid van de vordering wel worden aangetoond, bijvoorbeeld met een vonnis of brief van een deurwaarder.’

HOE KUNT U DE GEMEENTEN BIJSTAAN?

GEMEENTEN MOETEN EEN BREED PALET AAN JURIDISCHE ONDERWERPEN BEHEERSEN OP DIVERSE GEBIEDEN ZOALS:

- ALGEMEEN BESTUURSRECHT
- AMBTENARENRECHT- EN ONDERWIJSRECHT
- BELASTINGRECHT
- HUUR EN VASTGOEDRECHT
- OMGEVINGSRECHT
- SOCIALE VERZEKERINGSRECHT
- VREEMDELINGENRECHT
- WSNP
- EN ANDERE RECHTSGEBIEDEN

HOUD UW EIGEN PLEIDOOI IN HET VNG MAGAZINE EN VERTEL AAN ALLE GEMEENTEN HOE U HEN KUNT BIJSTAAN!

Volledig bereik bij het lokale topmanagement!

VNG Magazine is al sinds 1946 het vakblad voor de gemeenten. Het is het officiële orgaan van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). VNG Magazine doet verslag van de ontwikkelingen en gebeurtenissen in en voor gemeenten. Het bevat zowel informatie als achtergronden voor betrokkenen bij het lokaal bestuur en management.

Met een oplage van 25.000 exemplaren garandeert VNG Magazine een volledig bereik bij het lokale topmanagement!

Kijk voor meer informatie op www.sduadverteren.nl of neem direct contact op met Boyke Rajbalsing op 070-3780703

L4L

Hopen op een beter Iran

De Iraanse advocaat Mohammad Mostafaei woont in ballingschap in Noorwegen. De recente verkiezing van president Hassan Rohani in Iran geeft hem hoop.

Tatiana Scheltema

Mohammad Mostafaei woont in het Noorse stadje Drammen, maar zijn hart ligt nog steeds bij Iran, meer precies bij de collega's die niet tijdig konden vluchten. 'Negen advocaten zitten op dit moment gevangen, en ik maak me vooral zorgen over Houtan Kian. Hij werd bijna drie jaar geleden gearresteerd, nadat hij met een Duitse journalist had gepraat over de zaak van Sakineh Ashtiani, de vrouw die wegens overspel werd veroordeeld tot dood door steniging.' Ashtiani werd eerder door Mostafaei vertegenwoordigd.

Ook Lawyers for Lawyers voerde intensief campagne voor Kian, die een straf van zes jaar uitzit in de Tabriz-gevangenis waar hij extreem slecht wordt behandeld. Berichten over zijn lot zijn schaars en onbetrouwbaar. Mostafaei: 'Zijn huidige advocaat Naghi Mahmoudi – die Iran inmiddels ook is ontvlucht na een oproep zich bij de Tabriz-gevangenis te melden – zegt dat hij een brief van Kian heeft ontvangen waarin Kian vraagt geen aandacht aan zijn zaak te besteden. 'Ik weet niet wat ik daarvan moet denken. Volgens

Met dank aan L4L

Mohammad Mostafaei

Mahmoudi werd Kian gefolterd door sigaretten op zijn handen en genitaliën uit te drukken. Maar dat soort foltering hebben we in Iran helemaal niet nodig. Onze martelmethodes zijn veel verfijnder. Je wordt opgesloten in een cel van drie bij één, je mag niemand zien, het licht is dag en nacht aan. Je wordt vooral geestelijk gemarteld.'

Vanuit Noorwegen probeert Mostafaei zijn collega's zo goed en zo kwaad als het kan te helpen, bijvoorbeeld door ze in contact te brengen met journalisten. 'Als een mensenrechtenadvocaat in Iran een interview geeft aan de Britse omroep BBC of het persbureau Associated Press komt hij in de problemen. Maar als ze bijvoorbeeld via mijn contacten praten met een Iraanse journalist die een artikel schrijft over een onderwerp als vrouwenrechten, is dat geen probleem. Ook het organiseren van seminars over dit soort onderwerpen wordt getolereerd.'

Het is mogelijk om de dictatuur heen te werken, denkt Mostafaei. Bovendien geeft de verkiezing van de nieuwe president Hassan Rohani vorige maand enige hoop op verlichting. In zijn campagne belofde Rohani de burgerrechten te zullen versterken, en liet hij doorschermen amnestie voor politieke gevangenen te overwegen. Mostafaei: 'Als dat gebeurt, ga ik zo snel mogelijk terug. Maar hoe hoopvol het ook klinkt: ook Rohani zal een manier moeten vinden om met de religieuze leiders samen te werken.'

VACATURE PENNINGMEESTER

Advocaten voor Advocaten (L4L) zet zich al ruim 27 jaar in voor advocaten wereldwijd die vervolgd of in hun beroepsuitoefening belemmerd worden. Voor informatie over het werk van L4L zie www.advocatenvooradvocaten.nl

L4L zoekt een nieuwe penningmeester vanwege het volmaken van de toegezegde periode door de huidige penningmeester.

De nadruk in deze functie ligt op opstellen en verantwoorden van financiële planning en rapportage (i.s.m. de boekhouder) en samen met bestuur en directeur formuleren van financieel beleid, inclusief fondsenwerving. Zie voor meer informatie: <http://www.advocatenvooradvocaten.nl/nl/8117/141-vacature-penningmeester/>

De penningmeester is uiteraard volwaardig lid van het bestuur en levert dus ook een bijdrage aan de bepaling en bewaking van koers en strategie, en speelt daarnaast een actieve rol in een van onze projecten.

Bij belangstelling voor de vacature van penningmeester van L4L, gelieve een brief te sturen naar Advocaten voor Advocaten, Postbus 7113, 1007 JC Amsterdam of te mailen naar A.vandestreek@lawyersforlawyers.nl Graag uw reactie voor 19 augustus a.s.

Drempel tot deskundige hulp

De gedragscodes van het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie maken het voor advocaten lastig een beroep te doen op de expertise van aan dit instituut verbonden deskundigen. Slachtoffer is de 'equality of arms'.

Interne gedragscode NIFP staat eerlijk proces volgens advocaten in de weg

Mark Maathuis

Geen wonder dat de verwachtingen van advocaten hooggespannen waren toen de Wet deskundige in strafzaken in 2009 werd aangenomen. De positie van de verdediging zou versterkt worden door de verdachte een uitdrukkelijk recht toe te kennen om aanvullend (tegen)onderzoek te verlangen. Dit moest de 'equality of arms' tussen advocaten en Openbaar Ministerie verbeteren. Maar de praktijk leert dat die doelstelling niet wordt gehaald. Dat is te wijten aan gedragscodes van het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP).

Het NIFP valt net als het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) rechtstreeks onder het ministerie van Veiligheid en Justitie en is onder andere verantwoordelijk voor 'toegang tot kwalitatief hoogwaardige forensisch gedragsdeskundige

'Het op papier onafhankelijke NIFP mengt zich opeens in een zaak'

diagnostiek en advies over de uitvoering van vrijheidsstraffen en maatregelen'. Komt er een verzoek voor rapportage dan treedt het NIFP op als bemiddelaar richting zelfstandig opererende psychiaters en psychologen, van wie een aantal ook in dienst is van het NIFP. In de meeste gevallen is het de rechter-commissaris (RC) of de officier van justitie (OvJ) die zo'n verzoek tot een pro justitia onderzoek doet.

Als het NIFP op verzoek van een advocaat bemiddelt dan gelden er in de gedragsregels vastgelegde voorwaarden. De betaling bijvoorbeeld moet vooraf

worden gegarandeerd en de deskundige moet zich houden aan de NIFP kwaliteitsborging. Volstrekt logische en begrijpelijke regels.

Maar er zijn ook regels die de advocatuur benadelen. Neem de Gedragscode FPD-psychiaters (Forensische Psychiatrische Dienst, de voorloper van het NIFP) uit 2006. Deze verbiedt het aan het NIFP verbonden rapporteurs te voldoen aan 'verzoeken van verdachte en/of diens advocaat, anders dan door tussenkomst van de rechter-commissaris'.

Volgens strafrechtsspecialist Job Knoester (Nolet Advocaten in Den Haag) heeft een dergelijk verbod grote gevolgen voor de advocatuur. 'Soms is het onmogelijk je verzoek via de rechter-commissaris te doen. Bijvoorbeeld als je als advocaat motieven hebt het rapport buiten hem of de officier van justitie om te doen. Of als de verdachte zelf de regie wil houden of omdat hij niet mee wil werken aan

zijn eigen veroordeling.’ Volgens Knoester leidt de ‘koudwatervrees’ van het NIFP tot ‘scheve situaties’. ‘Je wilt juist hun zwaargewichten hebben. En weigeren die om voor je op te treden dan heeft het Openbaar Ministerie wel zo’n rapport en de advocaat niet.’ De interne gedragscode noemt hij ‘een beperking van hun wettelijke opdracht en strijdig met het recht op een eerlijk proces – wat weer kan leiden tot nog meer verdachten die weigeren mee te werken aan zulke rapportages.’

Volgens John Coster van Voorhout, voorzitter van het College gerechtelijk deskundigen (het bestuur van het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen, NRGD), kan het niet zo zijn dat advocaten worden belemmerd bij het inschakelen van deskundige hulp.

Coster van Voorhout: ‘We nemen het NIFP de maat niet, maar wij gaan ervan uit dat iedere deskundige voor alle partijen op moet kunnen treden. Dat staat in onze gedragscode en dat is ook ons uitgangspunt. Als je je werk deskundig en onafhankelijk doet, waarom zou je dan als rapporteur geen contra-expertises rechtstreeks in opdracht van de advocaat kunnen doen? Mits het initiële rapport niet door een collega-deskundige is opgesteld, doet het Nederlands Forensisch Instituut dat bijvoorbeeld wel.’

‘Nare bevindingen’

Gevraagd naar de bewuste gedragscode, stuurde het NIFP de *Borging Onafhankelijkheid Deskundigenoordeel* uit 2008 en de gedragscode van het NRGD. Daarnaast geldt ‘strikt genomen’ ook nog de Gedragscode FPD-psychiaters (in het bezit van het *Advocatenblad*), zo stelt portefeuillehouder Rapportage van de NIFP-directieraad Wim van Kordelaar. ‘Op basis van onze regelgeving is het alleen de ongeveer honderd vaste NIFP-medewerkers niet toegestaan om rechtstreeks, dus buiten het NIFP om, voor advocaten op te treden. Voor alle deskundigen, ongeveer vijfhonderdvijftig, inclusief degenen die ook NIFP-medewerker zijn, geldt dat het NIFP bij verzoeken kan bemiddelen, bij voorkeur via een verzoek aan de rechter-commissaris. Als de advocaat van die route geen gebruik wil maken dan geldt dat de betaling van de deskundige op

‘Zulke rapportages kunnen het leven van je cliënt zo enorm beïnvloeden’

voorhand gegarandeerd moet zijn, dat de deskundige zich voegt in de kwaliteitsborging door het NIFP en dat de advocaat op voorhand garandeert het onderzoeksrapport ter zitting in te brengen.’

Die voorwaarden zijn volgens Van Kordelaar niet bedoeld als barrières voor de advocatuur, maar dienen ter bescherming van de integriteit en onafhankelijkheid van de deskundigen. ‘Anders kunnen ze in de problemen komen. Want wat als een advocaat een rapport met allerlei nare, omineuze bevindingen niet inbrengt op de zitting?’

Vanuit het oogpunt van de deskundige zijn de voorwaarden die naast de Gedragscode FPD-psychiaters gelden begrijpelijk. Maar ook dáártussen schuilt een regel die advocaten en hun cliënten benadeelt, en wel de verplichting om een rapport in te brengen. De advocaat wordt zo de mogelijkheid ontnomen een voor zijn cliënt negatief rapport niet te delen – en wordt dus beperkt in het uitstippelen van zijn processtrategie.

Daar komt bij dat de verplichting een rapport in te brengen in strijd is met de visie van het NRGD. Om te garanderen dat een deskundige niet is bevooroordeeld, zo is te lezen in de (van het NIFP ontvangen) NRGD-gedragscode, dient deze ‘geen inhoudelijk belang te hebben bij het verrichten van het onderzoek, het geven van informatie en het uitbrengen van het verslag’. Het wel of niet inbrengen van het rapport wordt in de *Borging Onafhankelijkheid Deskundigenoordeel* echter een ‘belang’ genoemd. Zo mengt het op papier onafhankelijke NIFP zich dus in de belangen die spelen bij een zaak.

Dat het ook anders kan, bewijst het Nederlands Forensisch Instituut. De *Regeling taken NFI*, in 2012 door minister van Veiligheid en Justitie Ivo Opstelten

(VVD) ingevoerd, kent geen beperking zoals in de FPD-gedragscode. De regeling bepaalt juist dat het de verdediging vrijstaat om ook zonder instemming van het Openbaar Ministerie of de rechter het NFI opdracht te geven tot het uitvoeren van een tegenonderzoek. En het verslag van dat tegenonderzoek wordt ‘alleen aan de verzoeker uitgebracht’.

Contra-expertises

Advocaten hebben volgens Van Kordelaar nog een alternatief om deskundige hulp in te roepen. Het staat hen vrij om buiten het NIFP om te zoeken naar deskundigen. Maar volgens de Amsterdamse strafrechten tbs-advocaat Jan-Jesse Lieftink betekent dat genoeg nemen met minder gekwalificeerde en ervaren rapporteurs. ‘Die rapporteurs zijn lang zo goed niet. Bovendien is er grote kans dat de rechtbank zegt: “Niet afkomstig van het NIFP? Dat doen we niet.” Natuurlijk heb je als advocaat andere belangen dan de rechter, maar zo wordt de spoeling wel erg dun.’

Volgens Elisabet van Nielen, specialist op het terrein van gedragsdeskundig onderzoek in het strafrecht en tbs (Pijnenburg Advocaten in Amsterdam), is het al moeilijk genoeg om NIFP-deskundigen in te schakelen. ‘Ik weet door mijn contacten met psychologen en psychiaters van het NIFP dat men daar niet staat te springen om op te treden voor de verdediging. Maar rechters hechten veel waarde aan rapportages van aan het NIFP verbonden psychiaters en psychologen. Als zij niet voor advocaten optreden uit principiële of andere overwegingen omdat de baas dat verbiedt, dan dreigt het gevaar dat mensen contra-expertises van vergelijkbare kwaliteit mislopen.’

De terughoudendheid van de deskundigen komt volgens Van Nielen voort uit loyaliteit aan hun broodheer. Veel rapporteurs, en zeker degenen die in vaste dienst bij het NIFP werken, voelen zich volgens haar verbonden met het ministerie van Justitie en Veiligheid. ‘En dus werken velen niet voor de verdediging omdat zij hun reputatie daar hoog willen houden.’ Ook angst speelt een rol: vrijwel alle freelancer rapporteurs krijgen hun opdrachten – en dus hun inkomsten – via het NIFP. ‘Het is een klein wereldje, iedereen kent

Deskundigen kunnen het verschil maken tussen tbs-oplegging of invrijheidstelling

elkaar,' aldus Van Nielen. 'En treed je op voor de verdediging, dan word je dat niet in dank afgenomen.'

Dat het inschakelen van aan het NIFP verbonden freelancerrapporteurs nuttig is, blijkt volgens advocaat Knoester. Hij kent 'veel gevallen' waarbij rapportages leidden tot lagere of geen tbs-eisen. Van Nielen heeft dergelijke zaken niet zelf ervaren, maar beaamt het nut van een door de advocaat ingeschakelde tegendeskundige. 'Worden er geen vragen gesteld, omdat bij juristen de expertise ontbreekt, dan bestaat het gevaar dat de conclusies en het advies klakkeloos worden overgenomen. Daar moet je als

'Sommige NIFP-voorwaarden zijn voor advocaten inderdaad problematisch'

advocaat gespist op zijn.' Liefink pleit voor 'bedachtzaamheid' bij advocaten die laveren tussen de NIFP-beperingen en de kwalitatief hoogwaardige diensten van hun rapporteurs. 'Zulke rapportages kunnen het leven van je cliënt zo enorm beïnvloeden.'

Van Kordelaar erkent dat sommige NIFP-voorwaarden en -gedragsregels voor advocaten inderdaad problematisch zijn, omdat die 'zich niet goed verhouden tot de strekking van de Wet deskundige in strafzaken en de NRGD-code'. Wat hem betreft staat het NIFP er dan ook voor open om hierover met advocaten te praten. 'We hebben dat in 2008, toen we het initiatief namen een helpdesk voor advocaten in te richten al eens gedaan met enkele vooraanstaande advocaten, maar er is niets op tegen dat landschap weer eens te verkennen.' De eerste uitnodiging daartoe gaat op korte termijn de deur uit, zegt Van Kordelaar.

(advertentie)

De toezichthouder op bezoek? Serveert u koekjes of tegenbewijs?

Grant Thornton Forensic & Investigation Services B.V. is ervaren specialist in forensic accounting en forensic IT. Wij maken actief gebruik van de kennis en expertise van collega's uit ruim 120 landen van het Grant Thornton International-netwerk. Wilt u meer weten? Kijk op onze site: www.gt.nl/fis

Neem contact op met één van onze partners:

Peter Schimmel: T 020 - 547 57 57
Mark Hoekstra: T 010 - 270 51 51
E gtfis@gt.nl

Grant Thornton

An instinct for growth™

Hendrik Kaptein

Geboren
1977

Alkmaar, 1951
Voltooiing studie rechtsfilosofie,
Universiteit van Amsterdam

1980

Docent rechtsfilosofie in Nijmegen
Docent rechtsfilosofie in Amsterdam

1985

Promotie op de grondslagen van
ethiek en ethisch denken

2006

Docent rechtsfilosofie in Leiden

Nevenfuncties

Bestuurlijk vrijwilligerswerk
Hoofdklokkenluider van de Oude Kerk in Amsterdam.

‘Advocaten zeggen weinig verstandigs over ethiek’

Rechtsfilosoof Hendrik Kaptein (62) joeg met zijn boek over ethiek advocaten tegen zich in het harnas. In *Kwade zaken, de moraal van het juridisch beroep* schreef hij dat advocaten last hebben van ‘beroepsmatige bijziendheid’. Binnenkort verschijnt een geactualiseerde versie. Heeft de advocatuur geleerd? ‘De advocaat zoekt naar regels die bepalen hoe hij moet omgaan met regels.’

Peter Louwerse

Fotografie: Sjoerd van der Hucht

De grootste fout van advocaten is volgens Hendrik Kaptein dat ze denken: ik houd me aan de regels, dus het is goed. In 2006 publiceerde de universitair hoofddocent rechtsfilosofie aan de Universiteit Leiden het boek *Kwade zaken, de moraal van het juridisch beroep* over de ethiek van Nederlandse juristen. In dat boek, waarvan binnenkort een geactualiseerde (minder polemische) Nederlandse versie verschijnt en een Engelse vertaling, moeten vooral de advocaten het ontgelden. Met uitspraken als ‘advocaten hebben last van beroepsmatige bijziendheid’ en ‘de ethiek van juristen staat in de kinderschoenen’ joeg hij veel advocaten tegen zich in het harnas.

Kaptein wilde in zijn boek duidelijk maken dat de advocaat deel uitmaakt van iets groters dan de regels van het positief recht, namelijk van materiële rechtsverwerking. Dus ze moeten ervoor zorgen dat degene die gelijk heeft dat ook krijgt. Hij put daarbij inspiratie uit de tijdloze woorden van de Haagse advocaat J.M. van Stipriaan Luiscius (1859-1936) die in zijn boek *De Advocaat* in 1930 schreef: ‘Het recht te doen zegevieren is het vak van den advocaat’. Kaptein ziet vaak het tegenoverstelde gebeuren: wie de diepste zakken heeft, komt als winnaar uit de bus. De minvermogene blijft met lege handen achter.

Kapteins passie voor ethiek komt voort uit de existentiële vragen die hij zich op de middelbare school al stelde. Het bracht hem ertoe filosofie te studeren aan de Universiteit van Amsterdam, met als bijvak

‘De inbreng van juristen in de ethiek is te vergelijken met de bijdrage van de fruitvlieg aan de genetica’

recht. Een deel van zijn tentamens deed hij bij professor G. Langemeijer, volgens Kaptein een fantastische man met een indrukwekkende gestalte en een overvolle agenda. Kaptein: ‘We hadden voor het mondeling tentamen over juridische causaliteit afgesproken in de hal van de Oudemanhuispoort. Toen ik Langemeijer op de gang tegenkwam, vuurde hij zonder enige vorm van groet een vraag op me af. Gelukkig wist ik het antwoord, waarop Langemeijer zei: Ik geloof dat u de stof wel kent, jongeman. Gaat u maar naar het secretariaat om uw briefje te halen.’ Daar bleek Kaptein met zijn antwoord een negen te hebben gescoord.

Na zijn afstuderen, doceerde Kaptein rechtsfilosofie aan de universiteiten van Nijmegen, Amsterdam en, sinds 2006, Leiden. Zijn eerste confrontatie met de balie was een botsing met advocaat Gerard Spong die in 1989, naar Kapteins mening, incest bagatelliseerde. In een artikel in *NRC Handelsblad* veroordeelde Kaptein de uitlatingen van de strafadvocaat. Sindsdien fun-

geert de rechtsfilosoof als de grommende teckel die geregeld aan de broekspijpen van de balie hangt.

Advocatenblad: U heeft de advocatuur stevig aangepakt. Kreeg u veel tegen-gas?

Kaptein: ‘Ik kreeg veel minder negatieve reacties dan ik had verwacht. De Nederlandse Orde van Advocaten heeft me gevraagd om te komen praten. Ik heb ook een praatje gehouden voor hun jaarcongres. Verder waren de reacties wisselend. Sommige oudere advocaten waren boos: ze vonden dat ik het vak bezoedelde. Bevriende advocaten zeiden dat de situatie nog ernstiger is dan ik in mijn boek beschrijf.’

Heeft de advocatuur iets gedaan met uw kritiek?

‘Als schrijver doe je niet veel meer dan een beetje stampij maken. En dan wacht je af wat er met je kritiek gebeurt. Wat ik de advocatuur verwijt, is dat het *entre-nous* gehalte vrij hoog is. Kritiek van buitenaf wordt niet altijd op prijs gesteld, je krijgt snel het stempel van een studeerkamergeleerde die niets van de praktijk weet. Het gaat er niet om dat ik het zeg, het gaat erom dat het klopt. Reageer op het probleem!’

Door beroepsmatige bijziendheid besteden advocaten weinig aandacht aan ethiek, schreef u in 2006. Hoe is dat nu?

‘Niet veel beter. In Nederland is er binnen de rechtswetenschap weinig aandacht voor ethiek, het moet echt vanuit de filosofie komen. Je hebt een zekere scholing in de

ethiek nodig om er iets verstandigs over te zeggen. De vooraanstaande rechtsfilosoof H.L.A. Hart heeft gezegd dat de inbreng van juristen in de ethiek te vergelijken is met de bijdrage van de fruitvlieg aan de genetica. Juristen zijn zelf het onderwerp van die beroepsethische beschouwing. Ze hebben veel verstandigs te vertellen, maar als het over het ethos gaat, lijken ze de problemen niet te zien. Ethiek, dat is voor velen niets meer dan een keer per jaar de wenkbrauwen fronsen bij een zaak. Ze vinden het voldoende om af te gaan op het geweten.'

Wat zijn de bronnen van de ethiek voor advocaten? De Advocatenwet? De gedragsregels?

'Daar heb je niet zoveel aan als advocaat. Het zijn open normen als "handelen zoals een goed advocaat betaamt" en "geen zaak verdedigen die in gemoede geacht wordt niet rechtvaardig te zijn". De advocaat zoekt naar regels die bepalen hoe hij moet omgaan met regels. Zo kom je in een vicieuze cirkel terecht, het droste-effect. Beroepsethiek voor juristen is niet veel meer dan het inzicht dat materieel recht moet worden gedaan en dat alle juridische mogelijkheden en kunstjes dat doel moeten dienen. Wie gelijk heeft, moet dat ook krijgen. Als je dat saboteert, ben je niet goed bezig.'

Welke filosofen zijn daarbij uw inspiratiebronnen?

'Ten eerste Thomas Hobbes, de filosoof van *homo homini lupus*: de ene mens is een wolf voor de andere. Hij definieerde recht als "een middel om te chaos te voorkomen". In aansluiting hierop stelt mijn favoriete rechtsfilosoof Ronald Dworkin dat recht niet te begrijpen is zonder de normatieve en menselijke grondslagen van de regels te doorzien. Allesbepalend voor het doen en laten van de advocaat is de bereidheid om zich te verplaatsen in de positie van de tegenpartij. Hij moet zich afvragen: klopt het wat ik doe, ook vanuit het andere gezichtspunt? Neem nou de verzekeringsjurist die weet dat de claimende verzekerde gelijk heeft, en toch gaat procederen omdat de klant geen geld heeft voor een lange rechtszaak. Hoe moet je die jurist betitelen? Als de wolf van Hobbes, gekleed in pak of mantelpak?'

'Ethiek is voor velen niets meer dan een keer per jaar de wenkbrauwen fronsen bij een zaak'

Advocaten kunnen voor dilemma's komen te staan. Ze moeten aan de ene kant het belang van cliënt behartigen en de vertrouwelijkheid respecteren. En aan de andere kant hebben ze volgens art. 21 Rv een waarheidsplicht. Bovendien moeten ze volgens u rekening houden met de belangen van andere partijen.

'Ik heb meegemaakt dat een advocaat art. 21 Rv een "advocatenbepaling" noemde. Die advocaat produceert geen bewijsstukken die nadelig zijn voor zijn cliënt: daar komt toch niemand achter. De advocaat maakt zijn eigen afweging, belangenbehartiging is nooit onbeperkt. Geert-Jan Knoops heeft gezegd: ik behartig niet de belangen van mijn cliënten, ik behartig hun rechtspositie. Hij beschouwt zichzelf als *officer of the court*. Rolbewustzijn is ontzettend belangrijk voor advocaten.

Natuurlijk is een advocaat een eenzijdige belangenbehartiger, maar dat wil niet zeggen dat hij alles mag doen om dat belang te bevorderen. Ik weet ook wel dat al te nette advocaten hun klanten kunnen verliezen. Dan verdwijnen de stukken alsnog in de versnipperaars van de vakbroeder. Dat heeft er vooral mee te maken dat er te veel advocaten zijn, en dat wordt weer veroorzaakt door de juridisering van de samenleving. Daar kunnen advocaten op zich niets aan doen. Maar goed, die dilemma's maken het vak zo interessant.'

Een tegenargument vanuit de advocatuur is: we gaan niet op de stoel van de rechter zitten. Als er fouten worden gemaakt, fluit de rechter ons wel terug.

'Dat snijdt geen hout. Als advocaten stukken achterhouden, kan de rechter daarmee geen rekening houden.'

Laten we eens een aantal dilemma's bij de kop pakken. Allereerst het beroemde voorbeeld van de advocaat/romanschrijver Ferdinand Bordewijk: de advocaat van de tegenpartij dreigt een fatale termijn te laten verlopen.

Waarschuwen of niet?

'Als een advocaat vroeger niet waarschuwde, kreeg hij op zijn minst een berisping van de deken. Nu dreigt hij juist een douw te krijgen als hij wel aan de bel trekt. Want dat pikt de cliënt niet. Die ommekeer zegt genoeg over de ethos binnen de advocatuur.'

Een automobilist onder invloed rijdt een fietser dood en gaat ervandoor. Hij meldt zich bij zijn advocaat.

'Ik denk dat Van Stipriaan Luiscius gezegd zou hebben: ik raad je aan om naar de politie te gaan, anders loop je je hele leven met een schuldgevoel. Zo dient de advocaat het belang van de nabestaanden én van zijn cliënt, en doet hij wat zijn geweten hem ingeeft. Wat de advocaat in elk geval niet mag doen, is de cliënt adviseren hoe hij zo goed mogelijk uit handen van de politie kan blijven. Zelf naar de politie lopen, mag de advocaat niet zonder meer: voorop staat hier de confidentialiteit.'

Door een computerfout dreigt de aanvraag voor verlenging van tbs te laat bij de rechtbank te belanden. Een psychopaat kan daardoor op vrije voeten komen. Wat doet de advocaat?

'De advocaat in kwestie eiste vrijlating, hoewel de tbs'er een levensgevaarlijke man was die had aangekondigd te zullen moorden. Gelukkig ging de rechter niet mee in de vrijlating. Deze advocaat heeft ook een grondfout gemaakt in zijn eigen termen: hij heeft niet gedacht in het belang van de eigen cliënt. Bovendien leidde de zaak ertoe, dat de wetgever de rechtsbescherming van tbs'ers inperkte.'

In de BBC-televisieserie *Injustice* is advocaat William Travers overtuigd van de onschuld van zijn cliënten.

Maar hij vermoordt de vrijgesproken daders als hij later ontdekt dat ze wel schuldig zijn aan moord. William Travers wilde het recht doen zegevieren.

'Kennelijk stelt Travers dat zijn cliënt onschuldig is. Maar dat kan hij niet weten

‘De balie heeft zelf nooit orde op zaken gesteld, maar verzet zich wel tegen dat toezicht’

en dat hoeft hij ook niet te weten. Een advocaat moet nooit met zijn cliënt meepraten, maar altijd onafhankelijk zijn.’

In uw boek beweert u dat advocaten gepreoccupeerd zijn met vormen en daarbij voorbijgaan aan de inhoud. U verwijst naar de rechtsfilosoof Jeremy Bentham voor wie het bewijs heilig was. Wat is daarvan de actuele betekenis?

‘Negentig procent van de rechtszaken gaat over de betwiste feiten, over het bewijs. Bentham zegt dat juristen moeten zoeken naar de reconstructie van de historische waarheid. We hebben nu rechtspsychologen als Van Koppen en Crombag, die spitten naar feiten en daardoor gerechtelijke dwalingen aan het licht brengen. Het aardige is dat Bentham al rond 1800 wees op het belang van correcte feiten. Een open deur? Nee hoor. In het privaatrecht wint de partij met het beste verhaal, ook al heeft dat met de waarheid niets te maken. Bentham zegt: advocaten spelen hierin een hoofdrol, en hun confidentialiteit doet er geen goed aan. Ik pleit daarom voor een meer inquisitoir stelsel in het privaatrecht, waarin de rechter verantwoordelijk is voor het

achterhalen van de juiste toedracht en niet de advocaten.’

Staatssecretaris Fred Teeven heeft besloten dat er een onafhankelijk toezichtorgaan komt voor de advocatuur. Een goede stap?

‘Het was de hoogste tijd. De balie heeft zelf nooit orde op zaken gesteld, maar verzet zich wel tegen dat toezicht. Ik vind dat een grove onderschatting van de eigen beroepsgroep. De advocaat is van groot maatschappelijk belang, net als de medische stand. Bij het medisch tuchtrecht spelen niet-medici zoals juristen een grote rol. En advocaten zouden het allemaal zelf mogen uitmaken?’

Zonet stelde u nog vraagtekens bij het nut van gedragsregels.

‘Ik bedoel dat het lastig is voor advocaten om regels te verzinnen hoe ze moeten omgaan met regels. Maar als die regels er eenmaal zijn, moeten ze gehandhaafd worden.’

Wat is er dan mis met het huidige systeem van advocatentoezicht?

‘Het zelfreinerende vermogen heeft gefaald. Reeksen van dekens wisten van

de misstanden bij Bram Moszkowicz. Ze hebben het probleem laten voortmoderen en daarmee niet alleen de cliënten, maar ook de advocatuur benadeeld. Alleen Germ Kemper durfde Moszkowicz aan te pakken. Het had veel eerder moeten gebeuren.’

Wat betekenen dergelijke uitwassen voor de advocatuur?

‘Kwesties als die met Bram Moszkowicz zijn fataal voor het beeld van de advocatuur in de publieke opinie. Ten onrechte, want veel advocaten doen uitstekend hun werk. De orde had Moszkowicz veel eerder moeten aanpakken. Dat had Bram ook meer recht gedaan. Maar de echte oplossing is een betere selectie aan de poort.’

In 2006 schreef u: ‘De ethiek van juristen staat in kinderschoenen.’ Hoe is dat nu?

‘Mijn boek gaat over hoe het zou moeten gaan. Hoe het echt gaat, weten we niet. Door de confidentialiteit van de advocatuur is maar weinig bekend over wat er misgaat. Laten we het er maar op houden dat de advocatuur zich in dit opzicht in de eeuwige jeugd bevindt.’ <<

Op het oog een eerlijk proces

Vijf terreurverdachten van de aanslagen op 11 september 2001 in de Verenigde Staten staan terecht voor de 'militaire commissie'. Hun advocaten zijn gefrustreerd en gefascineerd. Een hoorzitting in Guantánamo Bay.

Stijn Hustinx op Cuba

De hoorzitting in de beveiligde rechtbank van het omstreden gevangenenkamp Guantánamo Bay op Cuba is op een hete vrijdagmorgen amper een minuut onderweg of de rechter gelast een eerste schorsing. Een van de terreurverdachten is niet komen opdagen. Hij heeft een formulier in het Arabisch ondertekend waarin hij afziet van zijn recht om de zaak vandaag bij te wonen. Maar onduidelijk is of hij gewoon niet wil of dat hij wegblijft wegens de pijn aan zijn gebit. Hij klaagde er de afgelopen nacht over. En dan is er nog de mogelijkheid dat er heel iets anders aan de hand is. Zijn advocaat James G. Connell blijft maar doorvragen naar de reden.

Rechter James Pohl – onder zijn toga in uniform – zucht diep. Hij heeft geen zin in 'gedoe' en stuurt de hoofdbewaker terug naar het gevangenenkamp aan de andere kant van het honderd-twintig vierkante kilometer grote Guantánamo Bay, om aan Ammar al Baluchi te vragen wat de exacte reden is van zijn absentie. 'Ik zit in mijn kantoor, daar weet u me wel te bereiken.' En weg is Pohl.

Anderhalf uur later is de zaak opgehelder. Al Baluchi heeft pijn aan zijn gebit en wil echt niet komen. Meteen volgt een discussie tussen de rechter en de advocaten of de middagschorsing een kwartier langer dan gebruikelijk mag duren zodat er tijd is voor het vrijdaggebed. De verdachten – allen moslims – mogen tijdens de zitting twee keer bidden. Dat doen ze in de rechtszaal. Hun bidkleedjes hebben ze over de rugleuning van hun stoelen gedrapeerd. Een vrouwelijke advocaat bedekt haar blonde haren met een sluier – uit respect voor de verdachten.

Deze vijf verdachten zitten sinds 2006 vast in Guantánamo. Daarvoor verbleven ze in geheime CIA-gevangenis.

Advocaat Connell:
'Tot deze week heb ik mijn cliënt vier maanden niet gezien of gesproken'

Ze worden verantwoordelijk gehouden voor de organisatie van de aanslagen van 11 september 2001 op de Verenigde Staten. Ze zijn aangeklaagd voor 2976 maal moord. Allen hangt de doodstraf boven het hoofd. Ze zouden vlieglessen en de financiën voor de negentien kapers hebben geregeld.

Een jaar geleden werden ze voorgeleid, de inhoudelijke behandeling begint op zijn vroegst eind volgend jaar. In de tussentijd staan ellenlange hoorzittingen gepland, bijvoorbeeld over welk bewijsmateriaal mag worden gebruikt en wie nou eigenlijk de gang van zaken tijdens het proces bepaalt. Vandaag wordt een kampcommandant verhoord. De advocaten willen weten waarom hij al hun correspondentie met hun cliënten liet controleren, wat er daarna met die informatie is gebeurd en wie hem die orders gaf.

Onzorgvuldigheden

Een uur en drie kwartier later dan gepland gaat de hoorzitting verder. Het is de zoveelste schorsing deze week. Opvallend is hoe gelaten de advocaten, verdachten, aanklagers en bewakers – zestig mannen en enkele vrouwen sterk – de hinderlijke onderbrekingen accepteren. Rechter Pohl lijkt zich niet te laten opjagen. Hij

betracht zorgvuldigheid. Hij weet ook dat de hele wereld meekijkt. De mannen dienen een zo eerlijk mogelijk proces te krijgen, de reputatie van de Verenigde Staten staat op het spel en Pohl wil voorkomen dat de zaak wordt geseponneerd vanwege onzorgvuldigheden.

Aan het eind van een lange dag schudt de advocaat van Al Baluchi, Connell, aan een houten picknicktafel in een oude vliegtuighangar tegenover de rechtbank, zijn hoofd. Hij vertelt over de frustraties van zijn werk. 'Als ik mijn cliënt wil zien, moet ik er eigenlijk heen. Maar ja, je gaat niet zomaar eventjes naar Guantánamo. Dat kan niet eens. Eigenlijk is het de enige manier om Al Baluchi echt te spreken. Bellen en schrijven gaat evenmin, alles wordt afgeluisterd. Pas nog bleek in rookmelders af luisterapparatuur verstoppt. Eigenlijk kunnen we alleen in de rechtszaal zelf overleggen. Tot deze week heb ik mijn cliënt vier maanden niet gezien of gesproken.'

Pohl somt op: 'We mogen onze computer niet meenemen, tenzij die speciaal wordt aangepast. We mogen onze dossiers niet meebrengen vanuit Washington, maar moeten die hier op extreem langzame printers helemaal opnieuw uitprinten en daarna weer door de shredder halen. Echt, er zien tientallen en nog eens tientallen van dat soort regeltjes en procedures, die het proces nagenoeg onmogelijk maken.'

Het is de klacht van veel advocaten: alles wordt omgeven door geheimzinnigheid en omzichtigheid. Veel van de informatie die de verdachten hebben prijsgegeven, is door marteling verkregen. Maar hoe precies, dat is geheim. Zelfs het Rode Kruis wordt gedwongen dossiers prijs te geven en daarmee zijn onafhankelijke positie op te geven.

De 41-jarige Connell, een fanatiek beoefenaar van yoga, laat zich niet uit

het veld slaan. Hij noemt de zaak even frustrerend als fascinerend. ‘Voor mij is het een unieke kans om deel uit te maken van een zeer bijzonder proces, ik ben betrokken bij waarschijnlijk het enige onderzoek ooit naar de martelingen. Ik verdien stukken minder, de bureaucratie is tien keer groter, maar zelfs met al die frustraties is het het meer dan waard.’

De rechtszaal in Guantánamo oogt als andere in de Verenigde Staten: neonverlichting en namaak-mahoniehouten meubilair. De terreurverdachten gaan gekleed in witte djellaba’s, dezelfde kleur als hun hoofddoeken. Sommigen dragen een jas in camouflagekleuren. Onder de stoelen van de mannen steken kettingen uit de grond om ze zo nodig aan vast te ketenen. De terreurverdachten smoezen met hun advocaten of draaien zich om en overleggen met elkaar. Soms zetten ze een leesbril op en verdiepen ze zich ogenschijnlijk in hun eigen dossier – per verdachte 170.000 pagina’s dik. Op het oog lijkt het een eerlijk proces.

Maar advocaat David Nevin van hoofdverdachte Khalid Sheikh Mohammed waarschuwt dat schijn bedriegt. Volgens hem dient het proces louter twee doelen: aansturen op de doodstraf, zodat president Barack Obama zijn spierballen kan laten zien. Daarnaast is het de bedoeling zo veel mogelijk informatie over martelingen – zijn cliënt werd volgens Nevin 183 keer gewaterboarded – achter te houden. Ook Connell vraagt zich af wat hij echt kan betekenen voor zijn cliënt. ‘Al Baluchi was computerprogrammeur in Dubai. Hij is een neef van Khalid Sheikh Mohammed. De beschuldiging luidt: zijn oom gaf hem geld en dat stuurde hij naar de Verenigde Staten. Ik maak er altijd maar een soort grapje van, hoewel bittere ernst, dat hij de eerste persoon in de geschiedenis is die de doodstraf krijgt voor geld witwassen.’

De ironie is dat zelfs al winnen we de zaak, ze hem waarschijnlijk toch blijven detineren,’ zegt Connell. Hij doelt op het probleem dat de Verenigde Staten meer

dan de helft van de 166 terreurverdachten in ‘Gitmo’ wil laten gaan, maar dat de situatie juridisch, politiek en diplomatiek zó complex is dat ze waarschijnlijk voor de rest van hun leven worden vastgehouden.

‘Obama had Guantánamo al lang geleden moeten sluiten,’ zegt de 81-jarige Rita Lasar. Ze zit op de publieke tribune in de rechtszaal en bekijkt met gemengde gevoelens het vijftal vanachter driedubbel, geluiddicht glas, samen met nog vijf nabestaanden, vertegenwoordigers van mensenrechtenorganisaties en een handvol journalisten. Lasar uit New York vertelt over haar broer, die zich op de 27ste verdieping van de noordtoren van het World Trade Center bevond toen zich daar een vliegtuig in boorde. ‘Hij had altijd groot respect voor onze Grondwet. Ik vind daarom ook dat deze mannen, wie ze ook zijn en wat ze mogelijk ook hebben gedaan, het meest eerlijke proces mogelijk verdienen. Ik weet niet of dat hier het geval is.’ <<

In het brein van de journalist

Wekelijks, soms dagelijks berichten ze over advocaten via krant, tijdschrift en televisie. Het beeld van de advocatuur wordt goeddeels door hen bepaald. Hoe denken journalisten van dagbladen, weekbladen en het televisiejournaal over de balie? Hoe is het volgens hen gesteld met de kwaliteit? Zeven redacteuren houden de advocatuur een spiegel voor.

Michel Knapen
Foto: Jiri Bülller

Een advocaat is voor een journalist vooral een strafrechtadvocaat. Interviews met in juridische zaken gespecialiseerde redacteuren van landelijke media wijzen uit dat ze alleen verslag doen van strafrechtzaken. In een enkel geval berichten ze over een aanpalende letselschadezaak. Civiele zaken of bestuursrechtzaken halen de media niet. Civiele advocaten en bestuursrechtadvocaten staan nauwelijks op het netvlies van journalisten. Strafzaken, die zijn pas interessant.

Het *Advocatenblad* vroeg journalisten om de kwaliteit van de advocatuur te beoordelen en het imago te beschrijven. Ook werd hun gevraagd of advocaten media actief benaderen, wat ze vinden van de bezuinigingen op rechtsbijstand en hoe ze denken over de toezichtplannen van staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven (VVD). En natuurlijk kwam de vraag voorbij wie in hun ogen de beste advocaat is van Nederland. Op lang niet alle vragen kwam een antwoord, omdat – zoals journalisten lieten weten – hun onafhankelijkheid dat niet toestaat. Journalisten van sommige media wilden in het geheel niet meewerken. Het *Financieele Dagblad* bijvoorbeeld wilde inzichten liever bewaren voor de eigen lezers.

Duidelijk is dat journalisten binnen de strafrechtadvocatuur een grote diversiteit ontwaren. Vaak schrijven zij over de grote

namen uit de strafrechtadvocatuur, maar zo nu en dan verslaan ze kleinere zaken van minder bekende strafpleiters.

Over de bekende strafrechtadvocaten zijn de journalisten eensgezind: die leveren puik werk af. Maar dat geldt volgens hen niet voor de strafpleiters die ‘gewone’, kleine zaken doen. ‘Ik zie strafrechtadvocaten die, zo lijkt het, in de rechtszaal pas het elastiekje van het dossier afhalen’, zegt Gerlof Leistra van weekblad *Elsevier*. Merel Thie van *NRC Handelsblad* en *nrc.next* maakt weleens advocaten mee ‘die niet alles uit de kast halen voor een zaak’. Ze vinden die om wat voor reden gewoon niet interessant. Of zoals Marian Husken van weekblad *Vrij Nederland* het zegt: ‘Vooral in kleinere strafzaken lijkt de verleiding bij sommige raadslieden groot om zich niet in details te verdiepen, maar op routine te vertrouwen – met soms kwalijke gevolgen van dien.’

Ruime voldoende

Toch lijken slecht presterende advocaten uitzonderingen te zijn. De journalisten vinden – in de woorden van Harry Lensink van *Vrij Nederland* – dat ze ‘vooral strafpleiters zien die zich zonder voorbehoud van hun taak kwijten: het dienen van de cliënt’. En die rol vervullen ze met verve, vindt nagenoeg iedereen. Als ze de advocatuur een cijfer moeten geven

dan geven ze ruime voldoende: een 7 tot een 9.

Alleen weten media dat beeld niet goed voor het voetlicht te krijgen. Hoe positief de journalisten ook zijn over het werk van strafrechtadvocaten, het imago van deze beroepsgroep onder hun lezers en kijkers is volgens Leistra van *Elsevier* ‘tamelijk belabberd’. Het is een imago van ‘glamour en show’, constateert NOS-verslaggever Mattijs van de Wiel. Saskia Belleman van *De Telegraaf* denkt dat burgers strafrechtadvocaten zien als ‘gehaaide geldwolven’ en dat ze hen ‘over één kam scheren met hun cliënten’.

Advocaten zélf kennen hun imago natuurlijk ook. Misschien dat ze daarom wel media met enige regelmaat inschakelen in de hoop hun imago op te poetsen. Ze hopen dat hun zaak met wat extra publiciteit een positieve impuls krijgt. Helaas voor hen; journalisten maken een puur journalistieke afweging. Een zaak haalt de media als het interessant is voor de media, niet omdat het van belang is voor de advocaat of diens cliënt. En wat het laatste betreft: geregeld krijgen journalisten bij een telefoontje van een advocaat de indruk dat een optreden in de media vooral de belangen van de advocaat zelf moet dienen. Tobias den Hartog van het *Algemeen Dagblad*: ‘Ik denk weleens: is dit wel in belang van je cliënt?’

Foto: Hans van den Bogaard

‘Glamour-advocaten zijn aan het verdwijnen’

Marian Husken (64)

Werkt bij: *Vrij Nederland*

Ervaring in juridische

journalistiek: twintig jaar

‘Voor mij is een advocaat een onafhankelijke geest die het durft op te nemen tegen “de almachtige staat”. Dat klinkt een beetje hoogdravend, maar zo zie ik het wel. Ik kwam tot dat inzicht door de IRT-affaire in 1993: dat was voor mij een *eyeopener* over de praktijk van de opsporing. Politie en justitie waren tot dan voor mij de *good guys*, maar dat beeld begon te kantelen. Zonder strafrechtadvocaten in de rechtszaal die met eigen onderzoek de wantoestanden in de opsporing boven tafel tilden, was dit alles nog lang in het verborgene gebleven. Als je zelf als journalist je huiswerk hebt gedaan, merk je al snel of een advocaat zijn dossier kent en zelf ook een poging tot waarheidsvinding heeft gedaan. Vooral in kleinere strafzaken lijkt de verleiding bij sommige raadslieden groot om zich niet in details te verdiepen, maar op routine te vertrouwen – met soms kwalijke gevolgen van dien. Dat kan zijn weerslag hebben op het imago van advocaten. Zij worden – en

dat ligt ook aan de opstelling van sommige raadslieden in de media – nog te veel gezien als handlangers van degenen die ze bijstaan. Dat slechte imago wordt versterkt doordat staatssecretaris Teeven het nodig vindt om een toezichthouder in te stellen die de beroepsgroep scherp in de gaten moet houden, als ware eenieder een *consigliere*.

Dat imago is overigens aan schommelingen onderhevig. De afgelopen jaren heb ik de opkomst en inmiddels ook weer de afgang van de glamouradvocaten meegemaakt. Een andere verandering is dat advocaten in toenemende mate de media zijn gaan inschakelen. Dat heeft zijn keerzijde: ik ervaar ook de nodige schroom om openheid van zaken te geven aan journalisten uit angst om door de deken op de vingers te worden getikt en te worden beschuldigd van ‘lekken uit een dossier’. Hoewel ik zelf doorgaans een advocaat bel omdat een zaak waarin hij of zij optreedt mijn interesse heeft, word ik ook gebeld door advocaten. Ik begrijp dat. Wie op zoek is naar media-aandacht moet gewoon de telefoon pakken en bij een journalist aandacht vragen voor zijn zaak. Maar bellers moeten er wel rekening mee houden dat ik niet alleen wil afgaan op hun mooie ogen en kritische vragen stel.’

‘Er zal een heuse prijzenslag ontstaan’

Gerlof Leistra (53)

Werkt bij: *Elsevier*

Ervaring in juridische

journalistiek: ruim

twintig jaar

‘Advocaten zijn doorgaans gedreven, betrokken en aangenaam eigenzinnig. Natuurlijk dienen ze maar één belang. Ze zijn de laatste strohalp van een verdachte, en het merendeel van de strafrechtadvocaten vervult die rol met verve.

Over de kwaliteit van het werk van advocaten ben ik goed te spreken. Maar ik zie slechts een selectie van de strafzaken en dan ook nog de meest spraakmakende. Dan tref je advocaten die al wat langer meelopen. Als een zaak wordt opgehouden, en ik heb even tijd, dan loop ik wel eens binnen bij een politierechterzitting. Daar zie ik weleens advocaten die in de zaal voor het eerst het elastiekje van hun dossiermap halen, maar die wel met de nodige bluf hun cliënt verdedigen. Ik heb niks tegen bluf, maar het moet wel gebaseerd zijn op inhoud, anders is het alleen maar amusant.

Het imago dat aan advocaten kleeft is tamelijk belabberd. Dat is gekleurd door onbegrip, want “hoe kán die advocaat die

Foto: Marco Bakker / HH

kinderverkrachter verdedigen? Hij heeft het toch gedáán”? De affaire rond Bram Moszkowicz heeft aan dat beeld meegevoerd. Bij advocaten hangt het imago van glamourjongens en prijsboksers. Ik plaats daar een ander beeld tegenover, een beeld dat burgers minder kennen: strafrechtadvocaten zijn vaak mensen die blijven zoeken naar de waarheid. Mensen die ogenschijnlijk kansloze zaken toch doorzetten en zelfs bij een cliënt betrokken blijven na een veroordeling of wanneer deze jarenlang in de cel zit.

Ik ontmoette onlangs een advocaat wiens cliënt, die tbs had gekregen, zelfmoord had gepleegd. Ze vertelde mij dat met tranen in de ogen. Daar sprak echt een emotionele band uit, aandacht voor de mens achter het slachtoffer of de dader. Dat is toch wat anders dan het imago van

Wim Anker staat als advocaat van Robert M. de pers te woord.

advocaten als geldwolven met mooie pakken en dure auto's.

Ik verwacht dat er de komende jaren steeds meer advocaten komen. De diversiteit wordt groter, en doordat de druk op de advocatuur zal toenemen, zullen er meer fouten worden gemaakt en dus meer tuchtzaken komen. Er zal een heuse prijzenslag ontstaan. De eenpitter, die alles aanpakt om zijn toko draaiende te houden, maakt dan fouten. Dat is niet goed voor de burger en leidt tot een grotere ontevredenheid.

Advocaten die ik het meest spreek zijn Bénédicte Ficq, Gert-Jan Knoops, Nico Meijering, Willem Jan Ausma, Wim Anker, Cees Korvinus, Theo Hiddema en Bart Nooitgedagt. Maar Gerard Spong vind ik de beste van het land. Wat goede strafrechtadvocaten allemaal kunnen is elke lastige zaak goed verdedigen. Spong is een briljant strafpleiter, een heel bijzondere man en daarbij nog eens erg breed. Hij kan een eenvoudige moordzaak doen, maar ook ingewikkelde cassatiezaken. Daarbij is hij ook erg wetenschappelijk ingesteld. Die combinatie maakt hem voor mij de beste.

Ik word nooit benaderd voor mediaadviezen, maar wel door advocaten die

hun zaak in de publiciteit willen krijgen. Ik begrijp dat goed, we zijn elkaars kruiwagen. Maar ik besteed pas aandacht aan hun zaak als het journalistiek van belang is. Dat is mijn enige afweging.

De een is bedrevener dan de ander in de media. De een weet de media beter te vinden, de ander heeft al goede ingangen, zoals Bram Moszkowicz bij *De Telegraaf*. Die konden het erg goed met elkaar vinden. Bij tv-optredens denk ik weleens: doe je dit in het belang van je cliënt of in je eigen belang? Daar begint het te wringen. Ik verwacht dat advocaten in de toekomst nog meer de media gaan opzoeken, vanwege de toegenomen concurrentie en druk op tarieven.'

‘Advocaten zijn al snel fundamenteel bezig’

Merel Thie (38)

Werkt bij: *NRC Handelsblad* en *NRC Next*

Ervaring in juridische journalistiek: vijf jaar

Foto: Jiri Buller

‘In de vijf jaar dat ik over rechtspraak schrijf, hebben pro-forma- en regiezingingen een steeds inhoudelijker karakter gekregen. Sommige advocaten nemen in de voorbereidende zittingen een riant voorshot op het pleidooi. Ook voor het OM is het vaak het eerste moment dat publiek uitspraken kunnen worden gedaan over het onderzoek. Vanuit advocaten gezien begrijp ik deze ontwikkeling. Nadat de eis is uitgesproken, vertrekt vaak een groot deel van de journalisten om daar direct ver-

slag van te doen op radio, tv en Twitter. In een regie- of pro-formazitting hebben zij nog alle aandacht van de media. De vraag is natuurlijk hoe belangrijk je cliënt het vindt dat er ook buiten de rechtszaal, in de media, een evenwichtig beeld van de zaak ontstaat. Ik kan me voorstellen dat dit voor sommige cliënten bijna net zo belangrijk is als het rechterlijk oordeel.

Advocaten beoordelen is lastig, daarvoor zijn de verschillen te groot. Bovendien zijn strafrechtadvocaten niet de enige advocaten die ik zie. Ik schrijf over meerdere rechtsgebieden, óók civiel. Daarom kan ik ook moeilijk beoordelen wie de beste strafrechtadvocaat van Nederland is – sterker: dit wil ik niet eens. Wel vind ik het Amsterdamse kantoor Vink Veldman & Swier interessant. Het vergt moed om in deze tijden pedofielenvereniging Martijn bij te staan. Hetzelfde geldt voor Wim Anker en Tjalling van der Goot, die Robert M. verdedigden.

Voor een rechtbankrubriek in NRC woon ik veel kleine zaken bij waar ik vaak de enige journalist ben. Ik zie advocaat Peter Beijen daar soms heel goede resultaten boeken voor cliënten die geen grote naam en goedgevulde portemonnee hebben. Andersom komt het ook voor dat advocaten niet alles uit de kast halen voor een zaak

die ze om wat voor reden dan ook niet interessant vinden. Heel pijnlijk vind ik het als een advocaat van de ene verdachte ontlastende informatie voor een andere verdachte te berde moet brengen omdat diens eigen advocaat het dossier niet goed kent. Het komt voor, gelukkig niet vaak. Meestal zie ik advocaten die in rechtszaken strijden voor grondrechten van verdachten. Dat vind ik mooi aan het vak van advocaat: het is al snel fundamenteel.'

'Soms zie ik veel theater en weinig inhoud'

Mattijs van de Wiel (39)

Werkt bij: NOS

Ervaring met juridische journalistiek: zes jaar

'Wij verslaan meestal spraakmakende strafzaken en hebben dus vooral te maken met strafrechtadvocaten. Mijn beeld van hen is dat zij maar één enkel belang dienen, dat ze doorgaans gedreven zijn en meestal erg toeganke-

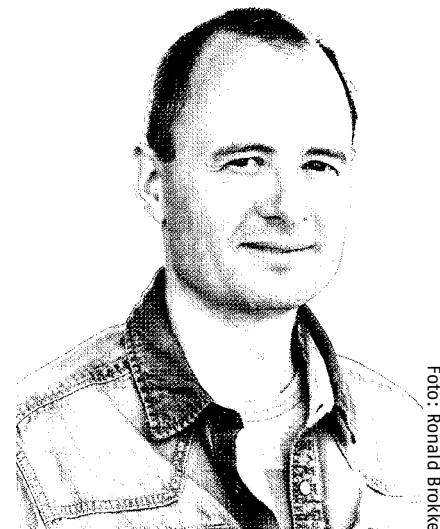

Foto: Ronald Brokke

lijk. Je moet bij hen geen objectiviteit verwachten. Een advocaat is toch vaak de eenling die het werk van de politie en het OM controleert, of die het bij de bestuursrechter opneemt tegen de almachtige overheid. Zijn rol is evident, en doorgaans spelen advocaten die met verve. Maar soms zie ik ook veel theater en weinig inhoud. Ik vind dat het grote publiek een verknipt beeld van "de advocaat" heeft: dat van glamour en show. Dat strookt meestal niet met de werkelijkheid.

Wel zoeken advocaten bewust de media op, of beter: daarvoor doen ze meestal voldoende hun best. De meesten zijn er goed in. Het is de kunst om

'Staatstoezicht is een brug te ver'

Wat vinden journalisten van het plan voor een college van toezicht?

Marian Husken (*Vrij Nederland*): 'Er waait sinds enkele jaren een andere wind binnen de beroepsgroep qua instelling en toezicht, zo heb ik zelf kunnen vaststellen. Lang hield niemand binnen de beroepsgroep het voor mogelijk dat Bram Moszkowicz zich zou moeten verantwoorden voor het Hof van Discipline. Dat gebeurde uiteindelijk wel. Het instellen van een toezichthouder namens de overheid op de advocatuur vind ik op dit moment daarom overbodig en bovendien niet wense-

lijk. De waakhonden van de rechtsstaat kunnen daardoor plotseling last krijgen van zelfcensuur omdat ze bij scherpe kritiek op rechters of Openbaar Ministerie hun broodwinning mogelijk in gevaar zien komen.'

Gerlof Leistra (*Elsevier*): 'De zaak-Moszkowicz heeft laten zien dat het tuchtrecht naar behoren werkt, ook al had het eerder al zo moeten werken. Te veel overheidsbemoediging vind ik niet nodig en ook niet wenselijk, want ook hier gaat het wringen als de overheid zelf

een tegenstander is in de rechtszaal.'

Harry Lensink (*Vrij Nederland*): 'Ik vermoed dat dit een oude wens is van voormalig officier van justitie Teeven, die zich ooit liet ontvallen een lijstje met "foute advocaten" in zijn binnenzak te hebben. De advocatuur is voldoende in staat om te zorgen voor orde binnen de eigen gelederen. Door de toenemende aandacht voor misstanden zal die drang tot zuiverheid in eigen kring alleen maar toenemen. Er is natuurlijk

niets tegen onafhankelijk toezicht, maar dan wel met de volstreekte garantie dat Haagse bemoediging achterwege blijft. De staat is daarvoor zelf te vaak partij in een conflict.'

Tobias den Hartog (*Algemeen Dagblad*): 'Bij de affaire-Bram Moszkowicz dacht ik: hoe heeft het met deze man zo lang kunnen doorgaan? Misschien zijn er in de advocatuur meer uitwassen die we niet kennen. Het lijkt erop dat het toezicht niet optimaal functioneert, maar of een ander toezicht, zoals Teeven dat wil, dat kan voorkomen, durf ik niet te zeggen.'

Saskia Belleman (*De Te-*

legraaf): 'Ik vind dat de advocatuur te lang naar binnen gericht is geweest en daardoor de roep om een ander georganiseerd toezicht over zichzelf heeft afgeroepen. Cliënten kregen het gevoel dat het geen zin had om te klagen omdat raadslieden elkaar de hand boven het hoofd hielden. En dat terwijl er zelfs volgens de vorige algemeen deken Jan Loorbach structureel ondermaats presterende advocaten zijn. Het toezicht anders organiseren is dus prima, maar staatstoezicht is een brug te ver. Vooral omdat in veel zaken advocaten tegenover diezelfde staat staan.'

de vertaalslag naar gewonemensentaal te maken, hun punt duidelijk te maken voor het grote publiek. Dat lukt meestal wel. Soms moet je ze erbij helpen. Het moet heel bondig voor de radio.

Het is soms lastig als we niet alle zittingsdagen verslag doen van een grote zaak. Advocaten willen vaak niet hun verweren voor de microfoon toelichten voordat ze hun pleidooi hebben gehouden, om begrijpelijke redenen. Voor een evenwichtig verslag verwachten wij dat wel, als het pleidooi niet op dezelfde dag wordt gehouden. Daar schuren onze belangen.

Wie de beste strafrechtadvocaat is, kan ik als journalist niet vertellen. De advocaten die ik spreek, zitten altijd in de grote zaken die we verslaan, zoals de Amsterdamse zedenzaak of het liquidatieproces. Denk aan Willem Anker, Tjalling van der Goot, Richard Korver en Nico Meijering.'

'Advocaten moeten niet de deskundige uithangen'

Harry Lensink (45)

Werkt bij: *Vrij Nederland*

Ervaring in juridische journalistiek: acht jaar

'Een advocaat is voor mij als journalist een bron van achtergrondinformatie, een duider van een juridisch probleem en een intermediair tussen mij

en het onderwerp van een artikel. Dat kan de verdachte zijn, een crimineel of een slachtoffer.

Over het werk van strafrechtadvocaten ben ik goed te spreken. Strafrechtadvocaten zijn vaak de laatste strohalm voor een verdachte tegenover een machtig justitieel apparaat. Bij de grote en ingewikkelde zaken die ik volg, zie ik vooral strafpleiters die zich zonder voorbehoud van hun taak kwijten: het dienen van de cliënt. Ik vermoed overigens dat het publiek advocaten meer ziet als opportunisten, juristen met een riant uurloon die proberen om vermeende daders hun straf te laten ontlopen. Het publiek ziet dus niet wat advocaten werkelijk zijn: de bewakers van de belangen van hun cliënten. Dat zijn immers verdachten die voor de wet onschuldig zijn tot het tegendeel is bewezen.

De laatste tijd ervaar ik bij advocaten een toenemende verontwaardiging over de manier waarop de politie en het Openbaar Ministerie pogen bewijs te vergaren door gebruik van bijzondere opsporingsbevoegdheden, door deals met getuigen, door de rigoureuze wijze van ontnemen. Die verontwaardiging zal deels zijn ingegeven door beroepsdeformatie bij raadslieden, maar ik zie zelf tegenwoordig ook steeds vaker een buitensporige inzet van middelen om een zaak rond te krijgen. De komende jaren zal de strafrechtadvocatuur zakelijker worden, minder flamboyant. Dat komt door de toenemende kritiek op het functioneren van strafrechtadvocaten, door in het oog springende zaken als de schrapping van Bram Moszkowicz, door een strengere houding vanuit de beroepsgroep zelf, door het op handen zijnde onafhankelijke toezicht.

Ik word in mijn hoedanigheid als journalist weleens benaderd door advocaten. Bij dezelfde advocaat kan de bruikbaarheid van de tip per keer verschillen. Iedereen die de krant leest, zal weten welke zaken het "goed" doen, maar het hangt natuurlijk van veel meer factoren af, zoals ruimte in de krant, actualiteiten, exclusiviteit. Advocaten die media-aandacht willen, moeten journalisten niet lokken met het argument dat we dan "geheid een nieuwe IRT-affaire zullen blootleggen". Dat is niet zo heilzaam.

Als advocaten in de media optreden, zouden ze alleen over hun eigen zaak moeten praten en niet de deskundige in andere affaires moeten uithangen. Ze zouden de media slechts moeten gebruiken als het aantoonbaar de belangen van cliënten dient – en dat laatste is overigens geheel niet in mijn belang.'

Foto: Ronald Brokke

'Strafrechtadvocaten vechten tegen de stroom in'

Saskia Belleman (54)

Werkt bij: *De Telegraaf*

Ervaring in juridische journalistiek: drie jaar

'Strafrechtadvocaten verdedigen doorgaans zwakke partijen en zwemmen zo tegen de stroom in. Dat doen ze niet slecht. Er zijn uitschieters, maar helaas ook veel tenenkrommend slechte strafpleiters. Ik voel met enige regelmaat medelijden met verdachten als ik een advocaat zie en hoor stuntelen. Het lijkt me toch vooral een kwestie van gedrevenheid en vakbekwaamheid. Het eerste moet je hebben, het tweede kun of moet je leren.

Misschien heeft dat laatste ook zijn weerslag op het imago van advocaten. Dat is in de publieke opinie niet geweldig. Om met hoogleraar rechtspsychologie

Peter van Koppen te spreken: “Sommige advocaten willen in het openbaar iets te vaak hun piemeltje poetsen.” Ik heb de indruk dat het publiek in toenemende mate de neiging heeft om advocaat en verdachte over één kam te scheren of op z’n minst te twijfelen aan de integriteit van de advocaat, getuige opmerkingen als: “Ik snap niet hoe iemand zo’n vent kan verdedigen.” Ik denk dat het imago van journalisten trouwens niet onderdoet voor dat van advocaten. Ik denk dat verslaggevers positiever dan burgers oordelen, vanuit een beroepsmatig begrip voor de positie van advocaten.

Mijn indruk is dat advocaten meer gebruik zijn gaan maken van de mogelijkheden die media bieden om de bijzonderheden van hun zaak alvast voor het voetlicht te brengen. Ze zijn niet wars van “advotainment”. Tegelijkertijd zie je dat ze daardoor meer onder vuur komen te liggen bij het publiek. Ze worden meer dan vroeger gezien als gehaaide geldwolven en over één kam geschoren met hun cliënten.

Ik heb niet de indruk dat advocaten moeite hebben met het krijgen van aandacht. Vooropgesteld natuurlijk dat ze een zaak hebben die iets voorstelt. Dat is voor mij als journalist het criterium. Advocaten kunnen op hun kop gaan staan om aandacht te krijgen, maar het moet wel ergens over gaan. Sommige advocaten zouden er verstandig aan doen om de zaak of hun cliënt centraal te stellen tijdens een mediaoptreden. Niet zichzelf. Helaas zijn er ook advocaten die media nooit te woord willen staan. Misplaatste angst misschien? Vaak jammer, omdat ze een kans missen om de zaak van hun cliënt te bepleiten. Sommige journalisten gaan er namelijk vandoor na het requisitoir.

Ik spreek regelmatig advocaten, maar wie mijn top-3 is, hangt heel sterk af van de grote zaken die op dat moment spelen, en dat kan van maand tot maand enorm verschillen. Zo zie ik bijvoorbeeld Willem Anker en Tjalling van der Goot soms drie keer per week, soms een halfjaar niet. Ik werk door het hele land, en kom dus voortdurend andere advocaten tegen.

De beste strafrechtadvocate vind ik Inez Weski. Die gaat onverstoort haar gang. Ze houdt een goede balans tussen optredens in de media en haar werk als advocaat, en houdt dusdanig doorwrochte betogen dat ik me vaak afvraag hoe de rechtbank of officier van justitie daar in vredesnaam nog een speld tussen kan krijgen.’

‘Een goede *sound-byte* is nu eenmaal moeilijk’

Tobias den Hartog (29)

Werkt bij: *Algemeen Dagblad*

Ervaring in juridische journalistiek: acht jaar

‘De verdachte heeft recht op een raadsman’

Is het volgens journalisten terecht dat er wordt bezuinigd op rechtsbijstand?

Gerlof Leistra (*Elsevier*): ‘Nee. De onderkant van de samenleving wordt op dit punt goed bediend. Maar mensen met een iets hoger inkomen – de onderkant van de middenklasse – kunnen rekeningen krijgen van advocaten waar je u tegen zegt. Als je procedeert om een tuinhokje van de bouwmarkt van een paar tientjes, dan heb je geen financiële ondersteuning nodig. Maar wel als je plotse-ling een machtige overheid tegenover je hebt staan.’

Saskia Belleman (*De Telegraaf*): ‘Het moet mogelijk blijven voor mensen die zelf geen advocaat kunnen beta-

len om goede gesubsidieerde rechtsbijstand te krijgen. Maar niemand ontkomt helemaal aan bezuinigingen. Het kan het positieve effect hebben dat er een drempel wordt opgeworpen voor zaken die écht nergens over gaan en die beter in onderling overleg kunnen worden opgelost. Er worden nog te weinig pogingen gedaan om een gang naar de rechter te voorkomen door bemiddeling.’

Marian Husken (*Vrij Nederland*): ‘Nee. Er zullen steeds meer verdachten zijn die een beroep op rechtsbijstand moeten doen. Dat komt

onder meer door de nieuwe strategie van de overheid. Die is er op gericht om er voor te zorgen dat misdaad niet loont. Dat betekent dat bij vervolging ook meteen beslag wordt gelegd op alle goederen en rekeningen van een verdachte. Die verdachte heeft recht op een raadsman, die moet dus rechtsbijstand aanvragen. Daarnaast is door de extra bezuiniging en de toegenomen werkdruk bij het OM en de rechterlijke macht de kans groot dat er mogelijk fouten worden gemaakt. Allemaal redenen dus om het potje rechtsbijstand juist extra aan te vullen.’

‘Advocaten zie ik vooral als de waakhonden van een eerlijk strafproces. Ze letten constant op de wet, en plaatsen zo voortdurend vraagtekens: kan mijn cliënt zomaar in beperking worden gezet? Moet ik hier geen aanvullend onderzoek eisen? Daar hoort ook bij dat ze in de rechtszaal op ingenieuze manier twijfel zaaien om zo de belangen van hun cliënt optimaal te waarborgen. Dat zijn overigens lang niet altijd trucs. Geen lege ballonnen: daar prikt een rechtbank zo doorheen. Advocaten hebben wel dat slinkse imago maar hun tactiek is gelukkig vaak gebaseerd op kundigheid. Ik zie vooral de grote zaken, met de grote advocaten, en die hebben hun naam toch vooral te danken aan kundigheid, niet aan slinksheid. Ze staan allemaal als een boom voor hun cliënt.

Ik heb zelden gezien dat een advocaat in de rechtszaal staat te schutteren, dat pleit

Advocaat Tjalling van der Goot in gesprek met journalist.

voor hen. Maar ik heb me weleens afgevraagd waarom die ene getuige niet wordt opgeroepen. Of: waarom begint hij zijn pleidooi met zulke zwakke argumenten? Maar meestal doen ze het heel behoorlijk. Toen Bram Moszkowicz voor het Hof van Discipline moest verschijnen, zag je dat typische beeld: dure auto, mooi gesneden maatpak, lederen aktetasje, goed gebruind, wapperende jaspenden. De snelle jongen met de mooie auto, zo zien burgers het. In veel gevallen is dat niet terecht. Onder advocaten zitten ook dossiervreters, mensen met veel kennis van technisch bewijsmateriaal, maar dát ziet de burger niet. Omdat de maatschappij als geheel ver-

andert, verandert de advocatuur ook. Burgers worden steeds kritischer, ook ten opzichte van advocaten. Binnen de advocatuur zie ik tegenwoordig meer zelfreïnigend vermogen dan voorheen. Die trend zal denk ik wel doorzetten. Daar komt bij dat advocaten meer zullen vechten om zaken te krijgen. Door de dalende criminaliteit zijn er steeds minder strafzaken te verdelen.

De advocaat die ik het meest spreek is Geert-Jan Knoops. Ik bel hem meestal als ik een juridisch-inhoudelijke vraag heb die hij me uitlegt. Wie de beste strafpleiter van het land is kan ik niet zeggen. Met enige regelmaat word ik door een

advocaat gebeld die zijn zaak in de media wil bepleiten, om er bekendheid aan te geven. Meestal kan ik er ook wel iets mee. Maar ik denk ook weleens: is dit wel in het belang van je cliënt?

Doorgaans snappen advocaten goed hoe de media werken en hoe ze die kunnen inzetten. Wel zijn hun media-optredens niet altijd even handig. Ze gebruiken in hun teksten net iets te veel mitsen en maren, een te veel omhaal van woorden en dat landt niet zo goed. Een goede *soundbyte* is nu eenmaal moeilijk. Zelf krijg ik ook weleens het verwijt kort door de bocht te zijn, maar ook mijn ruimte in de krant is beperkt. <<

Nuda Veritas Toga's

De Kempnaer Advocaten in Arnhem liet medewerkers in bijzondere toga's fotograferen voor de Mode Biënnale in de stad. De expositie van de foto's wordt wegens succes verlengd.

Foto(s): Louise Honée,
make-up en haar: Claudia van der Kolk
Francien van Zetten

Voor de Mode Biënnale Arnhem in juni en juli huldten medewerkers van De Kempnaer Advocaten zich in bijzondere toga's. Hun kleding in de fotoserie Nuda Veritas Toga's verwijst naar de patroonheiligen van de advocatuur en van beroepsgroepen waarvoor zij werken. Het initiatief van de advoca-

ten werd zo positief ontvangen dat de expositie in hun kantoor is verlengd tot eind september.

Het thema van de Mode Biënnale, *Fetishism in Fashion*, vormde de inspiratie voor de fotoserie. 'Internationaal trendforecaster Lidewij Edelkoort, curator van MoBA 13, bestempelde het schort als meest fetisjistische kledingstuk dat er is. Dat gegeven hebben we uitgewerkt', zegt Els van Haalen-Koot, kantoordirecteur van De Kempnaer. 'De toga is in feite ons schort, onze werkkleding. Als advocaat in toga dien je het recht en je cliënt', zegt Claudine Hermesdorf. Ze is advocaat arbeids- en ondernemingsrecht en voorzitter van het dagelijks bestuur van De Kempnaer.

Het Arnhemse kantoor is sponsor en partner van de biënnale en begeleidt cliënten uit de modewereld op het gebied van onder andere arbeids-, ondernemings- en merken-

recht. Na een professionele catwalk-training toonden de vrouwelijke advocaten in 2009 onder de titel Meesterlijke Mode zakelijke kleding van Nederlandse ontwerpers. Vrouwelijke én mannelijke advocaten lieten zich in 2011 de (mode)wetten voorschrijven door de stylisten, kappers, visagisten en fotografen van Studio Amber. 'Vooral onze mannelijke collega's stonden de eerste keer wat sceptisch tegenover het modeproject voor de relatie-dag. Maar ze waren enorm trots toen ze ons op de catwalk zagen', zegt Hermesdorf. 'Net als onze relaties trouwens.'

Nederlandse advocaten dragen in de rechtszaal allemaal een neutrale zwarte toga met witte bef, zoals dat bij Koninklijk Besluit is vastgelegd. 'Die neutraliteit laten we voor één keer varen', zegt Hermesdorf. Van Haalen: 'Door te spelen met de toga laten we zien wie we zijn, wat we doen en waar we voor staan.'

Marlies Crommelin, advocaat bouw- en aanbestedingsrecht als Barbara van Nicomedië, patrones van beroepen in de bouwwereld en van gebouwen.

Van links naar rechts en van boven naar beneden:

- **Jan Willem Boeijink** als Vitus van Sicilië, patroon van familie en gezin.
- **Jip Greuters** als Matthias, patroon van bouwlieden, timmermannen en schrijnwerkers.
- **René Borghans en Anton Bouwmeister** als Cosmas en Damianus, patronaten van artsen, chirurgen en andere medische beroepen.
- **Marina Farkas-Tromp** als Zdislava van Gabel, patrones van familie en gezin.
- **Manfred Nan** als Ferdinand III van Castilië, patroon van gevangenen.
- **Minouche Egbers** als Lidwina van Schiedam, patrones van de zieken.
- **Carola le Poole** als Eulalia van Barcelona, patrones van Barcelona.
- **Hana Dzidal** als Geertruida van Nijvel, patrones van ziekenhuizen, herbergiers en reizigers.
- **Paul Wilmink** als Paulus, patroon van de arbeiders.
- **Claudine Hermesdorf** als Catherina van Alexandrië, patrones van advocaten en beroepen in de mode.
- **Björn Ramakers** als Ivo Hélory (van Bretagne), patroon van juridische beroepen.

Vind snel alle informatie die u nodig heeft met de

A

Kluwer Navigator Collecties Advocatuur

V

U stelt de hoogste eisen aan de kwaliteit en de reikwijdte van de informatie die u nodig heeft. In de nieuwe Kluwer Navigator Collecties voor de Advocatuur heeft Kluwer alle relevante bronnen per rechtsgebied aan elkaar gekoppeld. Altijd direct beschikbaar via de nieuwe en gebruiksvriendelijke portal, de Kluwer Navigator. Deze collecties bevatten onder meer de Asser-serie, de Groene Serie, Tekst & Commentaar, NJ, NJB, Rechtspraak van de Week, Modellen voor de Rechtspraktijk, de Praktijkgids, Data Juridica en natuurlijk de Nederlandse wetgeving plus uitgebreide toelichting (Lexplicatie). Compleet, actueel en van hoge kwaliteit, samengesteld door topauteurs.

De volgende Collecties zijn beschikbaar voor de advocatuur: Arbeidsrecht • Banking & Finance • Contracten- en aansprakelijkheidsrecht & Burgerlijk procesrecht • IE- en ICT-recht • Insolventierecht • Omgevingsrecht • Ondernemingsrecht • Personen-, familie- en erfrecht • Sociale zekerheidsrecht • Staats- en bestuursrecht • Strafrecht • Vastgoedrecht.

Meer informatie of een gratis proefabonnement?

Ga naar kluwernavigator.nl/advocatuur of neem contact op met ons: 0570 673 591 of cslegal@kluwer.nl

Mogelijke verweren voor de gedagvaarde opdrachtgever die niet wil betalen

Als er bij het leveren van zaken of diensten iets misgaat, zijn er advocaten die namens hun gedagvaarde cliënt niet meer aanvoeren dan dat de vordering van de dienstverlener moet worden afgewezen wegens wanprestatie. Daarmee benadelen zij misschien wel hun cliënt.

Jeroen van den Boom¹

De meeste zaken en diensten die op grond van een overeenkomst worden geleverd of verricht, voldoen aan de verwachtingen van de koper/opdrachtgever. Soms gaat het echter mis en weigert de opdrachtgever² betaling. Wanneer het in zo'n geval tot een procedure bij de rechter komt waarin de dienstverlener betaling van zijn factuur vordert, zijn er advocaten die als belangrijkste verweer van hun cliënt slechts aanvoeren dat de vordering van de dienstverlener moet worden afgewezen omdat hij wanprestatie³ heeft gepleegd. Die advocaten bewerkstelligen mogelijk dat hun cliënt wordt veroordeeld tot betaling, terwijl bij een deugdelijk verweer de vordering van de dienstverlener geheel of ten dele zou zijn afgewezen. Laten zij na deugdelijk verweer te voeren, dan begaan die advocaten in beginsel een beroepsfout. Bij een adequate behartiging van de belangen van hun cliënten hoort dat zij hun verweer juridisch handen en voeten geven.

Autonomie van partijen en lijdelijkheid van de rechter

De rechter moet een zaak onderzoeken en beslissen op de grondslag van hetgeen

partijen aan hun vordering, verzoek of verweer ten gronde hebben gelegd, tenzij uit de wet anders voortvloeit (art. 24 Rv). Wanneer de gedaagde uit een aantal specifieke rechten/grondslagen om een vordering te bestrijden kan kiezen en hij zich in de procedure niet op een of meer van die grondslagen beroept, weet de wederpartij/eiser niet waartegen hij zich moet verdedigen. Het is dan niet aan de rechter om ten behoeve van de gedaagde een keuze uit die grondslagen te maken. Uit het in art. 24 Rv neergelegde beginsel van de autonomie van partijen en lijdelijkheid van de rechter vloeit immers voort dat het de rechter niet is toegestaan de grondslag van een eis of een verweer ambtshalve aan te vullen of uit te breiden.⁴

Mogelijke verweren

Er zijn verschillende situaties te onderscheiden waarin, in gevallen zoals hier aan de orde, de vordering van de dienstverlener moet worden afgewezen. Vier mogelijke verweren worden hier kort besproken.

Beroep op opschorting in verband met de wens tot nakoming

In het geval van ondeugdelijke nakoming door de dienstverlener mag een opdrachtgever in beginsel gebruikmaken van zijn opschortingsrecht (artt. 6:52 BW en 6:262 BW). Komt het tot een dagvaarding maar is de opdrachtgever bereid de dienstverlener een tweede kans te geven, dan is het niet nodig dat hij een reconventionele

vordering tot (deugdelijke) nakoming instelt. Wel is vereist dat de opdrachtgever stelt en indien nodig bewijst dat slecht werk is afgeleverd, dat hij zich in verband daarmee op zijn opschortingsrecht beroept, dat hij te kennen geeft dat hij verlangt dat de wederpartij alsnog behoorlijk nakomt en dat hij in dat geval ook zijnerzijds zal nakomen.⁵

Wanneer de rechter vaststelt dat de opdrachtgever zijn betalingsverplichting bevoegdlijk heeft opgeschort, is de dienstverlener in verzuim gekomen op het moment van opschorting (art. 6:59 BW). Als de opdrachtgever op dat moment in verzuim was, is met die opschorting aan dat verzuim een einde gekomen (art. 6:61 lid 1 BW). De opdrachtgever is in dat geval dus geen wettelijke rente meer verschuldigd vanaf het moment van opschorting (art. 6:119 BW).⁶ Een achteraf geheel of ten dele ongegrond beroep op opschorting brengt overigens mee dat degene die dit beroep deed 'terstond als schuldenaar zonder ingebrekestelling in verzuim kwam te verkeren (art. 6:83 aanhef en onder c), zodat hij aanstonds de wettelijke rente verschuldigd werd over de door hem nog verschuldigde geldsom (art. 6:74 in verband met art. 6:119 lid 1).⁷

1 Rechter bij de Rechtbank Midden-Nederland. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven. Mijn dank gaat uit naar mijn collega mr. J.W. Frieling voor zijn suggesties voor dit artikel.

2 Ik spreek verder alleen over de opdrachtgever en de dienstverlener, maar daarvoor in de plaats kan ook worden gelezen de koper respectievelijk de verkoper.

3 Voor een toerekenbare tekortkoming in de nakoming van een verbintenis gebruik ik gemakshalve de term wanprestatie.

4 Zie ook Hoge Raad 1 oktober 2004, NJ 2005, 92.

5 Hoge Raad 23 september 1994, NJ 1995, 26 en Hoge Raad 5 december 1997, NJ 1998, 169.

6 Voor wettelijke handelsrente, waarvoor verzuim van de schuldenaar geen vereiste is, zie ook art. 6:119a lid 4 BW.

7 Hoge Raad 21 september 2007, NJ 2009, 50, rechtsoverweging 4.6.

Beroep op (opschorting ter) verrekening van een schuld met vordering tot schadevergoeding

De opdrachtgever die meent dat de dienstverlener wanprestatie heeft gepleegd en dat (deugdelijke) nakoming door de dienstverlener blijvend onmogelijk is⁸ of dat deze in verzuim is,⁹ kan een beroep doen op verrekening van die schuld met een vordering tot schadevergoeding (art. 6:127 BW). Een gegrond beroep op verrekening brengt mee dat de opdrachtgever zijn betalingsverplichting met terugwerkende kracht is nagekomen op het tijdstip waarop de bevoegdheid tot verrekening is ontstaan (art. 6:129 lid 1 BW). Dat tijdstip kan niet eerder zijn gelegen dan het moment waarop de vordering van de opdrachtgever opeisbaar is geworden (art. 6:127 lid 2 BW). Op grond van art. 25 Rv zal een welwillende rechter in het kader van de beoordeling van de vordering van de dienstverlener tot vergoeding van wettelijke rente onder het beroep op verrekening wellicht mede een beroep op opschorting tot het moment van verrekening verstaan, maar een advocaat mag daar niet vanuit gaan. Een expliciet beroep op opschorting verdient in geval van een beroep op verrekening dan ook aanbeveling. Is de gestelde wanprestatie voldoende gemotiveerd betwist, dan bestaat de kans dat de rechter het verrekeningsverweer van de opdrachtgever verwierpt omdat de wanprestatie of de daaruit voortvloeiende schade – en dus het recht op verrekening – lastig is vast te stellen (art. 6:136 BW). De advocaat van de opdrachtgever doet er dan ook verstandig aan om, indien hij niet kiest voor ontbinding van de overeenkomst, naast een verrekeningsverweer in conventie, een eventueel voorwaardelijke¹⁰ reconventionele vordering tot schadevergoeding in verband met wanprestatie in te stellen.¹¹

Het is dan niet aan de rechter om ten behoeve van de gedaagde een keuze uit die grondslagen te maken

Beroep op ontbinding

Wanneer de opdrachtgever van mening is dat de dienstverlener wanprestatie heeft gepleegd, kan hij onder bepaalde voorwaarden de overeenkomst ontbinden (art. 6:265 BW). Als de opdrachtgever de overeenkomst buitengerechtelijk heeft ontbonden (art. 6:267 lid 1 BW) kan hij zich daarmee in een door de dienstverlener aangespannen procedure bij de rechter verweren. Een alternatief is dat de opdrachtgever een reconventionele vordering tot ontbinding door de rechter instelt (art. 6:267 lid 2 BW). Als gevolg van de ontbinding vervalt de betalingsverplichting van de niet-betaalde factuur (zie de eerste zin van art. 6:271 BW). Een ander voordeel kan gelegen zijn in (een vordering tot) gedeeltelijke ontbinding (art. 6:270 BW). Dit kan vooral wenselijk zijn in het geval waarin de opdrachtgever tevreden is over een deel van de werkzaamheden van de dienstverlener en de vruchten daarvan wil behouden. Wordt in die situatie een beroep gedaan op volledige ontbinding, dan ontstaan voor de opdrachtgever immers ook ten aanzien van de werkzaamheden waarover hij tevreden is ongedaanmakingsverbintenissen (zie de tweede zin van art. 6:271 BW).

Doet de opdrachtgever/gedaagde een beroep op ontbinding, dan moet de advocaat van de dienstverlener zich afvragen wat de processuele gevolgen voor zijn cliënt kunnen zijn indien dat beroep slaagt. De vordering in conventie van de dienstverlener tot nakoming van de verbintenis tot betaling van zijn factuur zal dan worden afgewezen en de reeds ontvangen factuurbedragen zal hij moeten

terugbetalen. Voor werkzaamheden van de dienstverlener die tot prestaties hebben geleid die door de opdrachtgever niet meer ongedaan kunnen worden gemaakt, komt op de opdrachtgever de verplichting tot waardevergoeding in de plaats (art. 6:272 BW). Schat de dienstverlener in dat zijn werkzaamheden nog waarde hebben voor de opdrachtgever en wijzigt hij in verband met de mogelijkheid van een geslaagd beroep op ontbinding zijn eis niet, bijvoorbeeld door niet subsidiair nakoming van de verbintenis tot vergoeding van de waarde te vorderen voor prestaties die de opdrachtgever heeft ontvangen en die niet ongedaan kunnen worden gemaakt, dan staat hij aan het einde van de rit vooralsnog met lege handen.¹² Dat risico loopt de dienstverlener ook indien de opdrachtgever zich niet alleen op ontbinding beroept maar daarnaast een reconventionele vordering tot schadevergoeding instelt.¹³ Vooruitlopend op een mogelijke toewijzing door de rechter kan de dienstverlener zich veiligheids-halve in zijn conclusie van antwoord in reconventie dan ook maar beter subsidiair beroepen op verrekening van zijn schuld tot vergoeding van de schade met zijn recht op waardevergoeding.

Beroep op beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid

Soms kan het zinvol zijn voor een opdrachtgever/gedaagde die de factuur niet (volledig) wil betalen om zich te beroepen op de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid (art. 6:248 lid 2 BW). Zie bijvoorbeeld Hoge Raad 15 juni 2012, LJN: BWO727. In die zaak hadden twee aandeelhouders in een vennootschap gezamenlijk drie bindend adviseurs benoemd om in verband met de beëindiging van hun samenwerking de waarde van over te dragen aandelen vast te stellen. Eén van de opdrachtgevers wilde de factuur van de bindend advi-

8 Zie art. 6:74 lid 2 BW.

9 Zie art. 6:74 lid 1 BW in samenhang met de artt. 6:81 BW en verder.

10 Op de voorwaarde dat het verrekeningsverweer in conventie niet wordt gehonoreerd.

11 Dit moet tegelijk met het indienen van de conclusie van antwoord, zie art. 137 Rv.

12 Ik zeg 'vooralsnog' omdat de dienstverlener in geval van betalingsonwil van de opdrachtgever een nieuwe dagvaardingsprocedure kan beginnen strekkend tot veroordeling tot betaling van de waardevergoeding, of in hoger beroep, indien dat wordt ingesteld, zijn eis dienovereenkomstig kan vermeederen.

13 Zie art. 6:277 BW.

seurs niet betalen. Het hof stelde vast dat één van de drie bindend adviseurs op het moment dat een voor de vaststelling van de waarde van de aandelen wezenlijke naverrekeningsclausule werd vastgesteld niet meer de voor zijn taakuitoefening noodzakelijke onpartijdigheid bezat. Ook oordeelde het hof dat de opdrachtgever die de factuur niet wilde betalen als gevolg van het bindend advies ernstig was benadeeld ten opzichte van de andere opdrachtgever en dat het beginsel van hoor en wederhoor was geschonden in het kader van de vaststelling van de naverrekeningsclausule. Het hof concludeerde dat het beroep van de bindend adviseurs op (volledige) nakoming door de benadeelde opdrachtgever van de verplichting tot betaling van de overeengekomen prijs voor het bindend advies naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar was. Naar aanleiding van een hiertegen gerichte klacht oordeelde de Hoge Raad dat de derogerende werking van de redelijkheid en billijkheid in de weg kan staan aan een vordering tot nakoming, ook indien geen beroep op een opschortingsrecht of verrekening met een tegenvordering is gedaan. De advocaat van de opdrachtgever dient echter niet uitsluitend voor het anker van art. 6:248 lid 2 BW te gaan liggen. Een beroep daarop slaagt immers alleen in uitzonderlijke gevallen.

Praktijkvoorbeeld

Dat het in de rechtspraktijk voorkomt dat het verweer, inhoudend dat de factuur van de dienstverlener in verband met wanprestatie niet hoeft te worden betaald, wordt afgewezen, laat een arrest van het Hof Den Haag zien (Hof Den Haag 19 juli 2011, LJN: BT1897).¹⁴ Deze zaak draaide om een accountant die administratieve werkzaamheden had verricht voor zijn opdrachtgever, die een eenmanszaak dreef. Twee facturen waren onbetaald gebleven, waarop de accountant de opdracht-

gever dagvaardde en veroordeling tot betaling vorderde. Bij de rechtbank beriep de opdrachtgever zich op wanprestatie en opschorting. De rechtbank wees de vordering tot betaling toe maar honoreerde deels het beroep op opschorting, met als gevolg een latere ingangsdatum van de verschuldigheid van de wettelijke rente. In het door de opdrachtgever ingestelde hoger beroep oordeelde het hof als volgt: '[appellant] heeft geen specifieke grieven geformuleerd maar heeft volstaan met een herhaling van zijn reeds in eerste aanleg ingenomen standpunt dat [geïntimeerde] toerekenbaar tekort is geschoten in de nakoming van haar verplichtingen. (...) Wat er echter ook zij van de gestelde tekortkomingen van [geïntimeerde], een beroep op wanprestatie is op zichzelf geen bevrijdend verweer, dat wil zeggen dat [appellant] zich niet definitief van zijn betalingsverplichting kan bevrijden door (uitsluitend) te stellen dat [geïntimeerde] haar werk niet goed heeft gedaan. Nu niet is gesteld of gebleken dat de overeenkomst van opdracht waarop de facturen zijn gebaseerd, is ontbonden of vernietigd, moet worden aangenomen dat de overeenkomst is blijven bestaan en dat [appellant] dus verplicht is tot betaling.'

Conclusie

De advocaat die een opdrachtgever/gedaagde bijstaat, kan niet volstaan met een beroep op wanprestatie, maar zal in overleg met zijn cliënt een keuze moeten maken voor een of meer rechtsgronden, zodat zijn cliënt zich tegen een vordering tot betaling adequaat kan verweren. Daarbij kan onder omstandigheden gebruik worden gemaakt van de hiervoor besproken verweren. Het praktijkvoorbeeld toont aan dat de advocaat die nalaat duidelijk te maken welke rechtsgrond aan het verweer van zijn cliënt ten grondslag ligt, hierdoor kan bewerkstelligen dat de vordering van de dienstverlener zonder meer wordt toegewezen. Daarmee benadeelt die advocaat misschien wel zijn cliënt. <<

De gloednieuwe Philips Pocket Memo

De nieuwe standaard in mobiel dicteren

De Pocket Memo dicteerrecorder tilt dicteren naar een hoger niveau. De revolutionaire 3D-microfoontechnologie zorgt in elke opnamesituatie voor een uitmuntende geluidskwaliteit. Het robuuste, maar toch lichte ontwerp van roestvrij staal pas perfect in de hand en is dus ideaal als u lang na elkaar moet werken. In combinatie met de SpeechExec Pro-software voor efficiënt gegevensbeheer en een docking station om uw bestanden te uploaden, kunt u uw gesproken stem in recordtijd omzetten in een tekstdocument. www.philips.com/dictation

PHILIPS

¹⁴ Voor een ander praktijkvoorbeeld, zie Rechtbank Utrecht, 8 september 2010, LJN: BN6259.

Alleen slechte mannen

Dichteres Ester Naomi Perquin was vijf jaar bewaarder in het Huis van Bewaring aan de Noordsingel in Rotterdam. In haar bundel *Celinspecties* verplaatst ze zich in gevangenen. Wat wil ze met haar gedichten zeggen? 'De werkelijkheid is enorm gelaagd.'

Trudeke Sillevius Smitt

Fragment uit: Binnen beperkingen

(...)Je went eraan. (...) Aan andermans praten en verre muziek, hoe de dingen dan gaan kraken, het langzaam verlaten van een stap op de gang, aan het bang zijn wen je (...)

Perquin: 'Je ziet ze vaak doodsbang, opgefokt binnenkomen, maar een vogel in een kooitje blijft niet tegen de tralies vliegen. Binnen een paar dagen zijn ze het gewend; het heeft iets treurigs om dat te zien. Toch kan een cel ook veiligheid en kalmte brengen. Ze hebben meestal geen makkelijke levens buiten, een hard en rauw bestaan. Sommige jongens zijn in de gevangenis beter af.'

Fragment uit: Jacob de B.

Altijd denk je aan de meisjes, zo gauw de wereld's ochtends openklapt aan hun huppel het huis uit, hun sprong in het zicht, hun dansende fietsende benen je dansende fietsende hart (...)
en je denkt aan de deur, de stalen geur van zelfbehoud, je denkt aan de meisjes, hun huppel het huis uit, nooit te weten of er eentje van haar fiets springt, op je afrent, van je houdt.

Perquin: 'Ik ben een vrouw van 33, maar ik kan me heel goed verplaatsen in een pedofiel van zestig. Ik vind het altijd moeilijk aan de buitenkant te blijven, het níét te begrijpen. Tegelijkertijd verlang ik hartstochtelijk naar overzicht, die tegenstrijdigheid zit in mijn karakter. In de gevangenis ligt alles in regels vast, je verplaatst je niet in die ander. Het had griezige militaire kantjes, maar raar genoeg vond ik het een

Celinspecties verscheen in 2012 bij Uitgeverij Van Oorschot in Amsterdam. Perquin ontving voor deze bundel de VSB Poëzieprijs 2013.

verademing. Voor het eerst in mijn leven hoefde ik niet te twijfelen. Ik was op en top bewaarder, fanatiek, uiterst strikt. De collega's noemden mij wel eens S-Ester. En dat voor een vrouw met twee Joodse voornamen...

Bijnamen, vreemde uitdrukkingen: de gevangenis hangt ervan aan elkaar. Gedetineerden noemden we vaak poppetjes (natuurlijk niet als er advocaten bij waren...). Dat gaf een gevoel van overzicht: "Hoeveel poppetjes heb jij op de luchtplaats?" Alsof het een spel was. Er zat ook een erotische component in, iets dierlijks. De lucht is daar dik van zinderende opgekropte seksualiteit, een krachtige bijwerking waar vrouwen op reageren. Sommigen zag je als muurbloem binnenkomen en na twee weken als een femme fatale heupwiegend over de afdeling gaan. Soms moesten ze ook vertrekken omdat ze verkering kregen. Vrouwen willen slechte mannen graag redden. Lief, en stom.'

Fragment uit: Bekentenissen 2

Alleen slechte mannen wilde ik aanraken. Ik wilde hun schouders onder mijn handen voelen, hun knoopjes openmaken, mezelf dan haastig uitkleden, ze als dekens om me heen slaan, me in hun armen te slapen leggen. (...)
Ik wilde ze mee het bos innemen, ze warm aankleden en de goede kant opsturen, de kant op waar bomen zo hecht met elkaar vergroeid zijn dat je er geen pad meer vindt maar wel, als het donker wordt, levensechte beren.

Perquin: 'Levensechte beren, ja. Uiteindelijk wilde ik ze toch confronteren met de vraag: wat ben jij buiten je systeem van Mercedesen, vuurwapens, drugs en vrouwen? Als we jou nou eens in het bos zetten, man tegen natuur, ben je dan nog zo stoer? We zijn allemaal maar poppetjes. Grootheidswaan vind ik moeilijk te verdragen. Die trots op hun eigen daden.'

Fragment uit: Als vliegen

(...)
En ik vertelde dat moord iets ambachtelijks heeft als goede zelfgemaakte worst met kruidnagel en stukjes been, dat huisgemaakte van de hele onderneming, de eer die je scheidt in bij wijze van spreken je eigen recept. (...)

Perquin: 'Die verheerlijking zit ook in de maatschappij. Toen Holleeder in *College Tour* verscheen, vroeg ik me af: moeten we van deze man een held maken? Als je cri-

minaliteit een gezicht wilt geven, ga dan maar met een verkrachter praten, met een jonge roofovervaller. Laat het lijden zien, het grove, het gewelddadige. Niet de crimineel met de sterrenstatus.’

Fragment uit: Dennis de K.

(...)

Moet je dit maar geloven: ik heb niet geleerd te ontroeren. Ik ben achttien. Ik zit vast voor moord.

Ga ik hier nu mijn leven opschrijven, die mensen ophijsen, moet ik de mindfucking resten straks weer vergeten –

en zelfs als ik koppig blijf zwijgen, dat weet je.

Duizenden jongens deden het beter.

Perquin: ‘Je ziet zoveel volwassenen die nog kind zijn, die niet zijn opgevoed. En we zijn daar als maatschappij heel schizofreen in. Als ze zes jaar zijn vinden we ze zielig, dan zien we dat ze het zonder hulp niet gaan redden. Tien jaar later vinden we dat het vanzelf maar over moet zijn. Dan is het tuig van de richel en moeten ze achter slot en grendel. Ongenadig hard vind ik dat.’

Zonder titel

(...)

Je kunt een jongetje op laten groeien tot het niet meer op een jongetje lijkt en zeggen: man.

Perquin: ‘Bij veruit de meeste delinquenten is er sprake van onmacht, maar bij sommigen gaat het om echte kilte. Ik heb eens met een huurmoordenaar een lang gesprek gehad. Na afloop zei hij tegen me: “Jij hebt nu het gevoel dat we elkaar naderbij zijn gekomen, maar ik zou nog steeds lachend je strot doorsnijden.” Dat handjevol echt slechte slechteriken, bij hen houdt mijn empathie wel op. Je ziet als cipier veel wat niet erg bemoedigend is. Dat geldt natuurlijk ook voor advocaten – ik heb er veel meegemaakt die cynisch waren. Ze hebben het imago van macht, grote auto’s en geld, terwijl hun werk in feite draait om absurdisme, empathie en verbeeldingskracht. De werkelijkheid is enorm gelaagd, je kunt er op zoveel manieren naar kijken. Hoe je het verhaal vertelt, dat is allesbepalend.’

Frederik C.

De straf hangt af van hoe je het zegt.

De man in het zwart is een stemming in pak en zijn nachtrust, zijn vrouw, zijn ontbijt,

de kwaliteit van de koffie ter plaatse: allesbepalend.

Jou rest niets dan hooguit één zin waar hij straks de vinger op legt

zorg dus voor het hele verhaal – ontzie jezelf niet te veel maar schuif uit beeld, langzaam aan. In plaats van moordenaar kies je ‘dader’. Ruimtelijker. Minder beladen.

Begrijp me goed, wanneer het nodig is: zeg het hard.

Hard als de handel in vlees, wees ferm, zeg hoe snel je toen sneed en koud moest maken, handzaam als een diepvrieskip.

Alleen als het anders kan zeg je: ik deed hem de das om. Geen taal die je zo van verzachting voorziet. Ook die man in het zwart is jong geweest, ook hij ziet je graag iemand beetnemen, opwarmen, aankleden.

Perquin: ‘Een goede advocaat is een goede verteller. Ik hoop dat advocaten daarin investeren, ook eens een gedicht lezen in plaats van een wetsartikel. Dat is essentieel voor een goede rechtsgang. Denken buiten de mazen en de wetten, denken over wat er zich nog meer in de werkelijkheid bevindt. Het is met een pleidooi net als met een gedicht. In elke relatie probeer je het denken en kijken van de ander te beïnvloeden. Het is een subtiel, groot mooi spel. Daarin zit de schoonheid.’

«

Foto: Joost Bataille / HH

Kind van de rekening

Kinderen komen bij vechtscheidingen steeds vaker onder toezicht van Bureau Jeugdzorg. Volgens Jeugdzorg hebben niet alle advocaten voldoende oog voor de belangen van kinderen. Advocaten op hun beurt kaatsen de bal terug.

Foto: Stuart Pearce / Easyfotostock / ANP

Tatiana Scheltema

Zomaar een zaak: een dramatisch verlopen scheiding. Er is geweld gebruikt, er waren psychiatrische problemen, het kind is onder toezicht van Bureau Jeugdzorg gesteld. Even leek het de goede kant op te gaan. Tussen de moeder en het kind was een omgangsregeling getroffen. De vader wilde wel weer met de moeder praten. En er werd een afspraak gemaakt voor een gezamenlijk gesprek bij Bureau Jeugdzorg. Maar dan.

Op de dag van het gesprek valt bij Bureau Jeugdzorg een dagvaarding voor

een kort geding op de mat. De moeder vecht de omgangsregeling aan. Het gaat haar te langzaam, vindt ze. 'Die dagvaarding zette de verhoudingen onmiddellijk weer op scherp,' zegt Jeugdzorg-advocate Esther Lam. 'De vader vroeg zich af: waar komt dit kort geding vandaan? We waren toch goed bezig? De positieve ontwikkeling werd door die dagvaarding weer tenietgedaan.'

De zaak speelt in Lams eigen praktijk. Lam is huisadvocaat van Bureau Jeugdzorg Noord-Holland en voert daarnaast een gewone familierichtpraktijk. Ze zegt uitdrukkelijk géén vechtheadvocaat te zijn.

'Je kunt vechten om het huis of over de alimentatie, maar als het om de kinderen gaat, vind ik het ontzettend belangrijk om het overleg te zoeken. Als advocaat heb je daarbij een sturende rol. Dat die dagvaarding van die moeder er kwam, is de keuze van de advocaat. Ik zou in zo'n geval eerder zeggen: laten we dat gesprek afwachten, misschien brengt het wel iets positiefs.'

Dat niet iedereen dat geduld opbrengt, gaat advocaat Lam aan het hart. 'Sommige advocaten sturen heel erg aan op procedures. Dat heeft denk ik te maken met hoe je erin staat als advocaat. Ben je er alleen

voor de belangen van je cliënt, of vind je dat je ook de belangen van het kind in de gaten moet houden? Advocaten die ook naar het belang van het kind kijken, zie je minder snel procedures aanspannen.’

De vraag is alleen of dit wel zo eenvoudig ligt. Bureau Jeugdzorg is er om de belangen van het kind te behartigen, maar advocaten zijn er niet altijd van overtuigd dat Bureau Jeugdzorg de expertise in huis heeft om bijvoorbeeld die belangen te doorzien, of los te koppelen van die van de cliënt.

Lam: ‘Iedereen kijkt vanuit de eigen optiek naar zo’n zaak: de ouders, de kinderen, Bureau Jeugdzorg, en ook de advocaten. En iedereen zit er met emotie in.’

Mondige ouders

Het aantal procedures waarin Bureau Jeugdzorg betrokken is, neemt de laatste jaren toe. Dat komt óók doordat kinderen van ruziënde ouders steeds vaker door de rechter onder toezicht (OTS) worden gesteld van Bureau Jeugdzorg. Echtscheidingsperikelen van de ouders zijn inmiddels bij zo’n 35 procent van de onder toezicht gestelde kinderen de belangrijkste reden voor een aanmelding bij Jeugdzorg, zo bleek twee jaar geleden uit een interne peiling onder gezinsvoogden in de regio Midden- en Zuid-Kennemerland. Maar mondige, hoogopgeleide ouders en hun advocaten accepteren het gezag van Jeugdzorg niet zomaar en nemen hun conflicten mee.

Met deze ruziënde ouders wist Jeugdzorg zich aanvankelijk geen raad. ‘We waren veel tijd en energie kwijt aan lang-slepende procedures, klachten van de ene ouder over de ander, of bemiddeling,’ zegt Bas van Dijke, teamleider bij Bureau Jeugdzorg in Haarlem. ‘En uiteindelijk bereik je niet wat je beoogt met die OTS; dat het beter gaat met het kind en dat het geen gevolgen ondervindt van de strijd.’

Het roer moest om volgens Van Dijke. ‘Onze insteek is om de ouders weer verantwoordelijk te maken voor het gezamenlijke ouderschap. We gaan nu dus alleen nog met beide ouders in gesprek en vragen de rechter om in de beschikking op te nemen dat ouders zich aan onze aanwijzing moeten houden. Als ouder kun je dan drie dingen doen: opvolgen, negeren, of aan de kinderrechter voorleggen. Als

Advocaat Huib Struycken: ‘Ouders staan totaal machteloos tegenover Bureau Jeugdzorg’

advocaat kun je daar dus ook een keuze in maken. Ik word heel blij van een advocaat die adviseert om onze aanwijzing op te volgen. Zo’n procedure heeft ook weinig zin, dat ze de aanwijzing moesten opvolgen stond immers al in de beschikking.’

Advocaten zijn kritisch. De kans dat de rechter afwijkt van een aanwijzing van Bureau Jeugdzorg is volgens advocaat Huib Struycken uit Amsterdam vrijwel nihil. Regelmatig vecht hij de bemoeienissen van Bureau Jeugdzorg met zijn cliënten aan, maar zelden met succes. Om het beeld van Bureau Jeugdzorg als speelbal van hoogopgeleide, mondige ouders moet hij dan ook hartelijk lachen. Het is eerder andersom, zegt hij. ‘Ouders staan totaal machteloos tegenover Bureau Jeugdzorg en de enorme druk die er op ze wordt uitgeoefend. Ook wordt steeds sneller om een OTS of zelfs uithuisplaatsing gevraagd, en meestal gaat de rechter daarin mee. Ik ken genoeg hoogopgeleide ouders die er maar niet in slagen om de rechter ervan te overtuigen dat die OTS totaal niet nodig was.’

Familiedrama

Dreiging van OTS alleen al veroorzaakt enorme stress, en kan zelfs de aanzet tot een familiedrama zijn. Dat suggereerde althans *NRC Handelsblad* in een reconstructie van de gebeurtenissen voorafgaand aan de moord op de jongetjes Ruben en Julian uit Zeist. De krant deed dit, aan de hand van een rapport van de Raad voor de Kinderbescherming over de bemoeienissen van Bureau Jeugdzorg met het gezin. De vader van de jongetjes zou tot zijn daden zijn gekomen omdat hij op het punt stond het ouderlijk gezag te verliezen.

‘Als een kind door een ouder overlijdt, lijkt het soms of het aanwijzen van alleen die ouder als verantwoordelijke niet volstaat,’ zegt advocaat Esther Lam. ‘Er wordt onmiddellijk gevraagd naar de rol van Bureau Jeugdzorg en de politiek doet daaraan mee. Iedereen vindt iets, zonder te weten wat er werkelijk speelde. Jeugdzorg kan ook niks zeggen over zo’n zaak maar door dat slechte imago staan ze meteen al o-1 achter.’ En de standaardreflex is genoegzaam bekend: nóg meer regels, protocollen, bureaucratie.

Of de hulpverlening door al die maatregelen verbetert, is nog maar zeer de vraag. ‘De mogelijkheden daartoe worden zeer overschat,’ zegt Lotje van den Puttelaar, advocaat te Rotterdam. In het verleden trad ook zij vaak op voor Bureau Jeugdzorg. ‘Het idee is: als er méér toezicht is, komt alles wel goed. Maar zo’n gezinsvoogd ligt heus niet onder het kinderbedje te kijken of het goed gaat. Wat die mensen kunnen is maar heel beperkt: ze hebben weinig tijd, moeten veel rapporten schrijven. De doorsnee gezinsvoogd heeft een hbo-opleiding. Daar is niks mis mee. Maar de tijd en capaciteit om te doorgronden wat er écht speelt is er niet. Vroeger, als de kinderrechter iets zei, accepteerde je dat. Nu niet meer. Dus je kunt zoveel beschikkingen hebben als je wilt, maar als mensen zich er niet aan houden, heb je er weinig aan. Bovendien zijn de zaken veel complexer geworden. Je ziet bijvoorbeeld steeds vaker mensen met ernstige persoonlijkheidsstoornissen. De situatie is soms zó complex dat je echt een superspecialist – een psychiater – nodig hebt om dat te doorgronden.’

Als je in zo’n geval merkt dat het de verkeerde kant op gaat móét je als advocaat wel ingrijpen, vindt Van den Puttelaar. Als voorbeeld geeft ze de zaak van gescheiden ouders wier kindje leukemie kreeg. ‘De vader was op oorlogspad tegen de moeder. Hij was wel lief voor het kind, maar ondernam steeds activiteiten waardoor dat kind uitgeput raakte en een terugval kreeg als het terugkwam bij de moeder. Hij was ook laks met het toedienen van medicijnen. Dus de moeder hield zich soms niet aan de beschikking. Uiteindelijk oordeelde de rechter dat het kind bij de moeder bleef wonen, maar dat zij het ouderlijk gezag verloor. Een salomonsoordeel, waar niemand beter van wordt.’

«

A man with grey hair, wearing a dark blue suit, a light blue shirt, and a red patterned tie, stands in a conference room. He is holding a dark, textured briefcase in his left hand. The room features a large wooden conference table, several black office chairs, and a television on a wooden stand in the background. The walls are covered in a dark red, patterned wallpaper.

‘Geld voor
tuchtrecht lijkt
me nuttiger dan
het optuigen van
een college van
toezicht’

‘De ontkenningfase is voorbij’

Joost van Dijk (65) heeft tot nu toe niet te klagen over gebrek aan aandacht voor het tuchtrecht. Hoe kijkt de voorzitter van het Hof van Discipline na een turbulent jaar aan tegen de advocatuur, de dekens en de werking van het tuchtrecht?

Trudeke Sillevius Smitt
Fotografie: Ronald Brokke

‘Ik realiseer me: wij zien de donkere kant. Maar de kwaliteit van de advocatuur die wij op de zitting zien, is mij niet meegevallen. Ik zie nogal wat klachten waarvan je zegt: waarom heb je het zo aangepakt? Dat zit ’m vooral in de zorgvuldigheid bij het aannemen van de zaak. De particuliere klant gaat meestal maar één of twee keer in zijn leven naar een advocaat. Dat is dan meestal een klein kantoor. Die cliënt zit in de stress, en die advocaat gaat dan meteen aan de gang, op een manier waarvan je soms denkt: waar zit je verstand?’

We behandelden laatst een klacht waarin de advocaat in een familiezaak zeven, acht procedures was gaan voeren. De cliënt had geen idee, althans dat zei hij achteraf. Dan vraag ik die advocaat: wat staat er in de opdracht? Had nu eerst gecommuniceerd, duidelijk gemaakt wat de cliënt kon verwachten. Dan had hij kunnen kiezen. We zien veel van dat soort zaken. Daar ben ik echt van geschrokken.’

Advocatenblad: Telkens als het gaat over kwaliteit ligt de focus op de kleine kantoren. Heeft u niet gewoon minder zicht op de grotere kantoren, omdat bedrijven niet net zo snel naar de tuchtrechter stappen?

Van Dijk: ‘Inderdaad, grote klanten klagen niet. En grote kantoren hebben interne kwaliteitssystemen. Ik zou wel

‘We hopen dit najaar met kapstokken te komen voor tuchtrechtelijke toetsing van kwaliteit’

meer klachten willen zien over de grote kantoren, en het zou ook best kunnen dat zakelijke cliënten het tuchtrecht meer gaan benutten. Het is goedkoper dan een civiele procedure en wij hebben er vorig jaar bewust voor gekozen de dienstverlening veel inhoudelijker te gaan toetsen. De ouderwetse gedachte dat de civiele rechter er is voor de kwaliteit van de dienstverlening en de tuchtrechter alleen voor de gedragsaspecten, hebben we vorig jaar bewust losgelaten. Tucht- en civielrecht vallen natuurlijk niet volledig samen: een termijnoverschrijding hoeft bijvoorbeeld niet tuchtrechtelijk verwijtbaar te zijn als de advocaat het onmiddellijk met zijn cliënt en de verzekeraar regelt. Maar als mensen erover klagen, nemen we het serieus.’

Weten advocaten dat ook?

‘Ik vertel het op bijeenkomsten. We melden het op ordevergaderingen. Op dit moment verzamelen we uitspraken, ook van de raden van discipline, waarin kwaliteit aan de orde is. We hopen in het najaar met kapstokken te komen voor de tuchtrechtelijke toetsing van de kwaliteit. Een ander aspect betreft het sanctiebeleid: welke maatregel is wanneer passend?’

Ik wilde een overzicht hebben van wanneer er wordt geschorst, en wanneer niet. Toen kwam naar voren dat in de jurisprudentie moeilijk een lijn te ontdekken is. Voor schrappen ligt dat duidelijker: dan moet er een fiks verleden zijn, het moet tegen het strafrechtelijke aanzitten. Maar schorsen is óók een heel zwaar middel: leg maar eens uit aan je omgeving dat je drie maanden uit de running bent. Het is de vraag of je daarna weer vrolijk verder kunt.’

Zou er niet minder geschorst moeten worden, en misschien meer geschrapd? Als je advocaten zielogend achterlaat komt dat de kwaliteit toch ook niet ten goede?

‘Daar zijn we dus naar aan het kijken. We hadden laatst een zaak waarvan je denkt: dit is nu een schorsing, maar de kans is groot dat deze advocaat er over een paar jaar definitief uitligt. Door te rubriceren willen we meer helderheid krijgen.’

En wat vindt u van het naderhand weer toelaten van geschrapte advocaten?

‘In het algemeen: niet zo handig. Maar het zou kunnen dat iemand oprecht zijn leven heeft gebeterd. Hij had bijvoorbeeld een slechte kantoororganisatie, en sluit zich dan aan bij een goed kantoor. Al heb je natuurlijk niet de garantie dat iemand daar dan ook blijft...’

Voelt u zich niet onmachtig om echt iets aan de kwaliteit te doen? U kunt alleen achteraf toetsen.

‘Nee, want ik merk dat de dekens serieus werk zijn gaan maken van hun rol als toezichthouder. Ze zijn de laatste jaren actiever geworden. Rapporteur Hoekstra heeft daarin zegenrijk werk gedaan, de ontkenningsfase is voorbij. Het dekenbeeraad heeft een leidraad opgesteld zodat niet iedereen meer zijn eigen gang gaat, dekens gaan meer op kantoorbezoek, vragen informatie op. Wel zou wat mij betreft de rol van het dekenbeeraad nog wat meer naar voren mogen komen. Dekens zouden dus meer op eigen initiatief naar de tuchtrechter mogen stappen als ze misstanden zien. En er komen nog te veel bagatelzaken binnen bij het Hof van Discipline; zaken die de deken meteen had moeten kunnen afvangen.’

Maar dat mogen ze toch juist niet? In maart heeft uw hof nog een deken gekapitteld omdat hij een klacht ‘niet-ontvankelijk’ had verklaard.

‘Ik zou dekens op het hart willen drukken hun rol niet te juridiseren. Ze zijn geen poortrechter. In dat opzicht ben ik ook minder gelukkig met de dekenleidraad, die is sterk procedureel ingestoken. Dat schept verwachtingen bij klagers die met bagatelzaken komen. Zij krijgen ten onrechte de indruk dat hun klacht een heel serieuze zaak is, en dan gaan ze maar door. Maar wij kunnen ze ook niet helpen.

In plaats van die formalistische aanpak is het beter de klager te bellen: wat is er aan de hand, komt u een keer langs. Alle dekens hebben sinds de herziening van de gerechtelijke kaart meer dan één klachtbehandelaar. Die moet na training minimaal tachtig van de honderd zaken zelfstandig kunnen afdoen. In die andere twintig procent beslist de deken of hij de

klager adviseert er wel of niet een tuchtprocedure van te maken. En als klagers de tuchtrechtelijke weg willen inslaan, dan moet de klacht ook snel dóór.’

Bij de buitenwacht bestaat de indruk dat dekens soms geen zin hebben om er een procedure van te maken. Hoe kijkt u daar tegenaan?

‘Naar mijn idee is dat niet zo. Vroeger vonden dekens het, zeker in kleinere omgevingen waar je elkaar collegiaal goed kende, soms wel lastig iemand aan te pakken. Dat is ook wel te begrijpen. Maar in de nieuwe verhoudingen ziet de balie ook dat de deken een andere rol heeft. En de dekens zijn daar ook serieus mee bezig. Ze zouden overigens de klachtbehandeling zo veel mogelijk moeten overlaten aan de klachtbehandelaars die daarvoor zijn opgeleid. Zelf moeten ze zo veel mogelijk op grotere afstand gaan staan, meer preventief te werk gaan en veel advocatenkantoren bezoeken, waardoor mogelijke misstanden eerder gesignaleerd kunnen worden.’

Waar blijft de deken als een soort pater familias, bij wie advocaten terecht kunnen voor een vertrouwelijk gesprek en goede raad?

‘Die rol gaat verloren, dat valt niet te ontkennen. In deze tijd waarin iedereen verantwoording wil en transparantie, ontcom je daar niet aan. Die wijze man of vrouw gaat dingen informeel regelen, en dat wil men nu net niet meer.’

Maar er is ook geen geld voor al die tuchtzaken, zo blijkt uit uw jaarverslag 2012. De doorlooptijden lopen op.

‘Daar moet dus geld voor komen. Als we vinden dat tuchtrechtspraak een goed middel is om onvrede weg te nemen en kwaliteit te bewaken dan is het niet te verkopen dat een klager twee jaar op een uitspraak moet wachten. Dat levert geen enkele positieve bijdrage aan de klanttevredenheid, en brengt de kwaliteit van de beroepsgroep niet omhoog.

Het lijkt me veel nuttiger dáár geld aan te besteden dan aan het optuigen van een college van toezicht dat de dekens gaat instrueren, zoals nu in het wetsvoorstel tot wijziging van de Advocatenwet is voorzien. Ik zie niet in wat staats-toezicht toevoegt aan de kwaliteit. Ik kan me volledig vinden

Joost van Dijk

Geboren	1948
1971	Studie rechten voltooid, Vrije Universiteit
1971 – 1983	Advocaat
1983 – 1991	Kantonrechter Hoorn
1991 – 1993	Vicepresident Rechtbank Amsterdam
1993 – 2003	President Rechtbank Alkmaar
2003 – 2008	President Gerechtshof Leeuwarden
2008 – 2012	Lid Raad voor de rechtspraak
Vanaf 1 juli 2012	Voorzitter van het Hof van Discipline in 's-Hertogenbosch, het hoogste tuchtcollege voor de advocatuur.

in het advies van Arthur Docters van Leeuwen om met een systeemtoezichthouder te werken, die kan rapporteren of de dekens hun werk goed doen.’

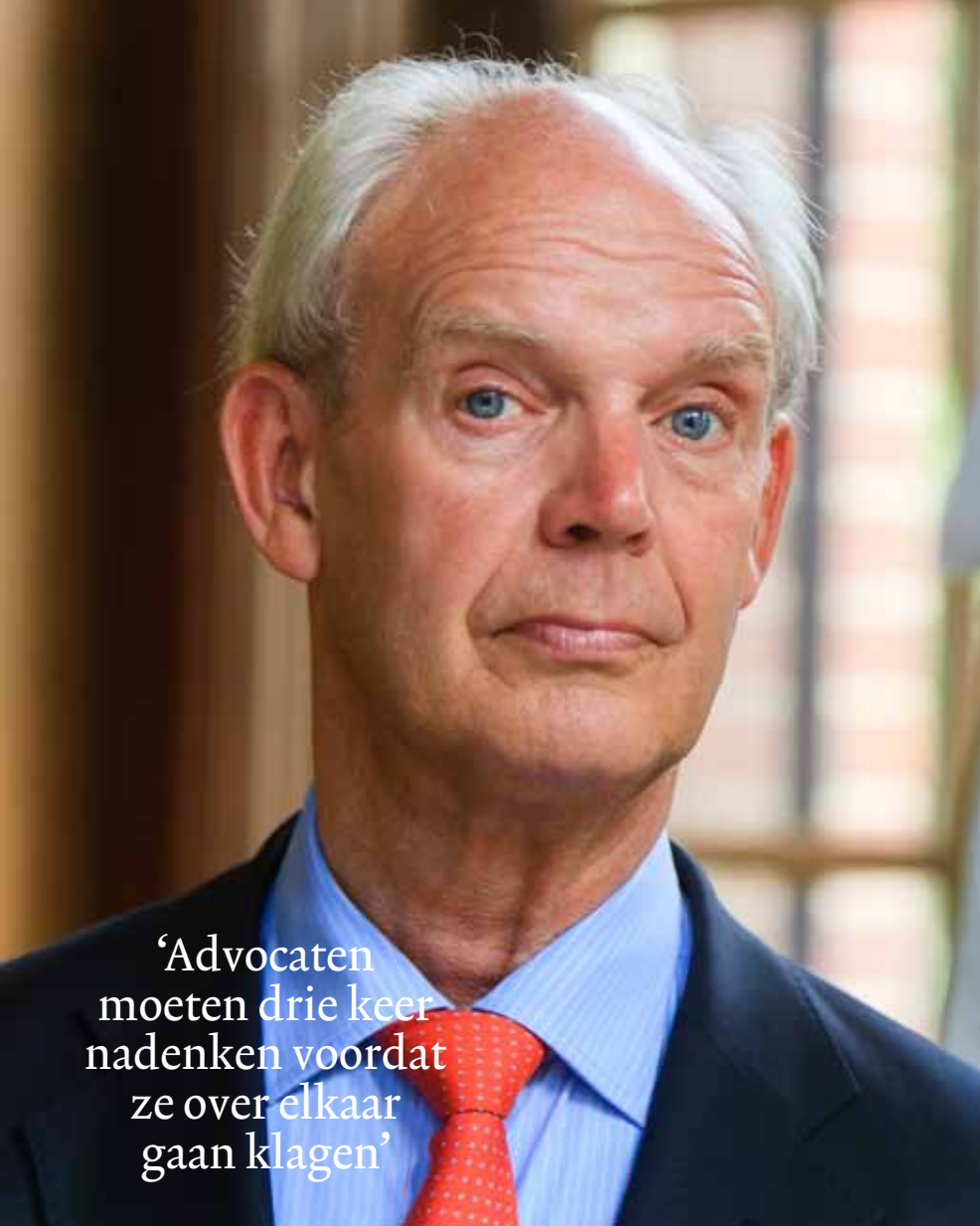
En in hoeverre is staats-toezicht een risico voor de onafhankelijkheid van de advocatuur?

‘Ik ben gevoelig voor dit principiële argument. Het speelt ook een rol bij de vraag of tuchtrechtspraak al dan niet onderdeel moet worden van de reguliere rechtspraak. Je moet de schijn van partijdigheid voorkomen, daar heeft iedereen de mond van vol. Dan moet je ook de onafhankelijkheid bewaken. Een advocaat heeft een wezenlijk andere rol dan een notaris of deurwaarder. Een advocaat moet kunnen vechten, en dat vraagt principiële ruimte in de beoordeling van zijn gedrag. Bij de tuchtrechter, maar ook in het toezicht. De overheid moet daar zo ver mogelijk bij weg blijven.

Maar in het wetsvoorstel zitten voor de tuchtrechtspraak wel heel interessante punten. Bijvoorbeeld dat de tuchtcolleges in overzichtelijke zaken met drie rechters kunnen rechtspreken in plaats van met vijf. Dat scheelt uiteraard in de kosten en zou de doorloopnelheid kunnen bevorderen.’

Dat vijfkopppige college moest toch aan klagers laten zien dat hun klacht serieus werd genomen?

‘Ja, maar daar zit ook een risico in: je schept verwachtingen. En als de zaak dan vervolgens met drie regels wordt afgedaan, is de teleurstelling des te groter. Daarom is het ook goed dat in het wetsvoorstel een griffierecht van vijftig euro is opgenomen. Dan zullen mensen toch iets langer nadenken voordat ze een klachtprocedure beginnen. In 2012 is het aantal klachten met zeventien procent toegenomen. Dan moet je nadenken over dit soort wezenlijke

‘Advocaten moeten drie keer nadenken voordat ze over elkaar gaan klagen’

veranderingen. En advocaten moeten drie keer nadenken voordat ze over elkaar gaan klagen. Het tuchtrecht is niet bedoeld om als onderling drukmiddel te gebruiken.’

Uit het jaarverslag blijkt ook dat het percentage gegronde klachten in 2012 slechts 39 was, tegen 48 in 2011. Kunt u dat verklaren?

‘Het kan betekenen dat mensen klachtbewuster zijn geworden, dat ze eerder klagen. Misschien werkt de zeeffunctie van de deken minder goed, zijn dekens eerder geneigd klachten door te sturen. Je zou het willen uitzoeken. Het Hof van Discipline zou graag beleidsmedewerkers hebben voor dit soort dingen. Dat zou ook helpen bij de onderlinge afstemming binnen het hof om de rechtseenheid te bewaken. We werken natuurlijk met een groot aantal parttimers en het systeem is nog onvoldoende ingericht om van tevoren al een inschatting te maken van gevoelige zaken. Zo kon het gebeuren dat ik uit de krant

vernam dat de schrapping van de heer Lalji door het hof was teruggedraaid. Bij de reguliere rechtspraak heb je iemand die de uitspraken scant en collega’s attendeert op belangrijke beslissingen.’

En waarom is het hof meegegaan in het publiceren van namen van geschorste of geschrapte advocaten op tuchtrecht.nl, terwijl dat in het wetsvoorstel van staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven weer anders wordt geregeld?

‘Voor ons was dit eerlijk gezegd aanvankelijk niet zo’n issue. In de eerste zaak die we hierover kregen had de Amsterdamse raad van discipline publicatie voor die vorm gekozen en was er geen grief tegen gericht. Dat is toen min of meer geruisloos in appel bekrachtigd. Inmiddels zitten we op de lijn dat bij schorsing in elk geval moet worden gemotiveerd waarom publicatie op tuchtrecht.nl nodig is. Naar publicatie bij schrapping zal het hof opnieuw gaan

kijken als dat in een zaak aan de orde is. Duidelijk is in elk geval dat de ouderwetse manier van publicatie, in de advocatenkamer, achterhaald is. Dan komt het publiek het nog niet te weten.’

Nog iets opmerkelijks uit het jaarverslag: in totaal 26 wrakingsverzoeken, allemaal ongegrond verklaard.

‘Ja, toch is er echt zorgvuldig naar gekeken. Ik vrees dat sommige klagers het middel niet inzetten omdat ze partijdigheid vermoeden, maar omdat ze hun zin niet krijgen.’

Is het middel daarmee disfunctioneel geworden?

‘Ja, het legt beslag op het apparaat en leidt het tot teleurstelling. Er gebeurt wel iets aan: volgens het wijzigingswetsvoorstel Advocatenwet dat nu bij de Tweede Kamer ligt, hoeft niet elk beroep op wraking door een andere combinatie behandeld te worden.

Het middel werkt nu eigenlijk vooral preventief: rechters verschonen zich enorm snel, zijn soms bijna overdreven voorzichtig. In de Moszkowicz-zaak bijvoorbeeld achtten veel tuchtrechters zich niet vrij om maar elke schijn te vermijden.’

Wat is de impact geweest van de zaak tegen Bram Moszkowicz?

‘Heel ingrijpend. Een schrapping in zo’n zaak heeft het nodige gewicht en brengt veel publiciteit met zich mee. Iedereen had een mening, ook mensen van de Tweede Kamer die ik om heel andere redenen sprak, begonnen erover. Conform de persrichtlijn hebben we camera’s in de rechtszaal toegestaan; Moszkowicz wilde dat zelf ook graag. Na de uitspraak bleef het nog twee dagen druk, en toen was het ook weer gewoon voorbij. Ik heb de indruk dat er sprake was van acceptatie, ook bij mensen die eerst vonden dat Moszkowicz nog een kans moest krijgen. Wat mij ook opviel: als je mensen voorheen vroeg wat het Hof van Discipline was, wisten zelfs gezaghebbende juristen vaak het antwoord niet. Nu is het een vraag die in radiospelletjes aan het publiek wordt gesteld, en weet men het precies te vertellen.’

«

SOFTWARE

FOR LEGAL DEPARTMENTS

CICERO
LawPack®

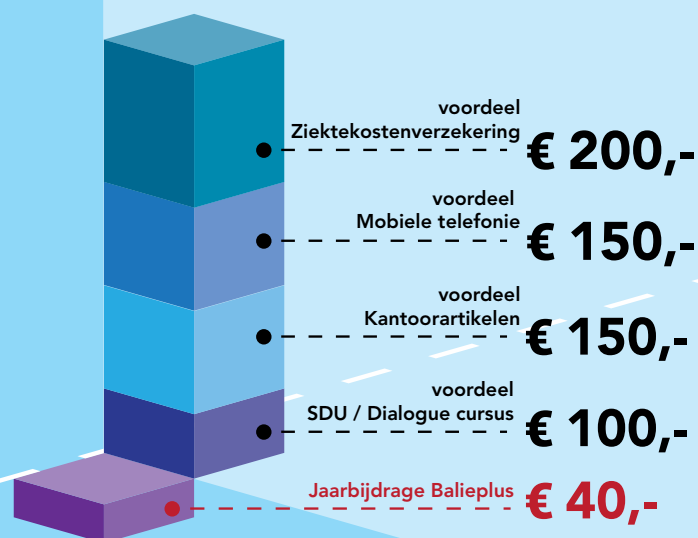
www.cicero.be - sales@cicero.be

Voordeel voor advocaten

Inkopen via Balieplus is voor advocaten voordeliger. Zo loopt de totale korting per advocaat al snel op tot maar liefst € 560 bij afname van bijvoorbeeld een ziektekostenverzekering, een SDU-cursus en kantoorartikelen. En dat voor een jaarbijdrage van slechts € 40! Ga naar www.balieplus.nl en ontdek wat ú kunt besparen.

Sluit u aan en ontdek de Plus!
(Nu tijdelijk voor € 20)

BATEN
KOSTEN

€ 560

Johannes Drost
(1880-1954)G.W. van der Does
(1894-1972)

Hoofdrolspeler in zwart hoofdstuk

CANON
VAN DE
ADVOCATUUR

Landsadvocaat en lid van het fascistische Nationaal Front. Gerrit Willem van der Does (1894-1972) toont hoe kwetsbaar de rechtsstaat is.

Mark Maathuis

Grote kans dat Gerrit Willem van der Does zonder de Tweede Wereldoorlog deze canon nooit zou hebben gehaald. Hij was bijna dertig jaar lang landsadvocaat, maar het zijn vooral zijn verrichtingen in de oorlogsjaren '40-'45 die zijn vermelding rechtvaardigen.

Van der Does slaagde erin een fascistenveteld en twee naoorlogse oproepen tot 'ongevraagd eervol ontslag' om te zetten in een ononderbroken dienstbetrekking en een koninklijke onderscheiding. Van der Does fungeert als waarschuwing hoe kwetsbaar een rechtsstaat is als ook advocaten het onderscheid tussen recht en rechtvaardig niet langer kunnen maken.

Van der Does' carrière begint in 1921 als hij aan de slag gaat bij de toenmalige landsadvocaat J.H. Telders. Al snel wordt hij benoemd tot plaatsvervangend landsadvocaat om het in 1936 – na Telders' aftreden – tot landsadvocaat te schoppen. Dat hij daarvoor, zoals blijkt uit een in 2010 verschenen rapport van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, openlijk uitkwam voor zijn Duitse sympathieën en in 1934 meeschreef aan een verkiezingsbrochure voor de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) was kennelijk geen bezwaar. Hetzelfde gold voor zijn artikelen in dit blad waarin hij zich in zijn hoedanigheid als hoofdredacteur uitsprak tegen de komst van Joodse advocaten nadat hen het werken in Duitsland onmogelijk was gemaakt. Van der Does waarschuwde voor deze 'uitgekotste figuren'. Een wetsontwerp om buitenlandse advocaten uit de balie te weren, kon dan ook op zijn bijval rekenen.

Na de Duitse inval speelde de landsadvocaat een op zijn minst dubieuze rol bij de werkhervatting van de Artillerie-Inrichtingen. Meteen na de Nederlandse overgave eisten de Duitsers dat deze munitiefabrieken zouden worden heropend. Volgens een juridisch medewerker van dit staatsbedrijf zou dat neerkomen op 'ongeoorloofde

hulpverlening aan de vijand'. In zijn landsadvies stelt Van der Does dat 'verstrekingen en diensten alleen gevorderd mogen worden voor de behoeften van het bezettingsleger'. Alleen, controleren of de Nederlandse kogels en granaten toch niet per ongeluk aan het front terecht zouden komen, dat mochten de 'op het bezette gebied achtergebleven autoriteiten' dan weer

niet volgens Van der Does' advies. Zo zorgde de landsadvocaat er mede voor dat de Duitsers de beschikking kregen over Nederlandse munitie en andere middelen; dankzij dit advies hoefde bijvoorbeeld over het inzetten van NS-treinen voor de Duitsers niet langer te worden nagedacht.

Toch zat er een 'winstpunt' in deze 'holle frase', concludeert rechtshistoricus Joggi Meihuizen cynisch in *Noodzakelijk kwaad: De bestraffing van economische collaboratie in Nederland na de Tweede Wereldoorlog*. Het maakte duidelijk hoe de landsadvocaat zich 'in een zo principiële kwestie als de aanmaak van munitie overgaf aan juristerij'.

Een andere verklaring kan zijn dat Van der Does de Nederlandse munitie graag ingezet zou zien voor de 'Nieuwe Orde'. Dat zou aansluiten bij zijn beslissing om in juni 1940 lid te worden van het Nationaal Front.

Dat Van der Does zich na de bevrijding moest verantwoorden, mag duidelijk zijn. Dat hij conform het Zuiveringsbesluit 1945 tot tweemaal toe werd voorgedragen voor ontslag is ook geen verrassing. Maar dat zijn toenmalige baas, minister van Financiën Piet Liefstinck (PvdA) besloot beide adviezen te negeren, is 'één van de best bewaarde geheimen van de naoorlogse zuivering', schrijft Meihuizen in zijn boek *Smalle Marges* over de advocatuur tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Van der Does kon dus niet alleen nog twintig jaar aanblijven als landsadvocaat, in 1958 werd hij ook nog ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Dat het In Memoriam in dit blad na zijn overlijden in 1972 voorbijgaat aan '40-'45 is veelzeggend. Hopelijk is die *faux pas* nu enigszins goedge maakt.

Alle vakmanschap op het gebied van ICT in huis.

Lexsyn Groep bundelt de krachten van ICT-bedrijven die zich specifiek richten op de juridische sector. Met vaksoftware als CCLaw, FORTUNA, NEXTmatters, BigHand en ContactManager, maar ook met cloud computing, kantoorautomatisering, documentmanagement, webdiensten en portals en telefonie.

Vakmanschap begint hier: 088 - 002 84 00.

Maak een afspraak met onze specialisten of kijk op:

www.lexsyn.nl

Zwijgen is goud

Een haastig gewijzigd wetsvoorstel beperkt het zwijgrecht van ex-werknemers van verdachte ondernemingen tegenover de nieuwe Autoriteit Consument en Markt. Dat verdient aandacht.

Léon Wijsman en Bart Keupink¹

De komst van de Autoriteit Consument en Markt blijkt problemen op te leveren voor het zwijgrecht. Illustratief is het onlangs voorgestelde art. 12i Instellingswet Autoriteit Consument en Markt. Met de voorgestelde wijziging van dit artikel wordt onder meer art. 53 Mededingingswet vervangen. Een verschil met art. 53 is dat in art. 12i het zwijgrecht niet toekomt aan ex-werknemers van verdachte ondernemingen. Dit is opmerkelijk omdat het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) eind 2012 oordeelde dat het zwijgrecht in mededingingszaken juist wel toekomt aan ex-werknemers. Het nu nog geldende art. 53 Mededingingswet bevat een specifieke voorziening voor het zwijgrecht ‘aan de zijde van de onderneming’. Daaronder vallen ook ex-werknemers van de onderneming tegen wie een redelijk vermoeden van overtreding van de Mededingingswet bestaat.²

Per 1 april 2013 is de Nederlandse Mededingingsautoriteit samen met de Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit en de Consumentenautoriteit opgegaan in de Autoriteit Consument en Markt (ACM). De onlangs voorgestelde wijziging van de Instellingswet ACM beoogt harmonisering en stroomlijning van de bevoegdheden die de ACM kreeg.³ Het daarin voorgestelde art. 12i stelt: ‘Artikel 5:10a van de Algemene wet bestuursrecht is van overeenkomstige toepassing bij het verhoor van een andere, voor de marktorganisatie werkzame, natuurlijke persoon dan degene bedoeld in artikel 5:10a.’ Art. 5:10a lid 1 Awb stelt: ‘1. Degene die wordt verhoord met het oog op het aan

hem opleggen van een bestraffende sanctie, is niet verplicht ten behoeve daarvan verklaringen omtrent de overtreding af te leggen.’

Het voorgestelde art. 12i voorziet net als art. 53 Mededingingswet in een uitbreiding ten opzichte van het Awb-zwijgrecht. Daardoor komt het zwijgrecht in ACM-zaken niet alleen toe aan de (vertegenwoordiger van de) verdachte onderneming die wordt verhoord met het oog op het aan hem opleggen van een bestraffende sanctie, maar ook aan andere voor de onderneming werkzame personen.

De voorgestelde tekst van art. 12i Instellingswet ACM is op het laatste moment in het wetsvoorstel terechtgekomen. Aanvankelijk was voorzien in een ruimere regeling van het zwijgrecht in ACM-zaken. In het consultatiedocument van 31 mei 2012 luidde de beoogde bepaling nog: ‘Artikel 5:10a van de Algemene wet bestuursrecht is van overeenkomstige toepassing bij het verhoor van anderen aan de zijde van het bedrijf dan degenen die het bedrijf in rechte vertegenwoordigen.’⁴

De bepaling was aanvankelijk dus anders dan in het voorstel dat uiteindelijk aan de Tweede Kamer is aangeboden. Ook het advies van de Raad van State komt voort uit de ‘vorige’ versie.⁵ De bepaling lijkt op het allerlaatste moment haastig te zijn gewijzigd. Ook de artikelsgewijze toelichting wijst op haastwerk. Die bevat verschillende zinnen waaraan – waar-

schijnlijk door knippen en plakken – geen touw is vast te knopen.⁶

Eén zin in de artikelsgewijze toelichting valt op: ‘Het [zwijgrecht] is niet van toepassing op personen die in het verleden voor de marktorganisatie werkzaam waren maar nu niet meer.’⁷ Zo probeert de wetgever te corrigeren wat het CBB eind 2012 juist voor recht heeft aangenomen. Stond in de concept-memorie van toelichting nog dat het extra element van art. 53 Mw (zwijgrecht aan de zijde van de onderneming) en de daarover gevormde jurisprudentie zou worden behouden, in de definitieve memorie van toelichting ontbreekt de verwijzing naar de ontwikkelde rechtspraak. Ook ontbreekt toelichting op het ontzeggen van een zwijgrecht aan ex-werknemers.

Het wetsvoorstel biedt een mooie gelegenheid aan de wetgever om zijn licht te schijnen op de reikwijdte van het zwijgrecht in het kader van toezicht en handhaving door toezichthouders en de problematiek van het zwijgrecht van ex-werknemers. De beperking van de reikwijdte van het zwijgrecht tot degenen die bij de onderneming werkzaam zijn op het moment waarop het verhoor plaatsvindt, ontnemt – in de woorden van het CBB – de onderzochte onderneming een effectieve bescherming door middel van het zwijgrecht. Dit is een serieus punt van aandacht. Wat ons betreft verdient de benadering van het CBB de voorkeur en dient ook aan personen die niet meer werkzaam zijn bij de onderneming een van de onderneming afgeleid zwijgrecht te worden toegekend.

¹ Advocaten bij NautaDutilh in Rotterdam.

² College van Beroep voor het bedrijfsleven 21 december 2012, *JOR* 2013, 48, m.nt. S.M.C. Nuyten.

³ *Kamerstukken II*, 2012/13, 33 622, nr. 3, p. 1-2.

⁴ De ter consultatie aangeboden tekst kan worden geraadpleegd via < <http://www.internetconsultatie.nl/materielewetacm/document/548> > en de concept-memorie van toelichting via < <http://www.internetconsultatie.nl/materielewetacm/document/549> >, geraadpleegd 6 juni 2013.

⁵ Waarbij overigens het woord ‘bedrijf’ in de huidige versie is vervangen door de aanduiding ‘marktorganisatie’, *Kamerstukken II*, 2012/13, 33 622, nr. 4.

⁶ *Kamerstukken II*, 2012/13, 33 622, nr. 3, p. 51-52.

⁷ *Kamerstukken II*, 2012/13, 33 622, nr. 3, p. 52.

Ieder meesterwerk begint met het juiste inzicht

Een meesterwerk vraagt om het juiste inzicht, inspiratie en precisie. Een ervaren redactie staat garant voor een scherpe selectie van uitspraken van gerechtelijke instanties, voorzien van hoogstaande annotaties, een praktijkgerichte samenvatting, trefwoorden en wetsartikelverwijzingen. Relevant en altijd actueel.

Sdu Jurisprudentie is er voor bijna ieder juridisch vakgebied in de vorm van een tijdschrift, online en app voor iPhone & iPad. Zo blijft u bij op de manier die bij u past, waar en wanneer u dat wilt.

en nu ook voor Android!

Oordeel zelf. Kijk op www.sdujurisprudentie.nl en neem een gratis proefabonnement.

www.sdujurisprudentie.nl

Sdu UITGEVERS

Begrip na irritatie

Hoe werkt mediation? Paula Boshouwers, mediationadvocaat bij ReulingSchutte in Amsterdam, licht maandelijks een praktijkvoorbeeld door. Aflevering 2: 'De broer van de secretaresse is opgepakt'.

Paula Boshouwers

In een pool van vijf secretaresses werkte Julia¹, een zeer ervaren en gewaardeerde secretaresse. Ze was al zeventien jaar verbonden aan het kantoor. Iedereen was het erover eens dat Julia snel, efficiënt en proactief was. Ze bleek ook nog eens flexibel inzetbaar, altijd bereid om wat langer of op andere dagen te werken. En ze verzette bergen werk.

Dat veranderde. Ze liet dingen liggen, maakte veel fouten door slordigheid en was niet meer zo flexibel: ze wilde precies om 17.00 uur naar huis en niet meer op andere dagen werken. Haar collega-secretaresses raakten geïrriteerd en dat gold langzamerhand ook voor de advocaten voor wie zij werkte.

Via de vertrouwenspersoon van het kantoor werd mediation voorgesteld. Afsproken werd de mediation te laten plaatshebben tussen Julia en de praktijkgroepsleider. Besloten werd te starten met aparte en vertrouwelijke intakegesprekken.

In het intakegesprek vertelde Julia aan de mediator dat haar broer enige tijd geleden was opgepakt op verdenking van een ernstig strafbaar feit. Julia maakte zich grote zorgen en besteedde veel tijd aan de opvang van zijn gezin en aan het regelen van zijn zaken. Dit had zijn weerslag op haar werk. Hoewel Julia grote behoefte had aan steun, wilde ze tegelijkertijd niet dat haar problemen bekend zouden worden bij haar collega's en de andere advocaten van kantoor. Ze was bang dat zij erop zou worden aangekeken; ze schaamde zich enorm.

De mediator stelde Julia voor dit in de mediation op tafel te leggen. Omdat Julia zeer terughoudend bleef, vroeg de mediator Julia wat er zou kunnen gebeuren als ze dit (toch) in de mediation zou bespreken. Ook vroeg ze Julia wat zij nodig zou hebben om dit op een goede manier te kunnen vertellen. Zo liet de mediator Julia nadenken over de mogelijke voor- en nadelen en gaf ze Julia het vertrouwen dat ze zelf invloed kon uitoefenen op het mediationproces.

Julia bleek haar persoonlijke situatie wel met de praktijkgroepsleider te willen delen, maar had zorgen over wat er verder met de informatie zou kunnen gebeuren. Julia wilde graag controle hebben over de informatie met betrekking tot haar broer.

In het individuele gesprek met de praktijkgroepsleider kwam naar voren dat de praktijkgroep onder druk stond om op het secretariaat een efficiëntieslag te maken. Dat Julia verminderd inzetbaar was, kwam dus heel ongelukkig uit. De praktijkgroepsleider wilde Julia deze druk niet opleggen, maar had Julia wel

nodig om het gewenste resultaat te bereiken. Dat Julia niet thuis gaf, wekte veel irritatie op. De afdeling – maar ook de praktijkgroepsleider – kon dit er niet bij hebben. De mediator hielp de praktijkgroepsleider om zijn zorgen en de irritatie van de afdeling te vertalen in belangen en stimuleerde de praktijkgroepsleider om dit in de mediation op tafel te leggen opdat vanuit de gezamenlijke belangen naar een oplossing kon worden gezocht.

Beide partijen legden in de gezamenlijke bijeenkomst hun grieven op tafel. Vervolgens ontstond er wederzijds begrip. Aan de zijde van de praktijkgroepsleider voor het verminderde functioneren van Julia en aan de kant van Julia voor het belang van de praktijkgroep bij een goed lopend secretariaat. Julia was eigenlijk wel trots toen zij hoorde dat zij daarin zo'n belangrijke rol vervulde. Julia maakte duidelijk dat haar werk voor haar heel belangrijk was. Het gaf haar niet alleen veel voldoening, maar bezorgde haar ook afleiding. Het kantoor wilde haar graag behouden en vond een goede strafrechtadvocaat voor Julia's broer. Ook werd afgesproken wie precies op welke manier op de hoogte zou worden gebracht van haar privésituatie. Dit gaf Julia zoveel rust dat zij dacht ook weer meer werk aan te kunnen.

In de volgende mediationbijeenkomst maakten Julia en de praktijkgroepsleider werkafspraken. Ook spraken zij af om de gang van zaken samen maandelijks te evalueren. Met de mediator maakten zij een afspraak op termijn. Over drie maanden zouden ze weer bij elkaar komen om te kijken of alles dan nog steeds goed liep.

¹ De namen van partijen zijn gefingeerd, tot personen herleidbare feiten zijn veranderd.

**Optijd
Opdehoogte**

OpMaat

OpMaat_Premium

Vind alle relevante juridische informatie. Binnen 1 muisklik.

Met **OpMaat_Premium** hebt u 24 uur per dag toegang tot de meest uitgebreide, overzichtelijke én actuele juridische database. Alle Sdu Jurisprudentie, wet- en regelgeving, officiële publicaties, verdragen en Europese richtlijnen en verordeningen, zijn onderling gekoppeld. Zo behoudt u steeds het overzicht. Dankzij een e-mailattending wordt u automatisch op de hoogte gehouden van de laatst verschenen jurisprudentie en officiële publicaties, volledig afgestemd op uw informatiebehoefte en interessegebied. U geeft zelf aan wanneer u de e-mailattending wilt ontvangen.

**Nu gratis 1 maand op proef.
Ga snel naar www.sneltotdekern.nl**

OpMaat

SNEL TOT DE KERN VAN DE ZAAK

Sdu UITGEVERS

Wat behelst de positie van de werknemer bij een doorstart?

Een werknemer die geconfronteerd wordt met het faillissement van zijn werkgever heeft arbeidsrechtelijk een sterk verzwakte positie. Maar wat als het bedrijf een doorstart maakt?

Job van der Pijl¹

Natuurlijk, de positie van een werknemer van een failliete werkgever is zwak: de arbeidsovereenkomst zal worden opgezegd zonder voorafgaande UWV-toets, de opzegtermijn is gemaximeerd, opzegverboden gelden in principe niet en aanspraak op een ontslagvergoeding bestaat slechts in zeer bijzondere gevallen. Maar hoe zit dat bij een doorstart?

In de praktijk zegt een curator dan daags na de faillietverklaring alle arbeidsovereenkomsten op, waarna het een doorstarter vrijstaat om nieuwe arbeidsovereenkomsten met werknemers van zijn keuze aan te gaan. Vanuit werknemersperspectief is er dan een aantal aandachtspunten.

In de eerste plaats heeft een werknemer het recht zich te verzetten tegen de faillietverklaring. Dat kan succesvol zijn indien hij de rechtbank kan overtuigen dat er misbruik is gemaakt van de bevoegdheid het (eigen) faillissement aan te vragen, omdat het doel van de faillietverklaring voornamelijk was gelegen in het omzeilen van arbeidsrechtelijke bescherming.²

Een tweede vraag is of de nieuwe werkgever werkelijk vrij is in zijn keuze van werknemers die hij wel of niet meeneemt bij de doorstart. Uitgangspunt is dat de regels van overgang van onderneming niet gelden bij een faillissement (art. 7:666 BW). Dit artikel is in lijn met Europese rechtspraak en regelgeving.³

Hier wringt zich de schoen naar mijn overtuiging omdat uit genoemde regelgeving valt af te leiden dat de Overgang van Onderneming (OvO)-regels niet gelden bij faillissement, vanwege het feit dat de faillissementsprocedure gericht is op liquidatie van de onderneming. Daarom gelden die regels wel bij surseance; deze richt zich immers op voortzetting van de onderneming. Overigens staat het de lidstaten vrij om OvO-regels ook in faillissement van toepassing te laten zijn, zoals in Duitsland het geval is. Als een faillissement wordt aangevraagd en sprake is van een voorbereide doorstart, dan is het zo gek nog niet om, in het licht van de Europese richtlijn en de bedoeling daarvan, te stellen dat de OvO-regels toch van toepassing zouden moeten zijn.

Nieuw fenomeen

Nadrukkelijker dringt dit standpunt zich op bij een nieuw fenomeen in de insolventierechtpraktijk: de *pre-pack*. Dit betreft een voorbereide activatransactie, waarbij een in zwaar weer verkerende onderneming zich op voorhand informeel tot de rechtbank wendt met het verzoek aan te geven wie, mocht het tot een faillissement komen, tot curator wordt benoemd. Daarmee komt er een soort stille bewindvoerder die alvast meekijkt met de onderneming bij diens voorbereidingen voor een doorstart. Zo kan een onderneming naadloos doorstarten, met als belangrijk voordeel dat de reputatie van een onderneming minder schade oploopt.

Zowel vanuit insolventierechtelijk perspectief⁴ als vanuit arbeidsrechtelijk perspectief valt tegen deze, nog niet in de wet geregelde, maar door veel rechtbanken omarmde werkwijze het nodige in te brengen. Ik beperk me hier tot het

punt dat de *pre-pack* wel heel nadrukkelijk op continuïteit van de onderneming is gericht; is dan niet toch sprake van toepassing van de OvO-regels? Het wachten is op de eerste rechter die hierover vragen stelt aan het Europese Hof.

Dan is ook de Wet melding collectief ontslag van belang, niet alleen ten aanzien van de *pre-pack*, maar bij elke doorstart. Ook bij faillissement rust op curatoren bij ontslag van meer dan twintig werknemers de verplichting vakorganisaties voor ontslag te raadplegen. De sanctie op niet-naleving hiervan door de curator is vernietiging van de opzegging.⁵ Dit dwingt curatoren tot overleg met vakorganisaties, met als belangrijkste gevolg dat deze invloed kunnen uitoefenen op de selectiemethode bij het overnemen van personeel. Naar mijn overtuiging heeft voorts ook de ondernemingsraad een rol bij faillissement van de werkgever en een doorstart, zeker als het een *pre-pack* betreft, omdat het dan vaak adviesplichtige besluiten zal betreffen.⁶

Een laatste aandachtspunt bij een doorstart betreft de positie van werknemers die mee overgaan. Op grond van jurisprudentie van de Hoge Raad kunnen zij zich onder omstandigheden beroepen op opvolgend werkgeverschap, hetgeen gevolgen heeft voor hun anciënniteit en dus voor de ontslagvolgorde, de lengte van de opzegtermijn en de hoogte van een ontslagvergoeding.⁷

1 Advocaat bij DingemansVanderKind te Amsterdam en als buitenpromovendus verbonden aan de Universiteit van Amsterdam.

2 Recent voorbeeld: Rechtbank Noord-Nederland 4 april 2013, JAR 2013/136, met in de noot een schets van alle (ook andere) juridische mogelijkheden voor een werknemer.

3 HvJ EG 7 februari 1985, NJ 1985/900 (Abels) en Richtlijn 2001/23/EG van de Raad d.d. 12 maart 2001.

4 Zie J.C. van Apeldoorn, *pre-packs*, Tijdschrift voor Insolventierecht 2011/17.

5 Art. 7 lid 1 WMCO, met als gevolg een preferente boedelschuld in de vorm van een loondoorbetalingsverplichting (als de curator al niet persoonlijk aansprakelijk is).

6 Art. 25 lid 1 aanhef sub c, d en e WOR, waaraan ook een curator is gebonden.

7 HR 14 juli 2006, JAR 2006/190 (Isik/Boekenvoordeel) en HR 25 mei 2012, JAR 2012/150 (Van Tuinen Taxicentrale/Wolters).

Stoppen met stressen

Stress is geen onbekend verschijnsel op de werkvloer van de advocaat. Een burn-out ligt op de loer. Wat doen advocaten en hun kantoren om stress te voorkomen?

Illustratie: Matthijs Sluiter

Anna Italianer

Volgens Petra Slingenberg en Marc Delissen, beiden partner bij het Haagse advocatenkantoor Delissen Martens, is flexibel werken een goede remedie tegen stress. Sinds januari 2013 is hun kantoor overgegaan op Het Nieuwe Werken. Petra Slingenberg: 'Het moederschap combineren met het advocatenbestaan leverde mij behoorlijk veel stress op. Aan de ene kant heb je de zorg voor de kinderen, aan de andere kant het advocatenleven dat 24/7 doorgaat. Ik wilde niet meer tegen zelfgemaakte deadlines aanlopen door vast te zitten aan crèche-, kantoor- of filetijden, maar het mogelijk maken deze grenzen los te laten.' Slingenberg moet nu niet meer om halfnegen op kantoor zijn: 'Je kunt eerst rustig thuis de e-mail doen of je kinderen naar de crèche brengen.'

Marc Delissen: 'Ik denk dat de basis van het vermijden van stress is dat je kunt werken op het moment dat het jou het best uitkomt. Thuis, op de rechtbank of op kantoor: dat maakt ons niet uit, wij

beoordelen het werk op de *output*. Overigens zullen wij als kantoor nooit een zaak weigeren omdat we het te druk hebben, maar we hebben wel een klimaat georganiseerd waarin we een te hoge werkdruk bespreekbaar maken. Stoere praat, zoals "het moet allemaal maar kunnen, want we hebben nog de hele nacht" vinden wij iets van de jaren negentig.'

Naast het flexwerken probeert het Haagse kantoor ook op andere fronten het stressniveau laag te houden. Zo organiseert het regelmatig sociale bijeenkomsten en sportevenementen. Sport werkt stressverlagend volgens Delissen. Ook beschikt het kantoor over een *silent garden* – met olijfbomen – waarin geen telefoon is toegestaan. Slingenberg: 'Ik probeer hier regelmatig te zijn, gewoon even zitten in de stilte geeft heel veel rust. Verder maak ik in mijn vrije tijd ruimte voor sport en meditatie. Voor mij is dat een moment van ontspanning. Het maakt niet zoveel uit wat je doet, als je maar beseft dat je tijdig je zinnen moet verzetten.'

Bij NautaDutilh wordt de advocatuur als topsport gezien en het kantoor wil zijn mensen equiperen om zo goed mogelijk te presteren. 'Wij bieden alle associates en senior associates een training aan gebaseerd op het gedachtegoed van Stephen Covey,' zegt hoofd Opleidingen Willemijn Arends. 'Tijdens deze cursus is er ruimte voor reflectie. En dan niet alleen reflectie op je carrière, maar ook op je functioneren als mens. Advocaten doen de gedrags- en drijfverenanalyse die helpt bij de vraag of dit vak wel voldoende bij hen past.'

Een ander belangrijk thema in de cursus is keuzes maken. Arends: 'Je kunt niet alles en je hebt zelf de controle over wat je overkomt. Bewust kiezen is een belangrijk houvast bij het omgaan met stress. Ik denk dat wij onze mensen door middel van deze trainingen hiermee goed kunnen helpen. Naast de cursussen kunnen associates een mentor kiezen die hen kan begeleiden bij hun professionele ontwikkeling.' Daarnaast zorgt het kantoor voor coaching, bijvoorbeeld voor vrouwen die terugkomen van zwangerschapsverlof en

zoeken naar de nieuwe balans in hun leven. Ook organiseert NautaDutilh sportevenementen en sociale bijeenkomsten.

Deirdre Scheenjes is junior medewerker bij Nauta Amsterdam. Als jonge, vrouwelijke advocaat bij een groot kantoor in de Randstad behoort zij tot de hoogste risicogroep op stress en burn-out (zie het kader 'Wie ervaren stress?'). Ook zij beschouwt advocatuur als topsport. 'Je moet stevig in je schoenen staan, maar het is niet zo dat je hier per definitie in een stressvolle omgeving terecht komt. Voor mij persoonlijk is regelmaat een goede manier om stress te hanteren.'

In het weekend werkt Scheenjes niet veel, maar ze is wel 24/7 beschikbaar. 'Als een transactie of processtuk moet worden afgerond dan ben ik er. Je moet flexibel zijn. Ik heb wel geleerd te relativiseren en prioriteiten te stellen. Verder probeer ik zo weinig mogelijk tijd te verliezen aan bijkomende zaken dus zorg ik ervoor dat mijn bureau opgeruimd is en mijn dossier geordend. Ik leg 's avonds een leuk pakje of een jurk klaar, daar voel ik me goed bij. Ook in het drukke advocatenbestaan is er genoeg ruimte voor ontspanning, maar of dat lukt bepaal je zelf. *Manage energy, not time.*'

'Wie ervaren stress?'

Volgens arbeidsongeschiktheidsverzekeraar Movir stegen over 2011 de schadegevallen die leiden tot arbeidsongeschiktheid bij advocaten met 14 procent. 41 procent van de schademeldingen betrof psychische klachten. Cijfers over 2012 zijn nog niet bekend, maar de verwachting is dat psychische klachten ook in 2012 de grootste oorzaak zijn van arbeidsongeschiktheid bij advocaten. Preventief kan sinds oktober 2012 op de website van Movir de (openbare) mentale veerkrachtscan voor advocaten worden ingevuld om klachten als overspannenheid en burn-out vroegtijdig te signaleren. Tot nu toe hebben zo'n duizend advocaten deze scan ingevuld. Bij 65 procent van de respondenten was het stressniveau normaal, 12 procent had een verhoogd stressniveau en 23 procent zelfs een hoog stressniveau. Hoe jonger de advocaat, hoe hoger het stressniveau. Ook blijken vrouwelijke advocaten en werknemers van grotere kantoren in de Randstad relatief meer stress te ervaren.

Column

De verborgen rijkdom van je kantoor

Dolph Stuyling de Lange

Over kennismanagement bij een advocatenkantoor is veel te zeggen. Het omvat bibliotheken, digitale informatie, informatie over (potentiële) cliënten en nog veel meer. In deze column gaat het alleen over de 'interne' kennis – goedgevoelbaar aanwezig in de hoofden van kantoorgenoten.

Hoe goed is een advocaat? Hoe goed is een kantoor? Als je die vraag aan een cliënt stelt, zal die vaak vooral denken aan niet-juridische competenties. Is mijn advocaat bereikbaar? Denkt hij of zij mee? Is mijn advocaat praktisch en gericht op oplossingen? Juridische competenties zijn voor een cliënt doorgaans lastig te wegen en worden verondersteld in de haak te zijn. In de huidige tijd wordt het overigens wel eenvoudiger voor cliënten om dankzij internet een beter geïnformeerde tegenspeler van hun advocaat te worden.

Als je een advocaat vraagt naar kwaliteit zal die veelal juist denken aan de juridische vaardigheden. Ook binnen een kantoor wordt de kantoorgenoot die 'een goed jurist' is, vaak meer gewaardeerd dan de minder juridisch begaafde kantoorgenoot die goed is in het vinden van nieuwe cliënten.

Van welke kant je het ook benadert: juridische competenties zijn essentieel. En het is voor elk kantoor van groot belang om die kennis en vaardigheden gemakkelijk beschikbaar te hebben. Zolang kennis en vaardigheden alleen maar 'in het hoofd' van een advocaat zitten, is het lastig die te delen en ben je als kantoor bovendien kwetsbaar: valt een advocaat uit dan is alle kennis ook verdwenen.

Vrijwel iedere advocaat heeft wel een mapje met nuttige juridische informatie:

een relevant artikel over een specialisme, een goed uitgewerkt document dat als basis kan dienen voor soortgelijke toekomstige stukken. En daarnaast nog een grote hoeveelheid kennis in zijn hoofd. Denk aan: 'O, die rechter is altijd vooral geïnteresseerd in dat soort informatie.'

Hoe zorg je er als kantoor voor dat al deze kennis wordt gedeeld? Sommige kantoren houden op een zaterdag wel eens een knowhowdag, waarin iedereen bijeenkomt met zijn mapjes. Dan wordt geprobeerd om – al dan niet per sectie – alles in een systeem onder te brengen.

Andere kantoren hebben een meer structurele aanpak. Zij laten een postboek met uitgaande stukken circuleren met de opdracht aan een aantal (goede) juristen om stukken die ze daarvoor in aanmerking vinden komen, in het knowhowarchief te (laten) plaatsen. Weer andere kantoren gebruiken interne jurisprudentiebijeenkomsten ook om knowhow in een systeem te krijgen.

Maar belangrijker nog dan de vraag hoe je een knowhowarchief vult, is de vraag hoe je het actueel houdt. Als het archief gedateerd raakt, gaat niemand het raadplegen en is de belangstelling om eraan bij te dragen ook snel verdwenen. Dus zorg voor een oplossing. Wijs een partner aan die dit als verantwoordelijkheid neemt. Neem een aparte knowhowmedewerker aan of geef een jonge medewerker de taak voor die actualisering te zorgen.

En tot slot: wees je bewust van het gevaar van 'een aap met een scheermes'. Als bijvoorbeeld een stagiaire zonder (voldoende) kennis een model uit het knowhowarchief gebruikt, kan dit heel verkeerd uitpakken.

LSA

vFAS

NVJSA

VHA

VAAN

VIA

B THE BEST
Laat het zien!
@ADVOCATEN

BtheBest@advocaten, laat het zien!

Voor welke uitdaging staat de advocaat anno 2013 en verder?

Laat u inspireren door de dekenrede van Walter Hendriksen.

Meld u aan via de jaarcongressite:
www.jaarcongres.advocatenorde.nl

Volg sessies in de twee middagrondes verzorgd door onder meer de specialisatieverenigingen LSA, NVJSA, VAAN, vFAS, VHA en VIA én SJBN (voor jonge balie-leden), L4L, de uitvoeringsorganisatie van de nieuwe Beroepsopleiding Advocaten en de Orde zélf.

Kom naar het slotdebat met Frank de Grave, Wim Anker en Margo Trappenburg onder leiding van Paul van Liempt. Geniet van de informele borrel onder het genot van muziek en eten in 'Walking Dinner style'.

Het laatste nieuws kunt u nalezen op de jaarcongressite:
www.jaarcongres.advocatenorde.nl

€175

€200

Kosten
175 euro
(excl. btw)

Combitarief
'advocaat + stagiaire' 200 euro
(excl. btw)

We zien u graag!
vrijdag 27 september 2013
vanaf 12.00 uur
in theater Spant! te Bussum

QuoVadis
QuoVadis Trustlink b.v.

VU Law Academy
Contributor to the development of the VU Law Academy

legalsense

& Vorwerk Vision

Law AT WEB

Juris Didact
praktische nascholing voor de advocaat

movir

Bju

Boom Juridische uitgevers

BaseNet

Wie, wat, waar?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u zelf onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenorde.nl.

Naar ander kantoor

Arends, mw. mr. J.H.: Schuurmans
Advocaten & Adviseurs voor Ondernemers
te Roden

Asseldonk, mw. mr. L.J.J. van: Valegis
Advocaten te Den Haag

Assink, prof. mr. B.F.: NautaDutilh N.V. te
Rotterdam

Avezaat, mr. R.M.: Lawton te Rotterdam

Baken-Loijenga, mw. mr. P.:
Advocatenkantoor Baken te Leeuwarden

Beljon, mr. D.: Tonino & Partners Advocaten
te Amsterdam

Bennekom, mr. J. van: Popescu Advocaten
te Amsterdam

Boonstra, mr. F.E.: Brink Advocaten te
Noordwijk

Boorder, mr. M.T. de: Jones Day te
Amsterdam

Booys, mr. T.Q. de: Höcker Advocaten te
Amsterdam

Braun, mw. mr. S.C.: SmeetsGijbels BV te
Rotterdam

Broersma, mw. mr. W.C.M.: Baker &
McKenzie LLP te New York

Dijk, mr. M.V. van: Stibbe N.V. te Amsterdam

Doornhof, mr.drs. H.: AKD te Amsterdam

Dumoulin, mr. C.O.M.J.: Shell International
B.V. te Den Haag

Eersel, mr.drs. M. van: Bolderman De Meijer
Advocaten te Amsterdam

Ellerman, mw. mr. J.C.: Six Advocaten te
Amsterdam

Gawronski, mw. mr. S.A.: NautaDutilh N.V.
te Rotterdam

Geurts, mr. H.J.: Van Iersel Luchtman N.V.
te Den Bosch

Groen, mw. mr. B.: Groen Advocaten te
Amsterdam

Groot, mw. mr. A.A. de: Bosselaar &
Strengers Advocaten te Utrecht

Hanrath, mr. A.C.J.: Rensen advocaten te
Alkmaar

Hartog, mw. mr. A.C. den: Philips
International B.V. te Amsterdam

Hellinga, mr. J.P.: FIZ advocaten B.V. te
Rotterdam

Hendrikse, mw. mr. M.C.: Fruytier Lawyers
in Business B.V. te Amsterdam

Huizen, mr. P.J.P. van: Lexsigma Advocaten
te Amsterdam

Jacobs, mw. mr. A.M.B.: Strik Advocaten en
Belastingadviseurs BV te Amsterdam

Janssen, mr. B.M.W.: Brand Loyalty
International B.V. te Den Bosch

Janssens, mw. mr. M.E.U.: Eversheds Faasen
B.V. te Amsterdam

Jetten, mw. mr. J.M.: Noppen de Vries
Goemans Advocaten te Arnhem

Jonen, mr. R.E.: Van Koutrik LLP te
Amsterdam

Jonker, mr. H.: De Boer Advocaten te Sneek

Kan, mw. mr. S.C. van: Eldermans & Geerts
advocaten te Zeist

Koning, mr. P. de: Baltés Cremers Advocaten
te Tilburg

Kugel, mr. P.J.: WGB Advocaten / advocats
te Brussel

Lub, mr. S.J.: Norton Rose Fulbright LLP te
Amsterdam

Moors, mr. E.P.B.: Tijssen & Saes Advocaten
en Belastingadviseurs te Roermond

Mouthaan, mr.ing. M.: NautaDutilh N.V. te
Amsterdam

Nasir, mr. Z.M.: Bouwman Thewessen Van
Winden te Naaldwijk

Omme, mr. D.J.P. van: Brink Attorneys te
Amsterdam

Oosten, mw. mr. K.Y. van: In't Veen
Advocaten te Waddinxveen

Oskam, mr. A.J.: Veldhuijzen & Nuiten
Advocaten te Dordrecht

Otte, mw. mr. E.J.: Stek te Amsterdam

Plas, mr. H.P.: Dommerholt Advocaten N.V.
te Zwolle

Reichenbach, mr. P.F.A.: Doornbos & Janus
Advocaten te Zwolle

Reijntjes-Wendenburg, mw. mr. C.:
Hendriks Keulers Hamm Advocaten te
Maastricht

Rigter, mr. I.R.: Bakker, Rigter & Lonterman
Advocaten te Amsterdam

Schils, mr. S.J.H.G.M.: Themis advocaten te
Maastricht

Schoenmakers, mw. mr. C.E.: NautaDutilh
te New York

Sellenraad, mr. S.J.: Gijs Heutink Advocaten
te Amsterdam

Smeets, mw. mr. C.L.M.: Smeets Gijbels B.V.
te Amsterdam

Snijders, mr. J.L.: FIZ advocaten B.V. te
Rotterdam

Statema, mw. mr. S.A.: Hill & Ross te
Amsterdam

Sujecki, mr. B.: Boels Zanders Advocaten
te Venlo

Teerenstra, mw mr. C.: Knuwer advocaten
te Den Helder

Timmermans, mw. mr. S.M.A.M.: De Breij
Evers Boon te Amsterdam

Tros, mr. R.T.G.: Stek te Amsterdam

Velde, mw. mr. A. van der: Vidi Advocatuur
te Rijen

Verhoeven, mw. mr. C.L.: Pot Jonker
Advocaten N.V. te Haarlem

Verfuurden, mw. mr. C.: Kehrens Snoeks
Advocaten & Mediators te Best

Vries, mr. J.J. de: LEXX Leeuwarden
Advocaten te Leeuwarden

Vries, mw. mr. N. de: De Friese rechtshulp
advocaten en mediators te Leeuwarden

Vuurens, mr. R.: Ernst & Young afd.
juridische zaken te Rotterdam

Weijmans, mr. W.M.H.: Van de Wouw
advocaten mediators B.V. te Den Bosch

Werff, mw. mr. A.J. van der: Dost:
Oorsprong Advocaten te Utrecht

Westerhuis, mr. G.J.: Boers Advocaten te
Veenendaal

Zijl, mw. mr. R.E. van: Jebbink Soeteman
advocaten te Amsterdam

Zonnenberg, mw. mr. A.: Kehrens Snoeks
Advocaten & Mediators te Best

Zwalve, mr. E.J.: Delta Lloyd Bank N.V. te
Amsterdam

Menselijk aspect

Met een verhuizing van Amsterdam naar Haarlem in het verschieft, verruilde familierecht-advocaat **Christine Verhoeven** (35) haar baan in Alkmaar voor Pot Jonker Advocaten N.V. in Haarlem. 'De reistijd naar mijn werk wordt aanzienlijk korter. Daarnaast krijg ik hier de mogelijkheid me te ontwikkelen op het gebied van erfrecht en *collaborative divorce*. Het mooie aan familierecht vind ik dat het over mensen gaat. Dat interesseert me. Bij een echtscheiding zijn er twee verliezers, maar er valt ook iets te winnen. Daarbij gaat het niet om resultaat op korte termijn, maar om een langetermijnoplossing.'

Regionaal betrokken

Met elf jaar ervaring als advocaat was het voor **Harke Plas** (38) tijd voor een volgende stap. Sinds 1 juli is hij partner bij Dommerholt Advocaten in zijn woonplaats Zwolle. 'Ik wilde bij een kwalitatief, dynamisch kantoor werken dat zich primair richt op ondernemingsrecht en samenwerkt met bedrijven en instellingen in de regio. Vanuit de Stichting Metropool Zwolle zet ik me daarnaast in voor de regionale samenwerking tussen ondernemerschap, onderwijs, onderzoek en overheid. Ook als partner bij Dommerholt Advocaten kan ik ondernemers helpen zich beter te profileren.'

Naar een nichekantoor

Met werkervaring op grote kantoren als CMS Derks Star Busmann was het voor **Sebastian Sellenraad** (41) tijd om zich verder te ontwikkelen op het gebied van (her)ontwikkelingen en vastgoedtransacties bij het Amsterdamse nichekantoor Gijs Heutink Advocaten. ‘Het bevalt goed om in een klein team te werken. Alle specialisaties op het gebied van vastgoed zijn hier in huis. Momenteel houd ik me veel bezig met de contracten rondom de herontwikkeling van winkelcentra. Interessant, want het gaat niet alleen de eigenaren en huurders aan: het geeft ook de omgeving een impuls.’

Samen sterk staan

Vanuit de wens meer vrijheid te hebben in het maken van beleid, richtten **Noortje Ogg** (34) en **Jeannine Adriaenssen** (30) ONS Advocaten in Eindhoven en Tilburg op, dat zich richt op onder meer familierecht en huurrecht. Adriaenssen: ‘Het is fijn om samen te sparren en gezamenlijk beslissingen te maken, wat erg vlot gaat. Het opstarten van de onderneming was een drukke, maar leuke periode – van visitekaartjes ontwerpen tot de eerste declaratie versturen. We doen alles net even anders: we houden gratis inloopspreekuren, hebben een flexibele kantoorruimte en gaan naar cliënten toe.’

Naar nieuw(e) kantoor of associatie

Advocatenkantoor ARC LEGAL (mr. E. Sengül te Amersfoort)
Advocatenkantoor Van Bommel (mw. mr. A.L. van Onna en mw. mr. P. van Bommel te Franeker)
Advocatenkantoor Geraedts (mr. C.H.M. Geraedts te Heerlen)
Advocatenkantoor Guus Heutink (mr. A.F.Th.M. Heutink te Gennep)
Advocatenkantoor mr. J.M.F. Honders (mr. J-M.F. Honders te Rotterdam)
Advocatenkantoor Koorevaar (mr. J.F. Koorevaar te Den Haag)
Advocatenkantoor Laumanns (mw. mr. C.M.C. Laumanns te Amsterdam)
Advocatenkantoor Pommé (mr. E.M. Pommé te Heerlen)
Advocatenkantoor Van Oosten (mr. A. van Oosten te Elst)
Avery Dennison (mw. mr. E. Alper te Den Haag)
Burg Advocatuur (mr. H.H.M. van der Burg te Rotterdam)
De Friese rechtshulp advocaten en mediators (mr. J.J. Achterveld mw. mr. F. Hofstra te Leeuwarden)
DeHamerLegal (mr. A.J. de Hamer te Amersfoort)
Dupliq Advocaten (mw. mr. M. Hoekzema en mr. S. de Korte te Utrecht)
Erf & Recht advocatuur en mediation (mw. mr. S.H. van Os te Zeist)
Florentius Advocatuur (mw. mr. I.J.D.M.L. Bardoeel te Oss)
Game Changers B.V. (mr. J.L. Zeeman te Amsterdam)
Huiskamp Advocatuur: (mr. N.R. Huiskamp te Moerdijk)
Ineke Rietveld, advocaat (mw. mr. E.E. Rietveld te Haarle)

Kamphuis & Rijdsdam Advocaten (mw. mr. R.A.M. Kamphuis- Jansen van Rosendaal en mw. mr. L. Rijdsdam te Leiden)
KHB advocaten en mediators (mr. A.P. van Knippenbergh en mw. mr. L.G.A.A. de Hondt- Buijs te Best)
Klemann Advocaten (mr. F. Klemann en mw. mr. J.H. Rump te Zwolle)
Lance Legal (mr. J.D. Bakker en mw. mr. B.M. van Dijk te Den Haag)
Legaltree Van Rossem (mr. A. van Rossem te Leiden)
LexwoodLegal Advocatuur & Advies (mw. mr. T. Papachatzidis te Gorinchem)
Loyens & Loeff (Hong Kong) B.V. (mr. J.W.G. Möller te Hong Kong)
mijn- recht: (mr. S. Askamp te loosdrecht)
ONS Advocaten (mw. mr. A.T.C. Adriaenssen en mw. mr. N.C. Ogg te Eindhoven)
Peeters Vastgoedadvocatuur B.V. (mr. T.L.H. Peeters te Maastricht)
Rjocht, advocatuur en mediation (mw. mr. E.A. van Wieren te Korteheemmen)
Sanoma B.V. (mr. P.K.C.M. van Driessen te Hoofddorp)
Sas Advocatuur (mr. S.A.S. Jansen te Veenendaal)
Schuldink advocaten (mr. R.R. Schuldink, mr. N.A. Witmer en mr. P.H. Rappa te Hardenberg)
Speksnijder Advocaat (mr. A. Speksnijder te Akkrum)
Transrapid Advocatuur (mw. mr. A. Seme te Amsterdam)
Van Campen & Partners N.V. Succursale Luxemborg (mr. A.J. de Vries te Luxemborg)
Van de Sanden Advocatuur & Mediation (mr. C.A.H. van de Sanden te Den Bosch)
Van der Made Advocatuur (mw. mr. M.A. van der Made te Gorinchem)
Van Dijk advocatuur (mr. J. van Dijk te Scheemda)
Velthuisen Advocatuur (mr. G.F.H. Velthuisen te Zaandam)

WG Advocatuur (mw. mr. W. Geersen- Janssen te Enschede)
Zandijk Letselschade Advocaten (mr. H.A. Zandijk te Utrecht)

Uit de praktijk

Benders, mr. P. Enschede 13-06-2013
Berg, mw. mr. M.S. van den Apeldoorn 01-07-2013
Berg, mr. W.B. van den Meppel 25-06-2013
Bongers, mw. mr. A.J.M. Amsterdam 17-06-2013
Brouwer, mw. mr. S. Amsterdam 01-07-2013
Dam, mr. E.A.V. Amsterdam 01-07-2013
Draaijer, mr. drs. J.J. Badhoevedorp 04-06-2013
Goede, mr. P.C. de Haarlem 01-07-2013
Groningen, mw. mr. I.L. van Breda 24-06-2013
Groot, mw. mr. I. de Utrecht 02-07-2013
Groven, mw. mr. L.A.J. Amsterdam 02-07-2013
Hendriks, mw. mr. H. Amsterdam 15-06-2013
Hennis, mr. O.J. Amsterdam 28-06-2013
Hiensch, mw. mr. S.C. Amsterdam 01-07-2013
Hoek, mw. mr. M.W.J. van der Arnhem 27-06-2013
Hoogeveen, mr. B.J. Rotterdam 02-07-2013
Huiskes, mr. H.B.J. Deventer 29-06-2013
Jacobs, mw. mr. K.M.P. Eindhoven 12-06-2013
Jong, mr. R. de Utrecht 01-07-2013
Kerk, mr. P.A. Aan de Nijmegen 20-06-2013
Klunder, mw. mr. M.M. Heerde 02-07-2013
Langereis, mw. mr. C. Zoetermeer 01-07-2013
Leeters, mr. L.P.F.M.C. Haaksbergen 01-07-2013
Linden, mw. mr. W.Q.G. van der Arnhem 17-06-2013
Meer, mw. mr. J.L. van der Zwolle 01-07-2013
Mulder, mw. mr. C.S.A. Amsterdam 06-06-2013
Naber, mw. mr. J. Enschede 01-07-2013
Nijhoff, mr. N.M. Enschede 01-07-2013
Olfers, mw. mr. M. Amsterdam 19-06-2013
Orban, mr. M.S.P. Apeldoorn 26-06-2013
Pham, mw. mr. T.H.H. Eindhoven 01-07-2013
Pinar, mw. mr. S. Venlo 07-06-2013
Reefhuis, mr. J.J. Amsterdam 07-06-2013
Reijntjes, mw. mr. F.E. Amsterdam 01-07-2013
Reubsat, mw. mr. J.D.S. Amsterdam 02-07-2013
Rieter- van den Bergh, mw. mr. H.W.M.M. Hoofddorp 01-07-2013
Roessel, mw. mr. H.A.M. van Rotterdam 01-07-2013
Roorda, mw. mr. L.M. Arnhem 01-07-2013
Schenke, mw. mr. S.D. Amsterdam 01-07-2013
Scholten, mr. M.E. Leeuwarden 13-06-2013
Smaling, mw. mr. D.H. Den Bosch 17-06-2013
Smit, mr. W.F.M. Zoetermeer 26-06-2013
Teeuwen, mr. E.P.C.M. Maastricht 01-07-2013
Vis, mw. mr. M. Apeldoorn 13-06-2013
Vos, mr. P.E. Haarlem 01-07-2013
Vries, mr. R.E. de Amsterdam 26-06-2013
Wagner, mw. mr. V.H. Rotterdam 11-06-2013
Wilkeshuis, mw. mr. K. Den Haag 15-06-2013
Zanten, mr. T.G.J. van Rotterdam 21-06-2013

Overleden

Schlicher, mw. mr. J.J.M. Den Haag 25-05-2013

Visser Quispel Heidema is een modern en goed geoutilleerd advocatenkantoor gevestigd te Oud-Beijerland en Vlaardingen. Er heerst een informele en goede sfeer. De medewerkers van het kantoor realiseren zich dat er meer in het leven bestaat dan werken.

Verskillende medewerkers van het kantoor werken parttime.

Het kantoor is werkzaam op meerdere rechtsgebieden waaronder de familie- en strafpraktijk en richt zich verder op de commerciële praktijk, behandeling van letselschadezaken en het incasseren van geldvorderingen.

Binnen Visser Quispel Heidema zijn naast elf advocaten een aantal incasso-medewerkers werkzaam.

Visser Quispel Heidema

Advocatuur - Letselschade - Incasso

Visser Quispel Heidema is een middelgroot kantoor met vestigingen in Oud-Beijerland en Vlaardingen. Wij zijn gedreven en geloven in specialisatie. Onze praktijk groeit. Daarom zoeken wij voor enkele secties ervaren medewerkers:

1. advocaat-medewerker voor de familierecht praktijk (m/v)

Binnen kantoor is een aantal advocaten werkzaam binnen het familierecht in brede zin. De meeste van hen hebben gespecialiseerde opleidingen gevolgd en zijn aangesloten bij de Vfas. Ter versterking van deze sectie zoeken wij een advocaat-medewerker met relevante ervaring in de familierecht praktijk. Kandidaten die zijn aangesloten bij de Vfas hebben een streepje voor.

2. advocaat-medewerker voor de letselschade praktijk (m/v)

Een vijftal advocaten is op dit moment werkzaam in de letselschade praktijk. Zij hebben de gespecialiseerde LSA-opleiding afgerond of volgen deze nog. Wij zoeken een advocaat-medewerker die relevante ervaring heeft in de letselschade praktijk en bij voorkeur lid is van de LSA.

3. advocaat-medewerker voor de ondernemingsrechtelijke praktijk (m/v)

Op dit moment werkt een aantal advocaten in de ondernemingsrechtelijke praktijk (o.a. arbeidsrecht, ondernemingsrecht, faillissementsrecht). Vanwege uitbreiding van deze sectie zoeken wij een advocaat-medewerker die relevante ervaring heeft.

Geboden wordt: een prettige, professionele werkomgeving · een goed salaris en emolumenten · goede vooruitzichten

Sollicitaties en inlichtingen kunt u toesturen aan/opvragen bij:

Voor functie 1: Mw. Mr C.K. Visser (ckvisser@vqh.nl)

Voor functie 2: Mw. Mr M. Quispel-Kooy (mkooy@vqh.nl)

Voor functie 3: Mr E. Heidema (eheidema@vqh.nl)

Tel. 0186-614477

Visser Quispel Heidema
West-Voorstraat 1
Postbus 1121
3260 AC Oud-Beijerland
www.vqh.nl

Beheer uw cliënten,
uren en declaraties

Vanaf
20 euro
per advocaat
per maand

urios
eenvoud bespaart tijd

Vraag de gratis demo aan op
www.urios.nl

tel. 072 512 22 05 | info@urios.nl

Beter voorbereid op uw zaak

De blauwe VNW. De betere wettenbundel in 3 handige delen.

Wettenbundel in 3 handige delen

Gratis VNW app en e-book versie

Gratis downloads bij wetswijzigingen op blauwevuw.nl

Nieuws op blauwevuw.nl en via de nieuwsbrief

De Blauwe VNW is meer dan alleen een wettenbundel in 3 handige delen (Staats- en Bestuursrecht, Burgerlijk Recht en Strafrecht) met handige tabbladen en een duidelijk register. U profiteert met de Blauwe VNW ook van gratis downloads bij belangrijke wetswijzigingen, rechtennieuws en een handige e-book versie. Kortom... met de Blauwe VNW bent u beter voorbereid op uw zaak!

Bestel uw wettenbundel op www.blauwevuw.nl

VNW

Van de Geschillencommissie

Onderstaande uitspraken van de Geschillencommissie Advocatuur zijn bewerkt door Luuk Hamer, advocaat en lid van de raad van discipline in Amsterdam.

Fixed fee

- *Bindend advies d.d. 19 april 2012/63343*
(Mrs. Van der Groen, Hoogeveen-de Klerk en Thunnissen)

Fixed fee niet altijd geheel verschuldigd.

De advocaat heeft de cliënt bijgestaan in een arbeidsgeschil. Bij de opdracht werd een vast bedrag van 5.000 euro overeengekomen ('fixed fee'), te vermeerderen met kantoorkosten en btw. Bovendien werd afgesproken dat de cliënt de opdracht te allen tijde kan opzeggen. Het achterliggende geschil wordt door middel van mediation opgelost. De cliënt zegt slechts één gesprek te hebben gehad met de advocaat. Daarna heeft deze zich verder niet in de zaak verdiept, gezien het verloop van de mediation. De cliënt heeft de opdracht tussentijds opgezegd. Toch declareert de advocaat het volle bedrag, wat ook door de cliënt is betaald. De cliënt biedt aan 1250 euro all-in te betalen, en vordert het overige terug.

De advocaat meent dat de cliënt de financiële afspraak moet nakomen, ondanks de tussentijdse opzegging. De 'fixed fee'-afpraak verschiet niet van kleur door tussentijdse opzegging. Gezien de 'fixed fee' zijn ook geen uren genoteerd. De geschillencommissie oordeelt dat de 'fixed fee' weliswaar uitgangspunt is, maar dat redelijkheid en billijkheid zich verzetten tegen algehele naleving. Het niet-noteren van uren is voor risico van de advocaat. Het aanbod van de cliënt komt de commissie, gezien de geschatte daadwerkelijk bestede tijd,

redelijk voor. De commissie beslist dat de vergoeding wordt gesteld op 1250 euro te vermeerderen met btw, en dat het overige aan de cliënt dient te worden gerestitueerd.

Noot

Anders dan bij de begrotingsprocedure bij de raad van toezicht oordeelt de geschillencommissie wel over een geschil omtrent een declaratie die al is betaald, maar die achteraf als onredelijk moet worden beschouwd.

Betalend, geen toevoeging?

Bindend advies d.d. 3 april 2012/Adv11-0160
(Mrs. Schaar, Zuur en Hilhorst)

Niet expliciet afgezien van toevoeging.

De advocaat behandelde een alimentatieprocedure. De cliënt klaagt achteraf dat hij in aanmerking had kunnen komen voor gefinancierde rechtsbijstand, en heeft daarom een nog openstaand deel van de declaraties ad 1.147,04 euro niet betaald. De cliënt vordert daarnaast een schadevergoeding van 4000 euro.

De advocaat heeft in het eerste gesprek duidelijk gemaakt dat de cliënt volgens de hem bekende gegevens niet in aanmerking zou komen voor gefinancierde rechtsbijstand. Met de cliënt is afgesproken dat de werkzaamheden betaald zouden worden verricht. Achteraf blijkt dat de cliënt wist van toevoe-

ging in een andere (vorige) zaak, maar dit niet aan de advocaat heeft gemeld. De cliënt heeft de declaraties zonder protest behouden en voldaan, met uitzondering van bovenvermeld deel.

De geschillencommissie oordeelt dat in de bevestigingsbrief van de advocaat niet uitdrukkelijk is vermeld dat de cliënt niet voor gefinancierde rechtsbijstand in aanmerking zou komen, en ook geen aanvraag daartoe zou worden gedaan. De advocaat heeft daardoor niet gehandeld zoals van een redelijk handelend advocaat mag worden verwacht. De passage 'gezien uw inkomsten' is daartoe onvoldoende, reeds omdat deze passage voor verschillende uitleg vatbaar is. Anderzijds is het oordeel van de advocaat dat de cliënt niet voor gefinancierde rechtsbijstand in aanmerking zou komen, niet onbegrijpelijk. De cliënt heeft bovendien nagelaten om de advocaat bij de intake of kort daarna te informeren over de toevoeging in een andere zaak. De klacht wordt gegrond verklaard. De cliënt hoeft het declaratierestant niet meer te betalen. Voor schadevergoeding is geen aanleiding.

Noot

Wanneer ook maar de geringste mogelijkheid bestaat voor toevoeging, volstaat niet de eigen inschatting van de advocaat, maar moet de veilige weg van een aanvraag bij de Raad voor Rechtsbijstand worden gekozen, tenzij de cliënt expliciet daarvan afziet. Dat zal uit de bevestiging moeten blijken. Maar de cliënt moet de advocaat natuurlijk wel behoorlijk informeren.

xinno
De juridische werkplek

www.dejuridischewerkplek.nl

De meest complete juridische werkplek

Volledig in de 'Cloud'.

Xinno introduceert de meest complete Juridische Werkplek op maat voor een vast bedrag per maand per gebruiker.

Een complete online werkplek speciaal voor de advocatuur. Altijd en overal toegang tot Windows met uw eigen tijdschrijf- en declaratiesysteem, uw documenten en uw e-mail. Met mogelijkheden als (mobiel) digitaal dicteren en het beheren van uw sjablonen en uw huisstijl beschikt u over een complete Juridische Werkplek die u optimaal ondersteunt bij uw primaire werkproces.

Xinno B.V. Joan Muyskenweg 114 | 1099 CK Amsterdam | T. 020 - 465 00 95 | info@xinno.nl | www.xinno.nl

Van de tuchtrechter

De Commissie Disciplinaire Rechtspraak selecteert opmerkelijke, leerzame en vernieuwende uitspraken van de tuchtrechter. De commissie licht de interessante aspecten eruit en geeft waar nodig uitleg en commentaar. De letterlijke tekst van de uitspraken is te vinden op tuchtrecht.nl.

Reikwijdte tuchtrecht

- *Hof van Discipline, 14 december 2012, 6253, LJN: YA4402/YA2099. Ontvankelijkheid van de klacht. Gedragsregel 1.*

Tuchtrecht ook van toepassing op handelen van advocaat/werknemer ten opzichte van zijn advocaat/werkgever.

Mr. X is vier jaar werkzaam geweest in loondienst op het kantoor van mrs. Y. Voorafgaand aan het beëindigen van de arbeidsovereenkomst met mrs. Y en het beginnen van een eigen advocatenkantoor met twee andere advocaten heeft mr. X kopieën gemaakt van verschillende dossiers en documenten, dossiers en kantoor-eigendommen meegenomen en zonder overleg nagenoeg al zijn cliënten actief geïnformeerd over zijn voorgenomen vertrek. Hij had zonder overleg getracht de cliënten te binden aan zijn nieuwe kantoor en in werktijd activiteiten ontplooid voor het starten van het eigen kantoor. De tussen partijen gesloten arbeidsovereenkomst bevatte geen concurrentie- of relatiebeding.

Mr. X beriep zich erop dat mrs. Y in hun klacht niet-ontvankelijk waren, omdat het niet ging om een geschil tussen advocaten bij hun beroepsuitoefening, maar om een geschil tussen mrs. Y als werkgever en mr. X als werknemer. In dat geval is volgens mr. X alleen de burgerlijke rechter en niet de tuchtrechter bevoegd. Zowel de raad als het hof deelt deze opvatting van mr. X niet. Het is vaste rechtspraak van het hof dat, ook wanneer een advocaat optreedt in een andere hoedanigheid dan die van advocaat, het advocatentuchtrecht van toepassing blijft. Wel zal de tuchtrechter in een dergelijk geval slechts toetsen aan de beperkte maatstaf of het vertrouwen in

de advocaat door de gestelde gedragingen wordt geschaad.

Anders dan de raad overweegt het hof dat, ook al mag het zo zijn dat mr. X het vertrouwen heeft geschonden dat mrs. Y in hem stelde in zijn hoedanigheid van kantoorgenoot/werknemer, niet valt in te zien dat mr. X alleen al daardoor het vertrouwen in de advocatuur heeft geschonden. Dit laatste zou wel het geval kunnen zijn geweest indien de relaties van partijen door de gedragingen van mr. X op enigerlei wijze bij het geschil tussen mrs. Y en mr. X betrokken zouden zijn geraakt. Dat was echter niet gebleken; desgevraagd heeft zowel mrs. Y als mr. X aan het hof verklaard dat zij daarover geen klachten van relaties hadden gekregen. Het hof acht de klachten van mrs. Y ongegrond.

Ondeugdelijke motivering

- *Hof van Discipline, 19 november 2012, LJN: [opgevraagd 3 juli 2013] zaaknummer 6504. Wat een behoorlijk advocaat betaamt.*

Wat na de zitting is voorgevallen kan niet meewegen voor tuchtrechtelijk oordeel.

De klacht houdt in dat mr. X structureel niet reageert op correspondentie van de raadsman van klager en toelaat dat zijn cliënt telkens rechtstreeks correspondeert met klagers raadsman. De raad van discipline legt mr. X de maatregel van onvoorwaardelijke schorsing voor de duur van twee weken op en overweegt daarbij onder meer: 'Na afloop van de zitting is verweerder (mr. X) door de voorzitter aangesproken op het herhalend patroon van gegrond bevonden tuchtrechtelijke verwijten. Daarop heeft verweerder aangegeven dat de oorzaak hiervan niet bij hemzelf, maar

bij de deken moet worden gezocht. Aldus heeft verweerder er blijk van gegeven dat bij hem het inzicht op het tuchtrechtelijke verwijtbare van zijn handelen ontbreekt.'

In appel overweegt het hof zich niet te kunnen vinden in deze motivering die de raad aan zijn beslissing ten grondslag heeft gelegd. Die motivering ziet op hetgeen na afloop van de zitting is voorgevallen. Het hof vernietigt de beslissing van de raad voor zover daarin aan mr. X de maatregel van schorsing is opgelegd. Mr. X krijgt een berisping.

Aansprakelijkstelling klager

- *Raad van discipline Amsterdam, 6 augustus 2012, LJN: YA3070. Wat een behoorlijk advocaat betaamt. Gedragsregel 1.*

Een advocaat tegen wie een klacht wordt ingediend mag de klager niet aansprakelijk stellen, tenzij sprake is van misbruik van klachtrecht.

Mr. X heeft klager aansprakelijk gesteld voor de (schade voortvloeiende uit de) klacht die klager tegen hem heeft ingediend. Mr. X heeft klager aangezegd hem daarvoor te zullen factureren. Hij doet daarbij een beroep op een uitspraak van de raad van discipline 's-Hertogenbosch van 18 oktober 1999, *Advocatenblad* 5 april 2002, 3050. In die zaak was sprake van het meermalen indienen van evident ongegronde klachten tegen een advocaat. Volgens de raad is daarvan hier geen sprake. De klacht heeft een incidenteel karakter. Onder die omstandigheden kan niet gesproken worden van misbruik van het recht om te klagen en behoort indiening van een klacht tot het beroepsrisico van mr. X. Met de dreiging die van de aansprakelijkstelling uitgaat en met het aankondigen van het sturen van facturen (aan klager die geen

opdrachtgever is) bij voortzetting van de klacht, is de grens van hetgeen tuchtrechtelijk toelaatbaar is overschreden. De raad acht de klacht gegrond, maar ziet geen aanleiding voor een maatregel.

Getuige van de wederpartij

- Hof van Discipline, 19 november 2012, zaaknummer 6268, LJN: YA4406/YA2126. Wat een behoorlijk advocaat betaamt ten opzichte van de wederpartij. Gedragsregel 16.

Verbod om getuige te benaderen is pas van toepassing nadat bewijsopdracht is verstrekt.

Klager verwijt mr. X dat hij Gedragsregel 16 lid 1 heeft overtreden door in hoger beroep een verklaring van Z over te leggen, terwijl klager in eerste aanleg heeft aangevoerd dat Z in het kader van een bewijsopdracht als getuige zou kunnen worden gehoord. Het hof overweegt dat, zolang er feitelijk geen bewijsopdracht is gegeven, in beginsel nog geen sprake is van de in artikel 16 lid 1 omschreven situatie. In het onderhavig geval was van een bewijsopdracht geen sprake: de rechtbank had de vordering van klager op grond van de processtukken toegewezen en in hoger beroep was door klager zelfs nog geen bewijsaanbod gedaan.

In die omstandigheden mocht mr. X, die namens zijn cliënt hoger beroep wilde instellen en met het oog daarop inzicht wilde krijgen in de feitelijke gang van zaken, Z horen, Z om een verklaring vragen en deze verklaring overleggen bij de memorie van grieven. Indien Gedragsregel 16 lid 1 zo ruim moest worden uitgelegd als klager stelde, dan zou, door in enig processtuk maar zo veel mogelijk namen te noemen van personen die in geval van een bewijsopdracht zouden kunnen worden gehoord, de wederpartij sterk benadeeld kunnen worden in het vergaren van (tegen) bewijs. Het stond mr. X dan ook vrij om in het kader van het hoger beroep naar een verklaring van Z te vragen.

(advertenties)

TOGA
atelier
S c h o u t

Kwaliteit met oog voor detail

Industrieweg 51
3044 AS Rotterdam
Tel.: 010 245 07 66
di t/m vr 9:00 - 17:30

www.toga-atelierschout.nl
info@toga-atelierschout.nl

ALT KAM BOER ADVOCATEN

CIVIELE CASSATIE?

- prijsafspraken mogelijk
- ook op basis van toevoeging
- zie onze website voor voorbeeldzaken

Info: mr H.J.W. Alt, Pb. 82228, 2508 EE Den Haag
Tel.: 070 - 358 94 79, fax: 070 - 358 51 97
alt@alkamboer.com, www.alkamboer.com

**salomons
van der valk
advocaten**

Salomons van der Valk advocaten te Den Haag voert met 15 advocaten een gespecialiseerde praktijk op verschillende rechtsgebieden. Ons kantoor levert hoge kwaliteit en heeft een professionele en collegiale werksfeer. Wegens vertrek van een van onze medewerkers zoeken wij op zeer korte termijn een enthousiaste en ambitieuze

advocaat-medewerker arbeidsrecht

Toetreding tot de maatschap is op termijn mogelijk.

Inlichtingen en sollicitaties binnen 14 dagen bij
mr K.T.B. Salomons
Eisenhowerlaan 102
2517 KL Den Haag
telefoon 070-351 21 24
email k.t.b.salomons@salval.com
Zie ook: www.salval.com

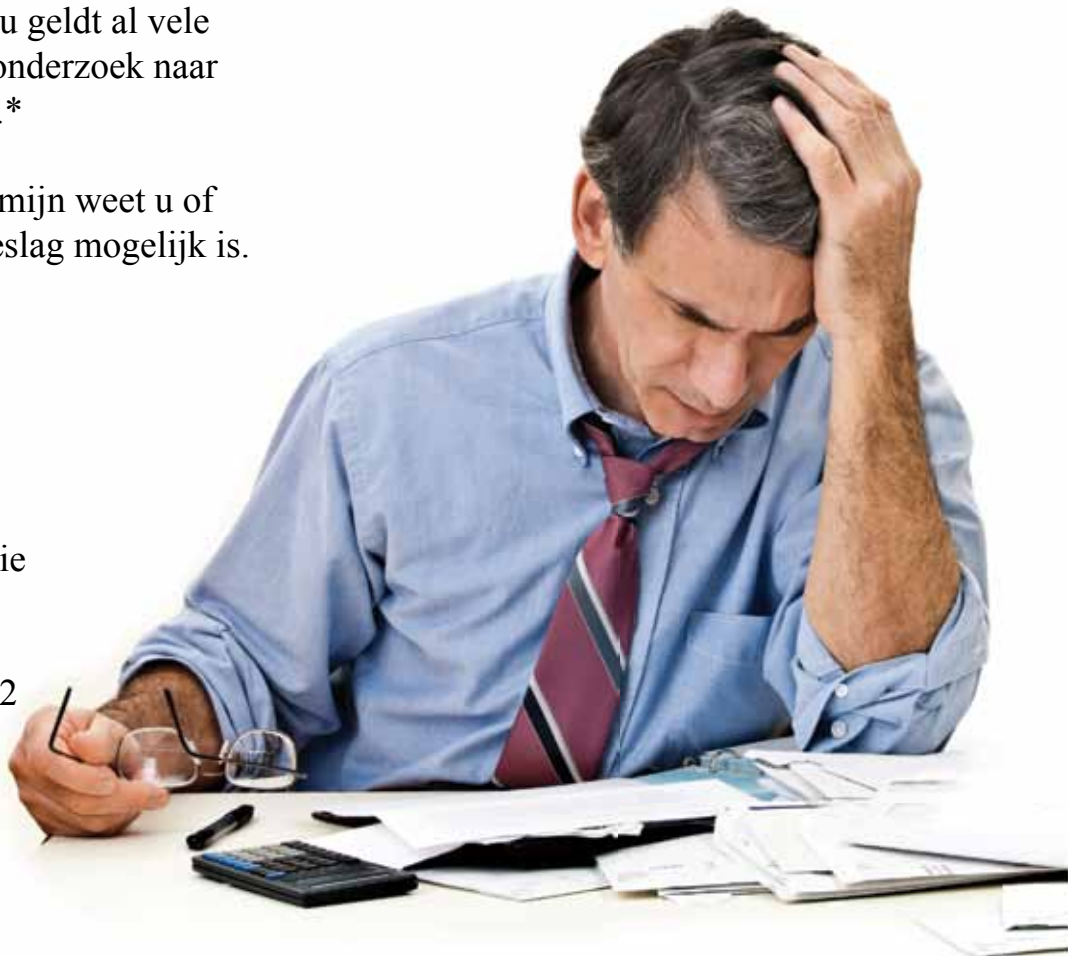

ZOU ER ÉCHT GEEN VERHAAL MOGELIJK ZIJN?

Bent u op zoek naar verhaalsmogelijkheden bij een debiteur? Dan bent u bij Regres Info BV aan het juiste adres. Ons bureau geldt al vele jaren als specialist in verhaalsonderzoek naar natuurlijke- en rechtspersonen.*

Binnen de kortst mogelijke termijn weet u of conservatoir of executoriaal beslag mogelijk is.

Vraag vrijblijvend documentatie aan en informeer naar onze (kennismakings)tarieven onder nummer: 079 - 342 72 72 of kijk op onze website.

REGRES INFO

* Strikt conform de Wet Bescherming Persoonsgegevens

Verhaalsrapportages - Kredietwaardigheidsrapportages - Speciale onderzoeken

Regres Info BV, Alengroen 6, Postbus 7028,
2701 AA Zoetermeer, Telefoon 079 - 3427272, Telefax 079 - 3421843,
E-mail info@regresinfo.nl, Website www.regresinfo.nl

ADVOCATUUR CONGRES 2013

Breng uw kantoor strategisch in conditie tijdens het ADVOCATUUR CONGRES 2013.

De advocatuur leek tot enige jaren geleden onaantastbaar voor de economische tegenwind. De omzetten - en dikwijls ook de winsten - groeide ieder jaar gestaag. De laatste tijd zien we een kentering. Bij veel advocatenkantoren daalt de omzet of blijft deze hooguit gelijk. Toch zijn er nog steeds advocatenkantoren die niet vatbaar lijken voor de barre economische omstandigheden. Het geheim van deze 'winnende' kantoren? Een duidelijke strategie en een topconditie om deze strategie met het hele kantoor in praktijk te brengen.

Als advocaatbestuurder of directeur van een advocatenkantoor staat u aan het roer om het strategieproces te coördineren. Maar minstens even belangrijk is het dat u uw organisatie strategisch fit maakt en houdt. Er wordt in dit proces veel van u als leidinggevende verwacht. Want hoe krijgt u uw partners en uw medewerkers zo ver om gezamenlijk strategische keuzes te maken en uit te voeren? Het Advocatuur Congres 2013 helpt u hierbij.

In twee zeer intensieve dagen krijgt u handvatten voor het ontwikkelen van een visie, het neerzetten van een strategie en de implementatie daarvan. Toonaangevende sprekers bieden u de nieuwste inzichten over onderwerpen als innovatie, strategie, marketing, leiderschap en personeelsmanagement.

Het Advocatuur Congres heeft zich ontwikkeld tot hét jaarlijkse inspiratiemoment voor bestuurders van advocatenkantoren. Samen met ongeveer 50 deelnemers kunt u hier inspiratie en actuele kennis opdoen én met collega-bestuurders sparren over kwesties uit de dagelijkse praktijk.

Opleidingscertificaat

Na afloop van het congres ontvangt u een op naam gesteld opleidingscertificaat met hierop vermeld het aantal opleidingsuren (14), de namen van de inleiders en een samenvatting van het programma.

Congresprijs & inschrijven

Het Advocatuur Congres 2013 vindt plaats in Hotel Houten te Houten, direct gelegen aan de A27. Desgewenst wordt u donderdagmorgen 8.45 uur opgehaald en vrijdagmiddag 17.00 uur gebracht van en naar het Centraal Station te Utrecht. De congresprijs bedraagt € 1.850,-. Dit is inclusief 2 x lunch, dinerbuffet en 2 x borrel. Indien u blijft overnachten komt hier € 130,00 bij. Iedere tweede en volgende deelnemer van dezelfde organisatie ontvangt een korting van € 150,-. Genoemde prijzen zijn exclusief BTW. De deelname is definitief na volledige betaling van de factuur. Deze ontvangt u per post na inschrijving op www.hokkenmanagement.nl.

GA NAAR WWW.HOKKENMANAGEMENT.NL

- Voor een uitgebreide beschrijving van het programma
- Voor meer informatie over de sprekers
- Om online in te schrijven

Thema: Strategische Fitness voor Advocatenkantoren

7 en 8 november te Houten

- Topsprekers op het gebied van strategie en management
- Toegespitst op de praktijk bij advocatenkantoren
- Volop ruimte voor interactie en discussie

Programma

Binnen het thema 'Strategische Fitness voor Advocatenkantoren' komen uiteenlopende zaken aan de orde zoals strategie, innovatie, leiderschap, personeelsmanagement, 'het meekrijgen van de organisatie' en acquisitie. De sprekers zijn stuk voor stuk belangrijke managementdenkers in Nederland die wetenschap weten te koppelen aan de praktijk. Het Advocatuur Congres 2013 wordt exclusief georganiseerd voor bestuurders en directeuren van advocatenkantoren. De sessies gaan dan ook over zaken die voor de deelnemers direct herkenbaar zijn. Ook tijdens de informele momenten leidt dit ongetwijfeld tot interessante gesprekken.

Donderdag 7 november 2013

- 09.00 – 09.30 uur Ontvangst met koffie
09.30 – 09.45 uur Opening door Bert Hokken (dagvoorzitter)
09.45 – 12.45 uur Het stimuleren van een kansgerichte en innovatieve organisatie door prof. Jeff Gaspersz
12.45 – 14.00 uur Lunchbuffet
14.00 – 15.30 uur Nieuwe praktijken voor strategie en organisatie in de professional service firm door prof. Hans Strikwerda
15.45 – 17.15 uur Strategie voor juridische dienstverleners (Ofwel, dansen van het Zwanenmeer met veel prima donna's) door prof. Theo Camps
17.15 – 19.00 uur Dinerbuffet
19.00 – 22.00 uur De converserende advocaat, kan dat? door prof. Steven van Belleghem
Vanaf 22.00 uur Borrel

Vrijdag 8 november 2013

- 09.00 – 12.00 uur Nieuwe generaties op de werkvloer: Van kenniswerkers naar kennissenwerkers, een motivatie paradox door prof. Rob Vinke
12.00 – 13.00 uur Lunchbuffet
13.00 – 16.00 uur Innovatie en ondernemerschap: de pijlers van het onderscheidend vermogen in de advocatuur door prof. Henry Robben
16.00 – 16.30 uur Evaluatie en afsluiting
Vanaf 16.30 uur Borrel

**HOK
kEn**
Management & Advies